

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ
FAKULTETAS**

Ovidijus Stropus, Karolis Urbanavičius

**PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO
VERTINIMAS IR JAM REIKALINGOS SĄLYGOS KŪNO
KULTŪROS PAMOKOSE**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
Doc. dr. Gintautas Cibulskas

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ
FAKULTETAS

TVIRTINU

Krypties studijų programos vadovė

Doc. dr. Berita Simonaitienė

PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO
VERTINIMAS IR JAM REIKALINGOS SĄLYGOS KŪNO
KULTŪROS PAMOKOSE

Baigiamasis magistro projektas

Projektą atliko

Karolis Urbanavičius

2017 05 15

Karolis.urbanavicius@ktu.lt

Ovidijus Stropus

2017 05 15

ovidijus.stropus@ktu.edu

Edukologija (Kodas 621X20004)

Vadovas

Doc. dr. Gintautas Cibulskas

Recenzentas

Doc. dr. Irina Klizienė

Kaunas, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Karolis Urbanavičius

(Studento Vardas Pavardė)

Edukologija, 2

(Studijų programa, kursas)

Baigiamojo projekto „Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir jam reikalingos sąlygos kūno kultūros pamokose“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

.....

(Data)

Kaunas

Patvirtinu, kad mano magistrinis baigiamasis projektas tema „Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir jam reikalingos sąlygos kūno kultūros pamokose.“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Ovidijus Stropus

(Studento Vardas Pavardė)

Edukologija, 2

(Studijų programa, kursas)

Baigiamojo projekto „Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir jam reikalingos sąlygos kūno kultūros pamokose“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

.....

(Data)

Kaunas

Patvirtinu, kad mano magistrinis baigiamasis projektas tema „Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir jam reikalingos sąlygos kūno kultūros pamokose.“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

Stropus Ovidijus, Urbanavičius Karolis. Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir jam reikalingos sąlygos kūno kultūros pamokose. *Edukologijos magistro* baigiamasis projektas / vadovas doc. dr. Gintautas Cibulskas; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Mokslo kryptis ir sritis: Socialiniai mokslai (S 000), Edukologija (07S)

Reikšminiai žodžiai: fizinis pajėgumas, pradinių klasių mokiniai, physical education, vertinimas, kūno kultūros pamoka

Kaunas, 2017. 82 psl.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe - analizuojamas „Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir jam reikalingos sąlygos kūno kultūros pamokose. “Pirmajame skyriuje išsiaiškinta kas yra vertinimas, fizinis pajėgumas ir kokia jų paskirtis. Vertinimas - tai įvairių faktų apie mokymąsi rinkimas, mokymosi rezultatų nustatymas arba matavimas. Vertinimo paskirtis - pagalba mokiniui, turi skatinti mokinių norą mokytis, pažinti ir tobulėti, padėti formuotis, bręsti, augti kaip asmenybei. Fizinis pajėgumas tai visų žmogaus fizinio aktyvumo ir tam tikrų sąlygų bei požymių visuma, o fizinį pajėgumą dažniausiai nusako tokie požymiai: koordinacija, vikrumas, pusiausvyra, staigioji jėga, greitumas ar reakcijos laikas. Antrajame skyriuje išskirtos trys esminės sąlygos kurios reikalingos pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui: 1. Infrastuktūra 2. Priemonės 3. Mokytojo asmeninės savybės. Trečiajame skyriuje pagrįsta tyrimo metodologija. Ketvirtajame skyriuje aprašytas empirinis tyrimas ir jo metu gauti tyrimo rezultatai. Penktajame skyriuje atliktas kokybinis tyrimas - mokyklų vadovų pusiau struktūrizuotas interviu. Darbo objektas: pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir turimos sąlygos. Darbo tikslas - atskleisti pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimą ir jam reikalingas sąlygas. Darbo uždaviniai: 1. Atskleisti pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimo teorinius aspektus. 2. Išryškinti pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimui reikalingas sąlygas. 3. Pagrįsti pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimo ir jam reikalingų sąlygų metodologiją. 4. Įvertinti pradinių klasių mokinių fizinį pajėgumą kūno kultūros pamokose x ir y mokyklose. 5. Įvertinti pradinių klasių mokinių kūno kultūros pamokose turimas sąlygas x ir y mokyklose.

Stropus Ovidijus, Urbanavičius Karolis. Primary Schools Pupils Physical Capability Evaluation and its Conditions Necessary for Physical Education Classes: Master's Final Project / supervisor assoc. prof. Gintautas Cibulskas. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: Social Sciences (S 000), Educational sciences (07S).

Key words: physical capability, primary school pupils, physical education, evaluation, physical education lesson

SUMMARY

Master thesis - analysis of "Primary school pupil's physical capability evaluation and its conditions necessary for physical education classes." The first chapter clarifies what is the assessment of physical capacity and what is their purpose. Rating - this is different facts about learning collection, learning outcomes or measurement. The purpose of the evaluation - help the student must promote students' desire to learn, learn and improve, the formation, to mature, to grow as a person. Physical capability is all human and physical activity to certain conditions and set of features, and exercise capacity usually include the following features: coordination, agility, balance, explosive power, speed or reaction time. The second chapter defines the three essential conditions required for primary school students' physical fitness evaluation: 1. Infrastructure 2. Measure 3. Teacher's personal qualities. In third chapter substantiate research methodology. The fourth section describes an empirical analysis and the obtained results. The fifth section of the qualitative research - school principal's semi - structured interviews. The object: primary school children physical capability assessment and existing conditions. The aim - to expose primary school children physical capability assessment of physical education classes and the necessary conditions for him. The goals: 1. To reveal the primary school students' physical capability assessment of physical education classes theoretical aspects. 2. Highlight primary school children physical capability physical education classes required for the assessment of the conditions. 3. Substantiate primary school students' physical capability physical education classes and evaluation methodology necessary conditions for him. 4. Rate of primary school students' physical capability physical education classes in schools x and y. 5. Rate of primary school students' physical education classes available conditions for x and y in schools.

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS

Fizinis pajėgumas - žmogaus galėjimas kuo veiksmingiau dirbti tam tikrą fizinį darbą (pvz., sportininko gebėjimas įveikti fizinius krūvius, siekti aukšto rezultato). Fizinis pajėgumas yra sveikatos ir fizinio parengtumo gerinimo prielaida. Jis priklauso nuo aplinkos, gyvensenos (mitybos, fizinio aktyvumo, motyvacijos), įgimtų savybių. Jį apibūdina kraujotakos bei kvėpavimo sistemų labai gera veikla, medžiagų apykaitos ir nervų sistemos ypatumai, judėjimo įgūdžiai, raumenų jėga, ištvėrmė ir kūno sandara. (Kuklys, Blauzdys, 2000).

Vertinimas - tai įvairių faktų apie mokymąsi rinkimas, mokymosi rezultatų nustatymas arba matavimas (Gage, Berliner, 1994).

Įvertinimas - vertinimo proceso rezultatas, konkretus sprendimas dėl mokinio pasiekimų ir padarytos pažangos. (Ugdymo plėtotės centras, 2004,; Bartkienė,; Ševčiukienė,; 2012).

Įsivertinimas - sprendimas apie daromą pažangą remiantis stebėjimu, pasiekimų lyginimu, tolimesnių mokymosi būdų numatymu. (Bartkienė, Ševčiukienė, 2012).

Kūno kultūra - bendrosios kultūros dalis, materialinė ir dvasinė žmonijos kūryba, artimai susijusi su visuomenės istorija, tos veiklos ir rezultatų vienovė, konkrečiai pasireiškianti žmogaus fizinių gebėjimų tobulėjimu. (Stonkus, 2002).

LENTELĖS

1 lentelė. Moksleivių vertinimo principai.....	16
2 lentelė. Pradinių klasių moksleivių vertinimo nuostatos.....	23
3 lentelė. Fizinio pajėgumo komponentai, požymiai bei pratimai.....	37
4 lentelė. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1-2 klasės.....	39
5 lentelė. Teorinis pasirengimas pedagoginei veiklai.....	50
6 lentelė. Praktinis pasirengimas pedagoginei veiklai.....	51
7 lentelė. Mokinių skaičius atlikusių fizinio pajėgumo vertinimo testus.....	59
8 lentelė. Interviu klausimyno pagrindimas.....	60
9 lentelė. Fizinio pajėgumo testo lankstumui nustatyti rodiklių palyginimas.....	62
10 lentelė. . Fizinio pajėgumo testo vikrumui nustatyti rodiklių palyginimas.....	62
11 lentelė. Fizinio pajėgumo testo staigiai kojų jėgai nustatyti rodiklių palyginimas.....	63
12 lentelė. Fizinio pajėgumo testo staigiai rankų jėgai nustatyti rodiklių palyginimas.....	63

PAVEIKSLAI

1 pav. Vertinimo sudedamieji komponentai.....	15
2 pav. Vertinimo schema.....	31
3 pav. Sveikata - pagrindinis laimės ir gerovės šaltinis.....	33
4 pav. Lankstumo pasireiškimo formos ir jas lemiantys veiksniai.....	35
5 pav. Vertinimo aprašas.....	41
6 pav. Savivaldybių bendrųjų mokyklų neturinčių sporto salių skaičius 2015-2016 m. m.....	45
7 pav. Savivaldybių bendrųjų mokyklų, neturinčių higienos pasų, skaičius 2015–2016 m. m.....	46
8 pav. Eurofito vikrumo testas. Šaudyklinis bėgimas.....	47
9 pav. Eurofito šuolio testas. Kojų staigiosios jėgos nustatymui.....	48
10 pav. Eurofito lankstumo testas. Juosmens lankstumui nustatyti.....	48
11 pav. Eurofito testas rankų staigiai jėgai. Kamuolio metimas.....	48
12 pav. Susijusių kompetencijų-asmeninių savybių modelis.....	52
13 pav. Skirtingų poreikių mokinių grupės.....	53
14 pav. Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui reikalingų sąlygų modelis.....	55
15 pav. Tyrimo atlikimo seka.....	57

TURINYS

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS	7
LENTELĖS	8
PAVEIKSLAI	9
TURINYS	10
ĮVADAS	11
1. FIZINIO PAJĖGUMO VERTINIMO KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE TEORINIAI ASPEKTAI ..	13
1.1. Vertinimo pradinėse klasėse samprata ir charakteristikos.....	13
1.1.1. Moksleivių vertinimo samprata ir principai.	134
1.1.2. Moksleivių vertinimas per įvertinimą ir įsivertinimą	19
1.1.3. Pradinių klasių moksleivių vertinimas	21
1.2 Pradinių klasių moksleivių fizinis pajėgumas ir jo komponentai.....	33
1.2.1. Fizinis pajėgumas ir jo samprata	32
1.3. Fizinio pajėgumo vertinimas, įvertinimas, įsivertinimas pradinėse kūno kultūros klasėse.....	37
2. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO VERTINIMUI KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE REIKALINGOS SĄLYGOS	43
2.1. Infrastuktūra.	44
2.2. Priemonės vertinimui	46
2.3. Asmeninės savybės.....	49
3. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE VERTINIMO IR JAM REIKALINGŲ SĄLYGŲ METODOLOGIJA	56
4. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE X IR Y MOKYKLŲ KIEKYBINIO TYRIMO REZULTATAI	62
4.1 Fizinio pajėgumo rodiklis: lankstumas.....	62
4.2 Fizinio pajėgumo rodiklis: vikrumas.....	62
4.3 Fizinio pajėgumo rodiklis: staigioji kojų jėga.....	63
4.4 Fizinio pajėgumo rodiklis: staigioji rankų jėga	63
4.5 Fizinio pajėgumo rodiklių rezultatų aptarimas.....	63
5. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO VERTINIMO KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE TURIMŲ SĄLYGŲ REZULTATAI	64
IŠVADOS	68
REKOMENDACIJOS	71
LITERATŪRA	72
PRIEDAI	76

IVADAS

Temos aktualumas. Nei viena šiuolaikinė mokykla negali veikti ir egzistuoti be moksleivių vertinimo. Ne išimtis yra ir pradinių klasių moksleiviai. Kadangi tik vertinimo rodiklių dėka galima padėti pradinių klasių mokiniams įsivertinti mokymosi pasiekimų rezultatus. Tinkamai organizuotas moksleivių vertinimas gali tapti puikia mokymosi motyvacijos bei skatinimo priemone, padedančia moksleiviams jau pradinėse klasėse pasirinkti neformaliojo švietimo užklausinę veiklą. Kiek kitoks vertinimas ir jo sistema taikoma pradinių klasių kūno kultūros pamokose. Reikalinga bei pasirenkama tokia vertinimo sistema, kuri padėtų puoselėti ir išsaugoti kiekvieno vaiko visus geriausius prigimtinius bruožus bei jo individualias potencines galias. Labai svarbu suprasti, kad pradinių klasių mokiniai dar pradinėse klasėse akivaizdžiai skiriasi savo fiziniu išsivystymu.

Pradinių klasių vaikai tik pradėję lankyti mokyklą pakeičia pirmiausia savo gyvenamąją aplinką ir turi prisitaikyti prie kitokių sąlygų, kurios juos supa, todėl svarbu, kad būtų sudarytos palankios sąlygos jų vystymuisi ir stebėjimui. Tačiau nebus tinkamo ir tikslingo vertinimo jei neturėsime tam tikrų būtinų sąlygų. Norėdami gauti kuo tikslesnius fizinio pajėgumo rezultatus kūno kultūros pamokose, būtinos geros sąlygos (infrastruktūra, priemonės vertinimui, mokytojų asmeninės savybės).

Stebint ir vertinant kiekybinio tyrimo bei interviu tyrimo gautų rezultatų sąsajas X ir Y mokyklose galima teigti, kad geresnė sporto bazių infrastruktūra įtakoja mokinius ir jų rezultatus. Mokiniai labiau linkę sportuoti, o geresnės sąlygos suteikia galimybę sportuoti mokiniams nevaržomiems.

Temos naujumas. Nors mokslinėje literatūroje galima rasti įvairių mokslinių darbų susijusių su mokinių fizinio pajėgumo vertinimu bei sąlygomis užtikrinančiomis mokinių fizinio aktyvumo ir pajėgumo lavinimą. Ją nagrinėja tokie autoriai kaip: Rajeckas (1998), Jonynienė (2008), Kapočienė (2002), Weeden ir kt. (2005), (Bartkienė, Ševčiukienė, 2012), Berwick (1994), Gage ir kt. (1994), (Rodgers, Maslow, Berne ir kt.), Senge (2008) ir kiti. Tačiau mokslinėje literatūroje stokoja tyrimų, susijusių su *pradinių klasių mokinių* fizinio pajėgumo vertinimu bei sąlygomis užtikrinančiomis mokinių fizinio aktyvumo ir pajėgumo lavinimą. Mokyklų infrastruktūra, priemonės ir mokytojų asmeninių savybių skirtumai sudaro skirtingas sąlygas mokinių fizinio pajėgumo lavinimui ir vertinimui. Kadangi šio magistrinio darbo objektas - pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir turimos sąlygos, šiame darbe bus analizuojami būtent pradinių klasių moksleivių vertinimo ypatumai, bei tam reikalingos sąlygos. Temos naujumą ir aktualumą atspindi tam tikri sunkumai, kylantys iš teorinės ir praktinės medžiagos. Todėl problemos pagrindą sudaro šie probleminiai klausimai:

Darbe tiriamos problemos:

1. Kokie yra svarbiausi fizinio pajėgumo vertinimo kūno kultūros pamokose teoriniai aspektai
2. Kaip išmatuoti ir įvertinti pradinių klasių mokinių fizinį pajėgumą?
3. Kokių sąlygų reikia mokyklose pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui?

Darbo objektas: pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir turimos sąlygos.

Darbo tikslas - atskleisti pradinų klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimą ir jam reikalingas sąlygas.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti pradinų klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimo teorinius aspektus.
2. Išryškinti pradinų klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimui reikalingas sąlygas.
3. Pagrysti pradinų klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimo ir jam reikalingų sąlygų metodologiją.
4. Įvertinti pradinų klasių mokinių fizinį pajėgumą kūno kultūros pamokose x ir y mokyklose.
5. Įvertinti pradinų klasių mokinių kūno kultūros pamokose turimas sąlygas x ir y mokyklose.

Darbo metodai:

1. **Mokslinės literatūros analizė** - moksliniai straipsniai apie fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimo teorinius aspektus.
2. **Dokumentų analizė** - dokumentai reglamentuojantys pradinų klasių mokinių fizinio pajėgumui reikalingas sąlygas.
3. **Atvejo studija** - tam tikra tyrimo strategija, kuri numato detalų vieno ar kelių atvejų ištyrimą remiantis kuo įvairesniais socialinių tyrimų metodais.
4. **Kiekybinis tyrimas (testavimas)** - tyrimo metu gauti x ir y mokyklų pradinų antrų klasių moksleivių testavimo rezultatai.
5. **Stebėsena** - kiekybinio tyrimo testavimo bei interviu gautų rezultatų stebėsena, analizė.
6. **Statistinių duomenų analizė** - statistinių duomenų rinkimas testavimo metu, jų analizė bei interpretavimas.
7. **Interviu** - informacijos gavimas žodine apklausa iš x ir y mokyklos vadovų.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, penki skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (88 šaltiniai) ir 7 priedai. Darbe yra 12 lentelių ir 15 paveikslų. Viso darbo apimtis – 82 puslapiai.

1. FIZINIO PAJĖGUMO VERTINIMO KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE TEORINIAI ASPEKTAI

Visos šiuolaikinės mokyklos turi vertinimą bei vertinimo sistemą, ne išimtis ir pradinė klasių moksleiviai, nes vertinimas vyksta remiantis tam tikrais rodikliais, kurie gali padėti pradinė klasių mokiniams įsivertinti mokymosi pasiekimų rezultatus, remiantis tam tikrais rodikliais galima mokytojams padėti įžvelgti kiekvieno mokinio mokymosi galimybes, privalumus, trūkumus bei individualizuoti jų darbą. Tikėtina, jog pradinė klasių bei vidurinio ugdymo mokyklų moksleivių vertinimas turi nemažai skirtumų. Kadangi vienas šio magistrinio objektų - pradinė klasių moksleiviai, šioje dalyje bus analizuojami pradinė klasių moksleivių vertinimo ypatumai.

1.1. Vertinimo pradinėse klasėse samprata ir charakteristikos

Mokymas bei mokymasis visuomet eina kartu su vertinimu bei glaudžiai susijęs su ugdymo tikslais ir keičiasi jiems keičiantis. Mokytojas visada privalo žinoti, ko jis siekia ugdydamas moksleivius ir kokius pasiekimus, kokių tikslu vertins. Nors vertinimas ugdyme vis dar dažnai asocijuojasi su formalia kontrole, kritika ar net baime, tačiau tinkamas vertinimas gali būti puiki galimybė nustatyti vaikų gebėjimus bei numatyti jų tobulėjimo kryptis. Tinkamai organizuotas moksleivių vertinimas gali tapti puikia mokymosi motyvacijos bei skatinimo priemone, padedančia moksleiviams jau pradinėse klasėse pasirinkti neformaliojo švietimo užklausinę veiklą.

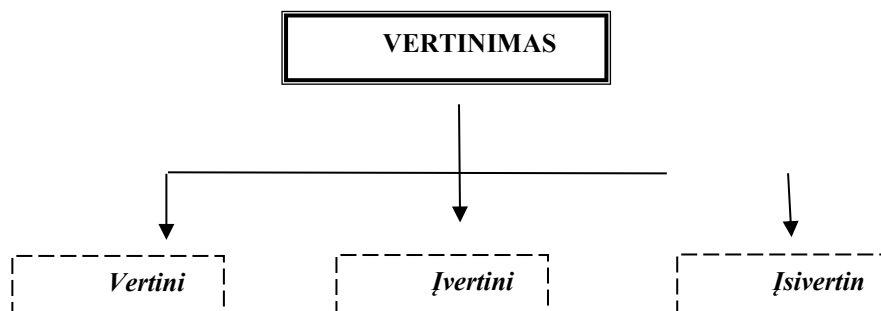
1.1.1. Moksleivių vertinimo samprata ir principai. Mokslinėje literatūroje bei įvairiuose dokumentuose, vertinimo samprata nagrinėjama raidos, psichologiniu aspektu, rengiami ir tvirtinami nacionalinio lygmens dokumentai, kuriuose apibrėžti moksleivių pasiekimų vertinimo tikslai, uždaviniai, paskirtis, išskirti principai, nuostatos, vertinimo proceso reikalavimai. Moksleivių vertinimo tema analizuota daugelio mokslininkų: Gage, Berlin (1994) vertinimo procesą nagrinėjo per informacijos kaupimo, apibendrinimo bei panaudojimo parametrus. Šventickas (1995) gilinasi į pradinės vertinimo sąlygas, vertinimo rezultatą ir pažangos nustatymą; Jovaiša (2007) analizavo vertinimo procesą per vaiko asmenybės atskleidimą; Rajeckas (1998) analizavo vertinimo rezultatus bei informacijos kaupimo aspektus; Weeden ir kt. (2002) gilinasi į vertinimo procesą, pažangos pasiekimų nustatymą; Jonynienė (2008), Kapočienė (2002) savo moksliniuose darbuose analizavo šiuos vertinimo aspektus: pradinės sąlygos, vertinimo rezultatas, vaiko asmenybės raida, informacijos kaupimas bei panaudojimas, pažangos ir pasiekimų nustatymas. Be minėtųjų mokslinių darbų, moksleivių vertinimo ypatumai analizuojami ir daugelyje dokumentų: LR Švietimo ir mokslo įstatymas (2003); Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai (2003); Mokinių pažangos ir pasiekimų samprata (2004); Pažyma dėl moksleivių vertinimo pradinėse klasėse (2003); LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pradinio ugdymo sampratos (2003) ir kt.

Įvairūs mokslininkai (Weeden ir kt., 2005; Jovaiša, 2007; Laužackas, 1996; Štutienė, 1998 ir kt.) nagrinėję vertinimo sampratą teigia, kad vertinimas padeda kaupti, interpretuoti, apibendrinti informaciją apie mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą, padeda stebėti mokinio asmenybės tobulėjimą. Kapočienė (2002) teigia, kad vertinimas padeda ne tik kaupti informaciją apie mokinius, bet taip pat mokytojui padeda stebėti ir analizuoti savo paties darbą. Gudynas (2007) pabrėžia, kad vertinimas padeda individualizuoti ugdymo procesą. Psichologiniu požiūriu vertinimą analizavę mokslininkai (Maslow, 2006; Rodgers, 1969; Butkienė, Kepalaitė, 1996 ir kt.) akcentuoja adekvatų savęs vertinimą, kuris ugdo pasitikėjimą savimi, padeda plėtoti asmens galias, ugdyti asmenybę.

Vertinimas - tai visa mokytojo formaliais (apklausos, testai, namų darbai, projektiniai darbai ir pan.) ir neformaliais (bendravimas, stebėjimas) būdais surinkta ir apibendrinta informacija. Formuluoiant pamokos uždavinį numatoma, koks mokinių veiklos rezultatas bus vertinamas bei šio vertinimo kriterijai. Tokiu būdu gaunama informacija apie mokinio jau turimus gebėjimus (jei tai naujas mokinys) ir teisingai planuojamas tolimesnis darbas (Bartkienė, Ševčiukienė, 2012). **Vertinimas** - nuolatinis informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas (Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos, 2004). Berwick (1994) teigia, jog vertinimo apibrėžimas gali būti suskirstytas į kelias svarbias dalis: vertinimas, padedantis diagnozuoti stipriąsias ir silpnąsias puses, ką ateities veiksmai galėtų pagerinti; vertinimas skatinant, motyvuojant moksleivius ir tobulinant ateities darbą; vertinimas, aprūpinantis grįžtamoju ryšiu (moksleivius, tėvus, mokytojus). Pasak Šventicko (1995) **vertinimas** - tai santykis tarp to, ką mokinys žino, ir to, ką jis turėtų žinoti ir mokėti vertinimo momentu. Kitaip sakant, vertinimas turi atspirties tašką, kriterijų, kurį pateikia Bendrojo išsilavinimo standartai. Vertinimas atskleidžia, ką mokinys yra pasiekęs, ko jam dar stinga, padeda geriau suvokti savo klaidas, geriau dirbti. Gage ir kt. (1994) teigia, kad **vertinimas** - informacijos rinkimas, interpretavimas ir apibendrinimas tam, kad būtų galima padaryti sprendimą. Informacijos rinkimas vyksta neformaliu būdu (tik bendriausios žinios apie mokinį; rezultatai dažniausiai nefiksuojami) arba formaliu būdu (naudojamos užduotys, patikrinimai, apklausos, testai; rezultatai užrašomi). Svarbu gautą informaciją tinkamai apdoroti, tik tada sprendimas bus objektyvus. Arends (1998) **vertinimo** terminą sieja su visa mokytojo surinkta ir apibendrinta informacija apie savo mokinius ir klases. Laužacko (1996) nuomone **vertinimas** - nuolatinis kaupimas tam tikros informacijos apie mokinių ugdymą(si). Autorius išskiria ir vertinimo tikslą kaip ugdymo tikslų, turinio, mokymo metodų ir kitų su jais susijusių ugdymo proceso parametrų tobulinimą. Vadinasi, vertinimas padeda ne tik pastebėti mokinio daromą ugdymosi pažangą, bet ir suteikia galimybę mokytojui įsivertinti ir tobulintis (keisti ugdymo tikslus, mokymo metodus, ieškoti naujų mokymo bei vertinimo formų, būdų). Siekiant vertinti moksleivius, pasitelkiama **vertinimo informacija**, tai - įvairiais būdais iš įvairių šaltinių surinkta

informacija apie mokinio mokymosi patirtį, jo pasiekimus ir daromą pažangą (žinias ir supratimą, gebėjimus, nuostatas) (Ugdymo plėtotės centras, 2004).

Analizuojant su vertinimu susijusią mokslinę literatūrą, randama vertinimui giminųjų ir su juo susijusių terminų - **įvertinimas bei įsivertinimas**. Bartkienė, Ševčiukienė (2012) į vertinimą siūlo žvelgti, kaip į kompleksinį reiškinį, kurį sudaro: vertinimas, įvertinimas bei įsivertinimas (žr. 1 pav.). Nors tokio termino skaidymo laikosi ne visi mokslininkai, siekiant į vertinimo reiškinį žvelgti iš kuo platesnės perspektyvos, šiame darbe vertinimo, įvertinimo bei įsivertinimo sąvokos bus atskirtos ir analizuojamos, kaip atskiri reiškiniai.

1 pav. *Vertinimo sudedamieji komponentai (Bartkienė, Ševčiukienė, 2012)*

Humanistinės krypties psichologai (Rodgers, Maslow, Berne ir kt.) šiuolaikinėje mokykloje pabrėžia į mokinį orientuotą vertinimą. Toks vertinimas padeda plėtoti asmens galias, brandinti asmenybę, skatina valios, emocijų, pažinimo sferos plėtotę, veržlumą bei veiklumą. Butkienė, Kepalaitė (1996) nurodo, kad vertinant mokinius, mokytojams svarbu pastebėti vaikų mąstymo tikslingumą ir įžvalgumą, mąstymo būdus ir strategijas, kritiškumą ir originalumą, lankstumą. Vertinant nesiekama kokio nors statiško galutinio rezultato, šiuolaikinis vertinimas labiau orientuotas į procesą, o ne į rezultatą. Kaip ir asmenybei tobulėjant, vertinant siekiama motyvuoti, paskatinti, suteikti pasitikėjimo savimi.

Kad vertinimas būtų objektyvus ir naudingas, jis turi pasižymėti tam tikrais **principais**, (savybėmis), kurie būtų tvirtu vertinimo pagrindu, Weeden ir kt. (2005). Ugdymo plėtotės centras (2004) įvardina šiuos principus: *vertinimo metodų pagrįstumas*,; *patikimumas*,; *įvykdomumas*,; *validumas*. Teresevičienė, Gedvilienė (1999) pateikia tokias vertinimo nuostatas: *teisingumas - lygybė*,; *humaniškumas*; *reikalingumas*. Senge (2008) pabrėžia *išsamumo*,; *savalaikiškumo*,; *sąžiningumo*,; *efektyvumo*,; *aiškumo principus*. Platesnis minėtųjų principų aiškinimas pateikiamas 1 lentelėje. Motiejūnienė (2003) teigia, kad jeigu bus vertinama tik tai, ko mokinys mokėsi, jeigu jis iš anksto žinos vertinimo kriterijus ir taisykles, pats aktyviai dalyvaus vertinimo planavime ir procese, jis nepatirs su vertinimu susijusių nuoskaudų ir nusivylimų. Vertinimo principų laikymasis taip pat padės tėvams suprasti mokytojo darbą, moksleivio mokymuisi keliamus reikalavimus ir jo ugdymo(si) pasiekimus.

1 lentelė. Moksleivių vertinimo principai (sud. autoriaus)

Vertinimo principas	Charakteristika
<i>Patikimumas</i>	Vertinimo tikrumas (neprieštarinumas), vertinimo rezultatų pastovumas: kai tas pats mokinys tomis pačiomis sąlygomis gauna tokį patį vertinimą; kai galima patikimai palyginti mokinių pasiekimus tarpusavyje (norminis vertinimas) arba mokinių pasiekimus su nustatytais kriterijais (kriterinis vertinimas);
<i>Validumas</i>	Vertinami numatyti mokymosi pasiekimai (turinio validumas); vertinimo būdai atitinka vertinimo tikslus.
<i>Humaniškumas</i>	Vertinimas turi padėti ugdyti vaiko asmenybę. Vertinimo procedūros turi atitikti mokinio poreikius, skatinti savianalizę, ugdyti teigiamą savęs vertinimą. Vertinimo procesas turi būti paremtas partneriškais mokytojo ↔ mokinio santykiais.
<i>Efektyvumas</i>	Šiuolaikinė vertinimo sistema turi būti veiksminga ir patogiai naudotis. Vertinimas turi padėti mokiniui pasirinkti geriausią tobulėjimo kelią ir pasiekti geriausių rezultatų savo paties atžvilgiu.
<i>Pagrįstumas/reikalingumas</i>	Vertinimas turi būti siejamas su ugdymo proceso, mokomojo dalyko tikslais ir padėti pamatuoti mokinio padarytą pažangą ir pasiekimų lygį. Vertinimo metodai turi būti parinkti tokie, kad atitiktų šiuolaikinę vertinimo sampratą.
<i>Aiškumas/išsamumas</i>	Vertinimas turi būti aiškus ir suprantamas mokytojui, mokiniui, tėvams, kitiems suinteresuotiems asmenims bei institucijoms.
<i>Įvykdomumas</i>	Gebėjimas įvertinti nesutrikdant įprastinio mokymosi.
<i>Lygybės/ teisingumo</i>	Aukščiausią įvertinimą gauna geriausiai darbą atlikęs asmuo.
<i>Savalaikiškumo</i>	Kuo mažiau laiko praeina nuo užduoties atlikimo iki vertinimo pateikimo, tuo vertinimas yra veiksmingesnis.
<i>Sąžiningumo</i>	Objektyvus ir sąžiningas kiekvieno vertinimas nesivadovaujant stereotipais.

Šiaučiukenienė, Stankevičienė (2002) teigia, jog vertinimas ugdymo procese paprastai atlieka ir įvairias **funkcijas**, kurios yra viena su kita susijusios, viena kitą papildo: **diagnostinė** - padeda nustatyti ar mokiniai suprato prieš tai išeitą medžiagą, nustatyti, ar nėra spragų, ar galima dirbti toliau; **mokomoji** - padeda geriau suvokti, papildyti ir pakartoti išeitą medžiagą, tobulinti turimas žinias; **lavinamoji** - padeda aktyvinti mokinius, skatinama jų saviraiška, padeda analizuoti mokinių gebėjimus, vystyti mąstymą ir atmintį; **auklėjamoji** - padeda ugdyti ir stiprinti atsakomybės jausmą už atliktą darbą, skiepyti bendražmogiškąsias vertybes; **pažinimo** - padeda geriau pažinti savo mokinius, geriau pažinti save; **kontrolės ir konstatuojamoji** - padeda nustatyti atskiro mokinio (mokinių grupės) ugdymosi lygį einamuoju momentu ir informuoti mokinį bei mokytoją apie jų bendrus darbo rezultatus. Kapočienė (2002), nagrinėjo Anglijos mokyklų vertinimo sistemą ir nustatė, jog minėtoje šalyje, kaip viena svarbiausių išskiriama diagnostinė funkcija. Ši funkcija svarbi tuo, jog visų pirma parodo mokytojo darbo rezultatą, kas yra labai svarbu norint kelti realius moksleivių pažangos uždavinius (pirmiausia savo darbo kokybę turi įsivertinti pats mokytojas). Želvys (1999) teigia, jog galima nustatyti, kokį vaidmenį vertinimo procese atlieka kiekviena išvardinta funkcija, tačiau negalima išskirti, kuri funkcija yra svarbiausia.

Apibendrinant moksleivių vertinimo sampratos analizę galima pasakyti, jog vertinimas nebūna neutralus. Tinkamai atliekamas pasiekimų ir pažangos vertinimas padeda tiek mokytojui, tiek mokiniui - fiksuojant vertinamąją informaciją, siekiama išryškinti teigiamus vaiko mokymosi aspektus ir spragas tam, kad būtų galima suteikti pagalbą ir numatyti tolesnius mokymosi žingsnius.

Moksleivių vertinimo tipai. Įvairūs autoriai pateikia skirtingą vertinimo tipų kategorizavimą: Arends (2008); Weeden ir kt. (2005) išskiria šiuos vertinimo tipus: 1) **diagnostinis** - naudojamas siekiant nustatyti dabartinį mokinio rezultatyvumą, išsiaiškinti, su kokiomis problemomis susiduria mokinys,; Jis,; naudojamas siekiant išsiaiškinti mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą baigus temą ar kurso dalį, kad būtų galima numatyti tolesnio mokymosi galimybes, suteikti pagalbą įveikiant sunkumus,; Jis paprastai atliekamas prieš pradėdant tam tikrą mokymosi etapą,; 2) **formuojamasis** - nuolatinis vertinimas ugdymo proceso metu, kuris padeda numatyti mokymosi perspektyvą, stiprinti daromą pažangą, skatina mokinius mokytis analizuoti esamus pasiekimus ar mokymosi spragas, sudaro galimybes mokiniams ir mokytojams geranoriškai bendradarbiauti; padėti mokiniams mokytis; 3) **sumavimo** - skirtas apžvelgti išmoktą lygį, galutinis kurso ar jo dalies įvertinimas, egzamino pažymys; 4) **apibendrinamasis** vertinimas - tikslas apibendrinti mokinio siekiančius tikslus ir uždavinius, atsispindi pažymiu ar lygio raide. Stunžėnienė (2008) išskiria tris vertinimo tipus: **neformalus formuojantysis** vertinimas - naudojamas gauti grįžtamąjį ryšį, nustatyti mokinio pažangą, padėti mokytis; **diagnostinis** - mokytojas stebi, siekdamas nustatyti mokinių pradinį žinių lygį, rašomi kontroliniai darbai; **apibendrinamasis** - naudojamas baigus programą, kursą, modulį, jo rezultatai formaliai patvirtina mokinio pasiekimus ugdymo programos pabaigoje. Prie šio vertinimo tipo išskiriama: **kriterinis** vertinimas, kuriuo mokinys įvertinamas palyginus jo pasiekimus su iš anksto pateiktais kriterijais (pvz., standartais), su kuriais lyginami mokinio pasiekimai; **norminis vertinimas**, kuriuo siekiama nustatyti mokinio atitikimą tam tikram žinių lygiui, sudaro galimybes palyginti mokinių pasiekimus; **idiografinis** vertinimas, pagal kurį lyginant dabartinius mokinio pasiekimus su ankstesniaisiais stebima ir vertinama daroma pažanga.

Savickienė (2005) vertinimo tipus skirsto pagal įvairias kategorijas: **objektą** - *institucinis, studijų programos, studijų dalyko ir tematinis* vertinimas (vertinamos programos, veiklų kokybė, studijų dalykų kokybiškumas); **vertinimą atliekančius asmenis** - *vidinis ir išorinis* vertinimas (vertinami tam tikrų veiklų privalumai ir trūkumai ir nepriklausomi ekspertai vertinama veiklų kokybę); **paskirtį** - *formuojamasis ir apibendrinamasis* vertinimas (naudojamas planuojant tam tikrą veiklą, ar veiklos eigoje, siekiant gauti grįžtamąjį ryšį apie ją ir sužinoti, ką reikia patobulinti; apibendrinamasis vertinimas atliekamas pasibaigus veiklai, siekiant išsiaiškinti, ar pasiekti rezultatai tokie, kokių tikėtasi); **pobūdį** - *formalus ir neformalus* vertinimas (formalus vertinimas vyksta periodiškai, gauta informacija fiksuojama, duomenys analizuojami pagal kriterijus, o epizodiškai neformaliu vertinimu analizuojama pagal subjektyvius kriterijus); **pagrindimą** - *kriterijais pagrįstas ir interpretacinis* vertinimas (pirmasis

vertinimo tipas taikomas remiantis numatytais kriterijais, o interpretacinis vertinimas turi tyrinėjamų asmenų pateikiamas prasmes, kriterijus). Vaškeliene (2009) moksleivių vertinimo būdus suskirstė pagal: **vertinimo būdus ir procedūras** - *formalųjį ir neformalųjį*; pagal **rezultatų panaudojimo tikslą** - *diagnostinį, formuojamąjį, apibendrinamąjį*; pagal **vertinimo objektą** - *pasiekimų ir pastangų, žinojimo ir gebėjimų vertinimą*; pagal tai, su kuo **lyginami** moksleivio **pasiekti rezultatai** - *norminį, kriterinį, idiografinį*.

Kaip matyti iš pateiktos literatūros, yra daugybė vertinimo tipų, mokytojas, atsižvelgiant į mokinių amžių, skaičių, pamokos tipą, tikslus ir pan. turi pasirinkti tinkamiausius ir objektyviai juos taikyti.

1.1.2. Moksleivių vertinimas per įvertinimą ir įsivertinimą. Kaip jau buvo minėta, šiame darbe moksleivių vertinimas, įvertinimas bei įsivertinimas matomi, kaip atskiri reiškiniai (žr. 1 pav). Kadangi vertinimo samprata jau buvo analizuota, toliau plačiau bus analizuojama įvertinimo bei įsivertinimo specifika.

Įvertinimas. Remiantis analizuotais moksleivių vertinimo tipais, mokytojas pamokų metu renka įvairią informaciją apie mokinius ir jų pasiekimus. Surinkus reikalingą informaciją, reikalingas oficialus jo žinių įvertinimo pateikimas. Šiam tikslui pasitelkiamas *įvertinimas* - vertinimo proceso rezultatas, konkretus sprendimas dėl mokinio pasiekimų ir padarytos pažangos (Ugdymo plėtotės centras, 2004.; Bartkienė, Ševčiukienė, 2012). Senge ir kt. (2008) teigia, kad įvertinimas turi suteikti rezultatams vertę. Taigi galima sakyti, kad įvertinimas yra vertinimo pasekmė. Siekiant įvertinti moksleivių pažangą ir pasiekimus, įvertinimui naudojami oficialūs įvertinimo vienetai - pažymiai, saulutės ar pan. Nors dažniausiai pasitaikantis vertinimas - vertinimas pažymiu, jis dėl įvairių priežasčių vis labiau kritikuojamas. Mokymosi rezultatų vertinimas pažymiu labiausiai kritikuojamas dėl dviejų priežasčių: vertinimo objektyvumo stokos ir dėl neigiamo psichologinio poveikio vaiko asmenybei. Objektyviai įvertinti žinias pažymiu labai sunku, pažymys neparodo, už ką jis yra gautas. Vertinimas pažymiu tiesiogiai siejasi su mokinių nerimu, pasiekimų motyvacija, savęs vertinimu, dėl to atsiranda mokyklinis nuovargis, nepasitenkinimas mokykla, baimė ir nepasitikėjimas savimi. Ypač pradinėje pakopoje šios vertinimo sistemos taikymas sukelia daug sunkumų ir prieštaravimų pedagoginiu požiūriu. Butler (1998) pastebi, kad pažymiai smukdo mokymąsi, lygina mokinius vienus su kitais, o ne akcentuoja tobulėjimą. Silpniau besimokantys moksleiviai praranda norą mokytis. Gerai besimokantys pradeda pasitikėti savimi ir praranda motyvaciją stengtis. Minėtasis mokslininkas pabrėžia, kad mokinys pamatęs už darbą rašomą pažymį visai nekreipia dėmesio į komentarą, kaip galima būtų atliktą darbą padaryti geriau.

Įsivertinimas. Vertinimo informaciją ir informaciją apie vertinimą galima ir reikia panaudoti siekiant pagerinti kiekvieno mokinio, klasės, mokyklos ugdymo ir ugdymosi pasiekimų kokybę, ugdymo proceso veiksmingumą ir efektyvumą, siekiant numatyti tolesnio ugdymo(si) tikslus ir konkrečius žingsnius, padidinti ugdymo(si) prieinamumą įvairių poreikių ir polinkių mokiniams, užtikrinti palankios ugdymuisi aplinkos kūrimą, informuoti mokinį, tėvus, administraciją apie esamus ugdymosi

pasiekimus ir galimybes juos pagerinti, įsivertinti darbo kokybę. Siekiant įvertinti save ir savo žinias moksleiviai taiko įsivertinimą (savirefleksiją). **Įsivertinimas** - sprendimas apie daromą pažangą remiantis stebėjimu, pasiekimų lyginimu, tolimesnių mokymosi būdų numatymu (Bartkienė, Ševčiukienė, 2012). **Įsivertinimas** - paties mokinio daromi sprendimai dėl daromos pažangos ir pasiekimų (Ugdymo plėtotės centras, 2004). Vertinimo tikslas psichologiniu aspektu - išmokyti vaiką įsivertinti (save, savo raidą, augimą). Gebėjimas įsivertinti padeda mokiniui tapti savarankiška, kūrybinga, drąsia asmenybe, ugdo jo pasitikėjimą savimi.

Vienas iš esminių oficialių įsivertinimo metodų - **refleksija** - tai procesas, kurio metu apmąstome ir įsisažmoniname savo veiklą ir galime imtis atitinkamų veiksmų. Refleksijos tikslas - tobulinti savo veiklą, todėl ji turėtų būti kryptinga, tikslinga, konstruktyvi, jos rezultatas gali būti nauji gebėjimai, naujos žinios, naujas supratimas. Šių naujų dalykų derinimas su jau turimu suvokimu, gebėjimais bei nuostatomis lemia aukštesnės kokybės veiklą. Refleksijos metu mokiniams suteikiama galimybė apmąstyti ir aptarti mokymąsi ir mokymosi pasiekimus bei padarytą pažangą. Aptarimo metu taip pat galima išsiaiškinti vertinimo metodikos detales, drauge su mokiniais pasirengti įvairių veiklų ar darbų vertinimo kriterijus. Naudojantis refleksijos metodu mokiniai apmąsto savo individualius ugdymosi pasiekimus, išsiaiškina kokių ugdymo(si) rezultatų jie pasiekė, kas sekėsi gerai, kokios kliūtys buvo iškilę, kaip jas pavyko įveikti, su mokytoju aptaria kokių rezultatų galima būtų siekti ateityje. Refleksija padeda mokiniams pozityviai nusiteikti ateityje siekti geresnių rezultatų (teikiant informaciją apie tai, kur reikėtų patobulėti ir kaip tai padaryti), stiprina mokinių motyvaciją mokytis geriau, mokiniai apmąsto savo mokymąsi bei pasiekimus ir diskutuoja su mokytoju apie pasiekimų vertinimą. Refleksija padeda atskleisti darbo rezultatus, pasisekimo aplinkybes, nesėkmių priežastis, patirtus jausmus ir emocijas, vidinius grupėje vykstančius procesus, sudaro galimybę kiekvienam individualiai pažvelgti į save kaip į veidrodį.

Refleksijos rūšys, kurios gali būti naudojamos pamokoje: **konstruktyvi** refleksija (praplečiamos jau turimos/įgytos žinios, nauja medžiaga siejama su sena); **proceso** refleksija (kaip mąstome, kaip siekiame tikslo, kaip priimame sprendimus); **kritinė** refleksija (skatina mąstyti, ieškome savo argumentų, išraiškų). Galima taikyti įvairius refleksijos būdus: vaidmenų pasirinkimas (pvz. ką apie praėjusią pamoką pasakytų: geras mokinys ir blogas mokinys, mokyklos direktorius ir valgyklos vedėja, katė ir pelė, karalienė ir vargšas); **dienoraštis** (moksleivio mintys apie praėjusią pamoką); **sentencijos ir citatos** iš knygų ar laikraščių; **teigiama - neigiama** (pvz. vienas vardina tik neigiamas puses, o kitas - teigiamas); **įsivaizduojamas filmavimas** (rodoma kas nufilmuota pamokoje) (Vengalienė, 2012) ir kt. Įvairūs metodai, kurių yra išties nemažai, detalus visų aptarimas reikalautų plačios apimties darbo todėl plačiau analizuojami nebus.

Apibendrinant vertinimo, įvertinimo bei įsivertinimo sampratų analizę galima pasakyti, jog esminiai skirtumai, skiriantys minėtuosius reiškinius tarpusavyje yra šie: *vertinimas apima duomenų,*

reikalingų įvertinimui, rinkimą ir analizavimą, įvertinimas apima konkrečių išvadų (žodinių, rašytinių ir kt.), pagal tam tikrus nustatytus kriterijus ir parametrus, pateikimą apie moksleivio pažangą, o įsivertinimas - paties moksleivio bei mokytojo savi refleksija apie pasiektus rezultatus.

Mokslininkai vis dažniau sutaria, jog vertinimas turi didžiulę reikšmę ne tik mokinių formaliems moksleivių ugdymosi pasiekimams, bet ir vaiko asmenybės raidai. Pradinėse klasėse intensyviai klostosi asmenybės pamatai: žmogaus savivertės, savigarbos, pasitikėjimo savimi, savo jėgomis jausmas, asmens pasaulėjautos, pasaulėžiūros pagrindai, kitaip tariant, formuojasi žmogaus savivoka arba jo „aš vaizdas“. Nuo to, kaip vaikas išgyvens šį svarbų jo asmenybės raidai tarpsnį, nemažai priklausys ir jo tolesnio gyvenimo kelias: jo lūkesčiai ir gyvenimo siekiai, jo užmojai ir atkaklumas, užsibrėžtų tikslų siekimas, jo iniciatyvumas ir veržlumas, nebijojimas rizikuoti, imtis naujų darbų, jo noras mokytis naujų dalykų, persiorientuoti, persikvalifikuoti. Pirmaisiais mokyklos metais yra klojami asmenybės pamatai, reikšmingi žmogaus likimui, jo gyvenimo sėkmei, todėl itin svarbu atkreipti dėmesį į pradinių klasių moksleivių vertinimą. Kuo jis ypatingas ir ar skiriasi (ir jei skiriasi tai kuom) nuo vyresnių klasių moksleivių vertinimo, bus siekiama atsakyti toliau.

1.1.3. Pradinių klasių moksleivių vertinimas. Ugdymo procese vertinimas yra labai svarbus ir jis glaudžiai susijęs su mokymu, nes yra orientuotas į mokymosi skatinimą. Pasiekimų ir pažangos vertinimo paskirtis pirmiausia turėtų būti pagalba augančiam, norinčiam nuolat tobulėti, besimokančiam vaikui. Vertinimas yra neatskiriama ugdymo proceso dalis, kuri yra svarbi ne tik pradinių klasių mokytojams, bet ir mokiniams bei jų tėvams. Tai yra nuolat vykstantis procesas, kurį sudaro nuolatinis informacijos apie mokinio mokymosi pasiekimus kaupimas, interpretavimas (Prochorskienė, 2012). Pradinių klasių mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo kaita buvo įtakota visų pirma naujo požiūrio į mokinį kaip **aktyvų mokymo proceso dalyvį**. Tai atsispindėjo Bendrosiose programose ir kituose ugdymo procesą reglamentuojančiuose dokumentuose, kuriuose išryškėja orientacija į sąmoningą mokinio veiklos ir pasiekimų sąveikos analizę. Pradinių klasių moksleivių vertinimo sampratą grindžia šie ugdymo turinį reglamentuojantys dokumentai: Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos (2004); Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2010 - 2011); Bendrieji ugdymo planai (2009 - 2011) ir kt.

Pradinių klasių mokinių pasiekimų vertinimas, turi dvi paskirtis: **vertinimas mokymuisi** ir **mokymosi pasiekimų vertinimas** (Assessment in the Primary School, 2010). Pagal pirmąją paskirtį, vertinimu siekiama mokinį motyvuoti, paskatinti mokytis, mokymo(-si) procesą padaryti džiaugsminga, tuo tarpu mokymosi pasiekimų vertinimas atspindi pasiekimų lygį, padeda fiksuoti mokinio daromą pažangą.

Mokinių vertinimas pradinėse klasėse, yra sudėtingas tačiau labai svarbus procesas. Nuo to, kaip mokinsys vertinamas, priklauso jo mokymosi motyvacija, pasitikėjimas savo jėgomis, tarpusavio santykiai su mokytoju ir bendraamžiais, tolimesnis noras mokytis, todėl mokytojas privalo aiškiai žinoti,

kokie yra vertinimo tikslai. Reikia išskirti, į ką atkreipti dėmesį vertinant, bei koks yra norimas rezultatas. Nuo 2010 mokslo metų visi pradinė klasių mokytojai dirba pagal atnaujintą „Pradinio ugdymo bendrąją programą (2008)“. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakyme dėl pradinio ugdymo sampratos (2013) nurodyta, jog vertinimo **paskirtis** arba **tikslas** yra padėti siekti bendrųjų ugdymo tikslų, skatinti moksleivio asmenybės brandą, mokymosi motyvaciją, emocijų, valios sričių plėtotę, nustatyti moksleivio pasiekimus bei pažangą, numatyti tolesnio ugdymo(si) kelią, koreguoti ugdymo procesą, informuoti moksleivius, jų tėvus, mokyklos bendruomenę, visuomenę. Mokinių pažangos ir pasiekimų sampratoje (2004) taip pat yra išskirtas **vertinimo tikslas**: padėti mokiniui mokytis ir bręsti kaip asmenybei; pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą, nustatyti mokytojo, mokyklos darbo sėkmę, priimti pagrįstus sprendimus.

„Pradinio ugdymo sampratoje“ (ŠMM, 2013) nurodoma, kad vertinimas yra integrali pradinio ugdymo dalis, apibrėžiama jo paskirtis (ypač svarbu, kad akcentuojama nuostata - skatinti mokinio asmenybės brandą, mokymosi motyvaciją, emocijų, valios sričių plėtotę, pasiekimus bei pažangą, koreguoti ugdymo procesą). Minėtame dokumente nurodomos tokios pradinukų vertinimo ypatybės: vertinimo metodikos (vertinimo metodų bei procedūrų visuma) gali būti įvairios, bet visos jos turi ugdyti asmenį, skatinti jo sėkmę ir pažangą, puoselėti teigiamus individualybės bruožus, kūrybiškumą, fiksuoti individualius pasiekimus; mokytojas formalizuoja įvertinimą pasirinkta forma – pastabomis, įrašais, recenzijomis, aprašais ar kt., vertinimo rezultatus fiksuoja vertinimo lapuose, knygelėse, dienynuose ir kt., vertinimo medžiagą (mokinių darbų pavyzdžius, pratybų užduotis, kontrolinius darbus ar pan.) kaupia vertinimo aplankuose ir t.t svarbu, kad mokytojui suteikiama laisvė rinktis vertinimo metodikas ir vertinimo fiksavimo būdus.

Vertinimas pradinėse klasėse apima nuolatinį duomenų kaupimą; esamų duomenų papildymą naujais vertinimo rezultatais; rezultatų lyginimą su pasirinktu kriterijumi (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai); mokinio įtraukimą į vertinimo procesą (Stasaitienė, 2001). Weeden ir kt. (2002) teigia, jog **vertinimas** pradinėse klasėse - tai natūralus instrumentas, kuris turi būti nuolat tobulinamas, apmąstomas ir tik tada gali padėti objektyviai nustatyti atskiro pradinė klasių mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą. Gumuliauskienė (1998), kalbėdama apie vertinimą pradinėje pakopoje, teigia, kad jis padeda rinkti informaciją, ją interpretuoti, apibendrinti. Vertinimas, anot jos, turi padėti mokiniui ir mokytojui priimti tam tikrus sprendimus. Minėtoji autorė taip pat nurodo, kad vertinant svarbu aiškiai suvokti vertinimo objektyvumo ir subjektyvumo ribas. Vertinimo subjektyvumas atsiranda dėl vieningų, standartizuotų vertinimo kriterijų nebuvimo, bendravimo su vaiku patirtimi. Įtakos turi ir bendras klasės lygis, vertintojo kvalifikacija, asmenybė, jo nuotaika, simpatijos. Dažnai pradinėse klasėse vertinamas aktyvumas, pastangos, patrauklumas, elgesys, todėl būtina mokėti atskirti mokymosi rezultatų vertinimą nuo pačios asmenybės vertinimo.

Vertinimo pradinėse klasėse principai. Kaip jau buvo minėta, moksleivių (o ypač pradinų klasių) vertinimas gali daryti didelę įtaką mokinio mokymosi motyvacijai ir jo savigarbai, todėl vertindami privalome apmąstyti ne vien ugdymo tikslus ir principus, turinį ir metodus, bet taip pat ir vertinimo bei įvertinimo poveikį vaikų motyvacijai bei savigarbai. Suprasdami, kokį poveikį pradinų klasių mokinio pasiekimų vertinimas turi jo asmenybės raidai ir mokymosi sėkmei, turėtume siekti, kad kiekvieno mokinio pasiekimai būtų vertinami **individualiai** (Ugdymo plėtotės centras, 2004). Vertindami taip pat turėtume atsižvelgti ir į **prigimtinės vaiko išgales** (fizines, intelektines, emocines). Reikalavimus kiekvienam mokiniui turėtume kelti orientuodamiesi į tokius pasiekimus, kuriems vaikas jau yra pajėgus. Kiekvienas mokinys turi gauti **grįžtamąją informaciją** apie konkrečias savo darbo ypatybes kartu su patarimais, ką reikia tobulinti, ir negali būti lyginamas su kitais mokiniais. Vertinti turėtume ne lygindami mokinius tarpusavyje, o lygindami dabartinius mokinio pasiekimus su ankstesniaisiais. Kaip matyti, pabrėžiama savigarbos ir motyvacijos reikšmė sėkmingam mokymuisi ir akcentuojama, kad pastabas reikia nukreipti į atliktą darbą, o ne į asmenį. Kalbant apie vertinimo paskirtį pradinėje pakopoje, reikia pažymėti, kad tinkamai organizuotas vertinimas turi padėti geriau pažinti, aktyvinti mokinius, koreguoti ugdymo(si) procesą, diferencijuoti darbą. Svarbu, kad vertinimas padėtų mokiniui išsiugdyti **savęs vertinimo** įgūdžius. Jonynienė (2008) teigia, kad vertinimas pradinėse klasėse turi padėti pamatuoti, kokią pažangą mokinys padarė savo paties atžvilgiu, o taip pat įvardinti spragas ir sunkumus, kuriuos reikia įveikti. Remdamasis šia informacija, mokytojas individualizuoja ugdymo procesą. Reineke (1998), pabrėžia vertinimo **klimato** pradinėse klasėse svarbą, jis teigia, kad reikia labai gerai apgalvoti vertinimo procesą, nes tai, ką mokiniai patiria vertinami, lydi juos visą gyvenimą ir iš esmės nulemia jų gebėjimą mokytis ateityje. Dėl šios priežasties, vertinant pradinėse klasėse, pirmiausiai reikia atsižvelgti į prigimtinės vaiko išgales. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas socialinių, pažintinių, kūrybinių, mąstymo, veiklos ir kitiems gebėjimams. Kapočienė (2002) teigia, kad vertinimas pradinėse klasėse suvokiamas kaip nenutrūkstamas “spiralinis” procesas, turintis rezultatą. Pradinų klasių moksleivis neturėtų jaustis vertinimo objektu. Vertinimo objektais gali būti: ugdymo(si) pasiekimai; pažanga; vertybinės nuostatos, pastangos ir elgesys. Šiuolaikinėje mokykloje vertinimo paskirtis pirmiausiai suprantama kaip pagalba vaikui, o ne siekis jį įstatyti į tam tikrus standartus.

Gudynas (2002), kalbėdamas apie vertinimo kaitos kryptis, pastebi, kad šiuolaikinėje mokykloje, organizuojant pradinės ugdymo pakopos mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimą, rekomenduojama: daugiau dėmesio skirti vertinimo procesui; vertinimą integruoti į ugdymo procesą; daugiau dėmesio skirti formuojamajam ir diagnostiniam vertinimui; išskirti vertinimo tikslų ir kriterijus; siekti, kad vertinimas keltų moksleivių ir mokytojų motyvaciją; vertinimas turi padėti atskleisti padarytą pažangą, motyvuoti tolimesniai mokymuisi; mokytojui vertinimas turi padėti nustatyti esamą situaciją klasėje ir individualizuoti ugdymo procesą; decentralizuoti vertinimą - suteikti daugiau laisvės mokykloms ir mokytojams taikyti skirtingus vertinimo metodus, kurti savo vertinimo modelius; tobulinti tėvų

informavimą apie jų vaikų ugdymo(si) rezultatus - reguliariai pateikti tėvams vertinimo informaciją bei individualiai aptarti su tėvais jų vaikų ugdymo(si) rezultatus.

Prochorskienė (2012) teigia jog pradinių klasių moksleivių vertinimą reikia pradėti nuo planavimo, t. y. ko reikia siekti ir kaip, atsižvelgiant į tai, ką mokinys žino, geba. Formuojami mokymosi uždaviniai, orientuoti į numatytus mokymosi rezultatus, nustatomi vertinimo kriterijai visai klasei bei atskiriems mokiniams. Vertindami turime didinti mokinių pasitikėjimą savo jėgomis, norą siekti daugiau, turime žadinti mokymosi motyvaciją bei padėti mokytis. Jonynienė (2008), kalbėdama apie pradinukų vertinimą teigia, jog tai procesas, kurio metu nuolat renkama ir panaudojama informacija, nustatant mokinių daromą pažangą ir koreguojant bei tobulinant darbo būdus, metodiką ugdymo(si) pažangai pasiekti. Siekiant per daug neišsiplėsti, 2 lentelėje pateikiami apibendrinti pradinių klasių moksleivių ugdymo principai ir nuostatos

2 lentelė. *Pradinių klasių moksleivių vertinimo nuostatos (sud. autoriaus)*

Nuostatos	Esminiai principai
<i>Vertinimas pozityvus ir konstruktyvus</i>	Turi žadinti pasitikėjimą savo jėgomis, vesti į priekį, skatinti siekti vis geresnių ugdymosi rezultatų, kelti kiekvieno vaiko mokymosi motyvaciją. Pabrėžiama tai, ką mokinys jau išmoko. Pastebima ir skatinama bet kokia mokinio padaryta pažanga savo paties atžvilgiu. Mokytojas nurodo spragas, padeda surasti būdus, kaip tas spragas ištaisyti. Mokinys skatinamas pats surasti geriausių ugdymosi metodus.
<i>Vertinimo procesas tikslingas, kryptingas</i>	Siekama, kad vertinimas padėtų vaikui siekti geresnių mokymosi rezultatų, o taip pat skatintų jo intelekto, emocijų plėtrą, padėtų jo socializacijai.
<i>Vertinimas atviras ir skaidrus.</i>	Mokiniai jau pradinėje pakopoje supažindinami su vertinimo tikslais, kriterijais, procedūromis. Mokiniui turi būti aišku, kas ir kaip vertinama. Taip pat vertinimo informacija turi būti prieinama visiems suinteresuotiems asmenims bei institucijoms.
<i>Vertinimas objektyvus ir veiksmingas</i>	Siekama, kad vertinimas būtų bešališkas, parodantis realius mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą; patikimas, nesukeliantis prieštaravimų ar abejonių. Vertinimo efektyvumui pasiekti naudojami skirtingi vertinimo informacijos šaltiniai, taikomi šiuolaikiniai vertinimo metodai ir būdai.
<i>Vertinimas informatyvus ir ekonomiškias</i>	Vertinimo informacija tvarkoma ir pateikiama naudojant skirtingus šiuolaikinius vertinimo metodus (mokinio darbų aplankai, darbų aprašai, recenzijos ir kt.). Siekama, kad sąlygos, reikalingos vertinimo procesui organizuoti, būtų optimalios.
<i>Vertinimas laiku</i>	Stengiamasi kiek galima greičiau, neatidėliojant įvertinti atliktus vaikų darbus, parodoma, kad matoma ir džiaugiamasi vaiko pastangomis bei pasiektais rezultatais. Pradinukams taip pat itin svarbu, kad būtų pastebėtas ir įvertintas kiekvienas jų atliktas - didesnis ar mažesnis - darbas.
<i>Individualizuotas vertinimas</i>	Vertinama, ką kiekvienas mokinys jau yra pasiekęs, diagnozuojama individuali jo pažanga, lyginami ankstesni mokinio rezultatai su dabartiniais. Mokymosi rezultatai turėtų būti vertinami taip pat kiek įmanoma individualizuotai, atsižvelgiant į didelę reikšmę mokymuisi turinčius vaiko prigimtinius gabumus, jo šeimos aplinką, įgytą socialinę-kultūrinę patirtį, jo interesus, polinkius ir t. t. Vienų vaikų galimybes kaupti patirtį, mokytis yra didesnės, kitų – menkesnės. Mokytojo uždavinys – nustatyti kiekvieno vaiko galimybes bei „artimiausio vystymosi zoną“ ir, keliant atitinkamus reikalavimus (kiekvienam – pagal jo išgales), stebėti ir vertinti kiekvieno daromą pažangą. Svarbu, kad vaikas dirbtų kiek leidžia jo galimybes ir stengtųsi siekti kuo geresnių rezultatų, todėl reikia siekti individualizuoti keliamus reikalavimus, kad jie būtų įveikiami, tačiau ne pernelyg žemi, kad reikalavimai skatintų kiekvieną vaiką augti, tobulėti.
<i>Vertinimo objektas - vertybinėmis</i>	Gebėjimas pasinaudoti įgytomis žiniomis, demonstruoti įgytus įgūdžius, panaudoti turimą patirtį, mąstyti, spręsti problemas, rinkti ir apdoroti reikalingą informaciją, ją fiksuoti ir pristatyti kitiems, atlikti paprastus stebėjimus, bandymus ir kt., t. y. mokinio įgyta kompetencija. Reikia atsižvelgti į užduoties atlikimo pobūdį, darbo kokybę: kaip vaikas mąsto,

<i>nuostatomis grįsti gebėjimai</i>	<p>samprotauja, kaip geba panaudoti savo patirtį, kaip orientuojasi aplinkoje, gyvenimo realybėje. Diskusijose, aptarimuose ypač svarbi turėtų būti vaiko nuomonė, jo pozicija, faktų kritinė analizė. Šiais atvejais reikia vengti „teisingų“ ar „klaidingų“ atsakymų – reikia skatinti vaiką formuluoti savo požiūrį, grįstą turima patirtimi.</p>
<i>Vertinama tai, kas buvo numatyta pasiekti ugdymo procese</i>	<p>Mokinių žinios ir supratimas, dalykų gebėjimai vertinami remiantis pradinio ugdymo išsilavinimo standartais. Taip pat vertinami bendrieji gebėjimai, vertybinės nuostatos ir elgesys.</p>
<i>Vertinimas skirtas padėti mokytis</i>	<p>Pradinukui svarbu laiku gauti grįžtamąją informaciją apie savo ugdymosi pasiekimus ir pažangą. Reikia padėti moksleiviui išsiskirti ugdymo(si) tikslus ir numatyti veiklos planą, kaip tų tikslų pasiekti; vertinama individuali mokinio pažanga. Taikomas idiografinis vertinimo principas (mokinio dabartiniai pasiekimai lyginami su ankstesniaisiais jo paties pasiekimais). Informacija apie mokinio pažangą ir pasiekimus kaupiama, naudojant įvairius šiuolaikinius vertinimo metodus (aplangai, aprašai, recenzijos ir pan.); pradiniam ugdyme atsisakyta bet kokio vieno mokinio lyginimo su kitu, vertinimo pažymiais.</p>

Iš mokslinės literatūros analizės matyti, jog pradinukų vertinimas - tai ne tik informacija apie mokinio pasiekimus, tuo pačiu jis padeda mokytojui analizuoti bei koreguoti savo darbą, kad mokinių rezultatai būtų geresni, o pats ugdymo procesas jiems teiktų džiaugsmą ir pasitikėjimą savo jėgomis. Atsižvelgiant į tai, ką mokiniai geba, žino, kokias nuostatas yra išsiugdę, mokytojas turi formuluoti mokymosi uždavinius, orientuotus į užsibrėžtus mokymosi rezultatus; numatyti vertinimo būdus ir formas; nustatyti vertinimo kriterijus visai klasei, mokinių grupėms, atskiriems mokiniams. Priklausomai nuo atliekamos veiklos pobūdžio, pamokos tipo, vertinimo objekto, rezultatų panaudojimo tikslo ir kt. vertinimas pradinėse klasėse gali turėti skirtingas formas arba tipus, todėl svarbu žinoti vertinimo tipų įvairovę ir taikyti juos atsižvelgiant į mokinį, situaciją, klasės lygį, vertinimo tikslą ir pan.

Vertinimo pradinėse klasėse funkcijos ir tipai. Kaip jau buvo minėta anksčiau, vertinimas atlieka kelias funkcijas: diagnostinė, mokomoji, lavinamoji, auklėjamoji, pažinimo, kontrolės. Pradiniam ugdyme dažniausiai taikomos **diagnostinė, pažinimo, auklėjamoji, lavinamoji** funkcijos. Rečiau kontrolės ir konstatuojamoji (Šiaučiukėnienė, Stankevičienė, 2002). Paprastai pagal tai, kokią paskirtį turi mokinių pasiekimų vertinimas, pradiniam ugdyme išskiriami šie **vertinimo tipai**: **Diagnostinis vertinimas** - tai toks vertinimo tipas, kuriuo siekiama išsiaiškinti mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą baigus temą ar kurso dalį. Šis vertinimas padeda numatyti tolesnio mokymosi galimybes, suteikti pagalbą įveikiant sunkumus. Diagnostinis vertinimas paprastai atliekamas prieš pradėdamas tam tikrą mokymosi etapą, jis vertingas tada, kai atliekamas sistemingai ir yra orientuotas į grįžtamosios informacijos suteikimą moksleiviui, jo tėvams. Taikydamas diagnostinį vertinimą pradinėse klasėse, mokytojas padės mokiniui: diagnozuoti pasiekimus ir pasirinkti jam tinkamą ugdymosi veiklą; numatyti jam reikalingą pagalbą. Atliekamas remiantis mokinių stebėjimu, namų darbų, kontrolinių užduočių rezultatais.

Formuojamasis (ugdomasis) vertinimas - tai nuolatinis vertinimas ugdymo proceso metu, kuris padeda numatyti mokymosi perspektyvą, pastiprinti daromą pažangą. Mokytojas, taikydamas formuojamąjį vertinimą, turėtų formuluoti pozityvius komentarus. Šis vertinimas yra efektyvus, kai jis siejamas su nuolatinio diagnozavimu ir grįžtamuoju ryšiu. Jis skatina mokinius mokytis analizuoti

esamus pasiekimus ar mokymosi spragas, sudaro galimybes mokiniams ir mokytojams geranoriškai bendradarbiauti, leidžia atskleisti mokinio stipriąsias ir silpnąsias puses, analizuoja esamus pasiekimus ar nesėkmes. Formuojamojo vertinimo naudą pabrėžia Petty (2006), mokslininkas teigia, kad mokiniui reikia trijų svarbių informacijos dalių, norint, kad jis mokytųsi kuo geriau: aiškūs tikslai (mokiniai turi žinoti, koks jų tikslas; suprasti darbo kriterijus, taip pat ir vertinimo kriterijus; žinoti, ką jiems reikia padaryti); įvertinimas (informacija apie tai, ką mokinys padarė gerai ir kodėl gerai). Mokymuisi geriau, jeigu pats mokinys nustato, kad pasiekė vieną iš tikslų, o ne gavo mokytojo patvirtinimą; misija (informacija apie tai, kur reikia patobulėti ir kaip tai padaryti) turi būti konstruktyvi ir rodyti ne tik, kas yra blogai, bet ir kaip tai ištaisyti. **Apibendrinamasis (sumuojamasis) vertinimas** - šis vertinimo tipas naudojamas baigus programą, kursą, modulį. Jo rezultatai formaliai patvirtina mokinio pasiekimus ugdymo programos pabaigoje. Apibendrinamojo vertinimo metu sugrupuojamos būdingiausios klaidos ir kartu su mokiniais jos analizuojamos, į šį procesą įtraukiami ir tėvai. Išėjus atskirų dalykų pusmečio medžiagą yra tikslingas mokinio savęs įsivertinimas su tėvų komentarais (Sutkaitienė, 2012; Karaliūtė, Špilkovas, 2012). Nors naudodamasis apibendrinamojo vertinimo rezultatais moksleivis gali spręsti apie savo pažangą, pirmiausiai ši informacija skirta suinteresuotiems mokinių ugdymo(si) kokybe asmenims.

Ipsatyvinis vertinimas - tai toks vertinimo tipas, kai moksleivis pats susikuria ar prisiima kriterijus, su kuriais jis vėliau lygina padarytą asmeninę pažangą. Pradinėse klasėse dažniausiai naudojamas formuojamasis vertinimas. Dažnai naudojamas diagnostinis vertinimas, o tam tikrose situacijose – apibendrinamasis ir ipsatyvinis.

Mokinių pasiekimų vertinimas gali turėti skirtingą pagrindą, todėl pagal tai, kuo grindžiamas vertinimas, pradinėse klasėse skiriami ir taikomi šie vertinimo **tipai: Norminis vertinimas** - vertinimas, kuris sudaro galimybes palyginti mokinių pasiekimus tarpusavyje. Mokytojas gali išskirstyti (išranguoti) moksleivius pagal jų pasiekimų lygį. **Kriterinis vertinimas** - pagrindas - tam tikri kriterijai (pvz., standartai), su kuriais lyginami mokinio pasiekimai. Kriterijai turi būti apibrėžiami prieš vertinimą, dėl jų susitariama, jų įsipareigojama laikytis. Kriterinio vertinimo esmė ta, kad kiekvienas mokinys gali mokytis pagal savo išgales. Kriterinis vertinimas yra tinkamas, pereinant nuo kiekybinio mokinio pasiekimų vertinimo (to, ką galima išmatuoti ir įvertinti balais) prie kokybinio (kai „išmatuoti“ neįmanoma ar itin sunku). Mokinių pažanga ir pasiekimai turi būti vertinami atsižvelgiant į Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose nubrėžtas gaires. Tai reiškia, kad pagal tai, su kuo lyginami mokinio pasiekti rezultatai, taikomas kriterinis vertinimas. **Idiografinis vertinimas** - padeda įžvelgti asmeninę vaiko pažangą, palyginti kiekvieno vaiko ugdymo(si) pasiekimus anksčiau ir dabar. Pastaruoju metu pradinėse klasėse įprasta atsisakyti ir visiškai nenaudoti norminio vertinimo.

Pradinių klasių moksleivių vertinimo metodai. Pradinėje ugdymo pakopoje vertinimo metodai turi būti apgalvojami, analizuojami ir modifikuojami (Petty, 2006). Pradinių klasių mokytojui svarbu pažinti kuo daugiau ir įvairių vertinimo metodų ir būdų. Jensen (1999) pataria visus vertinimo metodus

žymėti aplanke, kuriame atsispindi nuolatinė mokinio mokymosi pažanga. Įvairūs autoriai išskiria skirtingus vertinimo metodus tinkamus taikyti pradinėse klasėse: Jovaiša (2007): *stebėjimas; pokalbiai; eksperimentas; veiklos rezultatų, asmenybės elgesio faktų analizė* (mokinio asmenybė, pomėgiai, poreikiai, vertybės); Stulpinas (1996): *vertinamieji sprendimai; emociniai vertinimai* (teigiamos emocijos, kaip skatulys); Šventickas (1995): *individuali apklausa, frontali apklausa* (tikrinamas bendras klasės lygis), *apklausa raštu, testai*; Šelmienė (2001): *stebėjimas, užrašymas, apibūdinimas; aplankai su darbų pavyzdžiais; bendri mokytojo ir mokinio pokalbiai; testai*. Gudynas (2007) dar prideda *kūrybinio darbo* bei *vaidmenų atlikimo* metodus.

Tarp šiuolaikinių pradinių klasių mokinių pasiekimų vertinimo metodų vis dažniau naudojamas **įvertinimo aplankas**. Tai mokinio darbų rinkinys (testai, kūrybinės užduotys, saviugdų darbai), rodantis vaiko pastangas, pažangą ir pasiekimus per tam tikrą laikotarpį. Jis skirtas mokiniui, mokytojui ir tėvams. Ilgesnio laikotarpio mokinio darbų rinkinys atspindi vaiko mąstymo ir ugdymo(si) kokybę. Vertinimo aplanko metodas ypač tinka vertinant mokinius pagal idiografinį vertinimo principą, nes padeda išvelgti asmeninę vaiko pažangą, palyginti kiekvieno vaiko ugdymo(si) pasiekimus anksčiau ir dabar. Pradinėse klasėse taikomi **skatinimai ir pagyrimai**. Anot Šelmienės (2001), jie padeda įvertinti mokinį, o kartu suteikia mokytojui informacijos, į ką reikėtų atkreipti dėmesį. Šį metodą lengva taikyti pamokos metu, tinkamai panaudotas, jis gali motyvuoti mokinį sėkmingiau. Prochorskienė (2012) pradinių klasių moksleivių vertinimui rekomenduoja naudoti **elektroninį dienyną** - tai popierinės mokymosi pasiekimų knygelės ar dienyno elektroninis atitikmuo. Elektroninio dienyno tikslas - perkelti informaciją iš įprasto dienyno ar pasiekimų knygelės į elektroninę terpę. Elektroninis dienynas leidžia mokytojui minimaliomis laiko sąnaudomis palaikyti ryšį su mokinių

Gudynas (2007) teigia, jog iš esmės, visus vertinimo metodus galima suskirstyti pagal tai, ką norime pamatuoti konkrečiu vertinimo momentu. Konkretus metodas gali padėti nustatyti mokinių pasiekimų ir pažangos lygį esamuoju momentu; įvertinti kiekvienos asmenybės augimą, pažangą; nustatyti mokinių pasiekimus ir padarytą pažangą baigus tam tikro dalyko temą ar dalį. Konkretaus metodo pasirinkimas turi būti siejamas su pradinukų asmenybės atskleidimu, sėkmės ir pažangos skatinimu, teigiamų asmenybės bruožų atskleidimu, turi padėti įvertinti, pažinti, skatinti ir padėti mokiniams. Kiekvienas metodas gali būti tinkamas ir netinkamas, priklausomai nuo to, ką norime pamatuoti, įvertinti. Svarbu turėti vertinimo tikslą ir pasirinkti tam tikslui pasiekti tinkamiausią vertinimo metodą. Prochorskienė (2012) mano, kad kiekvienas metodas turi savo privalumų ir trūkumų, todėl renkantis tam tikrą vertinimo metodą, reikėtų atsižvelgti į moksleivių poreikius, pomėgius, jų gabumus ir pan. Sisteminga ir apgalvota vertinimo sistema ne tik padeda pamatyti kiekvieno pažangą, bet ir suteikia pilnavertę informaciją mokinio tėvams, tinkamai panaudojama vertinimo sistema leidžia sėkmingai planuoti ir numatyti ugdymo turinį bei jį koreguoti pagal kiekvieno mokinio gebėjimus.

Pradinių klasių moksleivių įvertinimas. Pastaruoju metu pripažįstama, kad vis mažiau vertės turi enciklopedinės, mechaniškai įsimintos žinios. Svarbu, kad vaikas mokėtų ieškoti informacijos, ją apibendrinti, susisteminti. Mokytojo negailestingai paskelbtas pažymys to neskatina. Jis yra bevertis, jei mokinys neanalizuoja, nesistemina, nenagrinėja savo klaidų ir neieško būdų, kaip jų išvengti. Vertindami tik pažymiais, kaip buvo įprasta ilgą laiką, daugiausia buvo vertinama ne kokybė, o kiekybė (pažymį lemia ne asmeninė pažanga, o padarytų klaidų skaičius). Stresą kelia viešas pažymių aptarimas, o ne klaidų analizė, tai nepadeda mokiniui teisingai pasirinkti mokymosi būdų ar tempo, o skamba kaip nuosprendis, skatina konkurenciją tarp mokinių, bet neskatina pažangos. Mokinys jaučia, kad kartais pažymys jam jau nulemtas dar net nepradėjęs rašyti darbo, kad mokytojas ant jo „užsisėdęs“ ir kitokių rezultatų siekti yra beprasmiška. Apie mokymosi motyvaciją tokiu atveju neverta net kalbėti (Bartkienė, Ševčiukienė, 2012). Pagrindinė vertinimo paskirtis - pagalba vaikui, jis turi padėti vaikui augti ir tobulėti bei efektyviau mokytis. Kiekviena šiuolaikinė vertinimo sistema turi savo nuostatas, principus, funkcijas, kuriuos turi žinoti ir pradinės ugdymo pakopos pedagogai. Tradiciniu požiūriu sąvoka „vertinimas“ akcentuoja rezultatų, poelgių ar savybių palyginimą su tam tikrais etalonais arba standartais. Tačiau pradinėse klasėse turi būti siekiama, kad būtų vertinamos ne tik moksleivio žinios ir supratimas, bet ir jo įgūdžiai, gebėjimai, nuostatos, moksleivio daroma pažanga ir pastangos. Didelis dėmesys skiriamas moksleivio asmenybės pažinimui.

Dėl šių priežasčių, pradinėse klasėse atsisakyta vertinimo pažymiais ir pereita prie **idiografinio (individualios pažangos)** kurį nagrinėjo Jonynienė (2008), Bilevičienė ir kt. (2002), ugdymo(si) pažangos bei pasiekimų vertinimo principo, derinant **formalųjį** (kriterinį nepažyminį, vertinamos formalios žinios ir pasiekimai naudojantis „Bendrosiomis programomis ir Išsilavinimo standartais“, 2003) ir **neformalųjį vertinimą** (neformaliai vertinamos moksleivio vertybinės nuostatos, jo asmenybės raida, bendrieji gebėjimai) - juo gaunama nuolatinė bendra informacija apie ugdymo(si) sėkmę. Neformalus vertinimas vyksta nuolat: susidarant nuomonę, stebint, jaučiant mokinių reakciją, grįžtamąjį ryšį, kalbant, diskutuojant; įvertinimas paprastai neužrašomas arba fiksuojamas mokytojo pasirinkta forma (simboliais, ženklais, individualiomis pastabomis). Mokytojo darbas - objektyviai įvertinti kiekvieno mokinio rezultatus, atsižvelgiant į vaiko padarytą asmeninę pažangą bei valstybės reglamentuotus bendruosius išsilavinimo standartus. Tačiau vis dar nėra konkrečių nurodymų, kaip turi būti organizuojamas vertinimas. Pradinio ugdymo pedagogas turi pats ieškoti kuo įvairesnių rezultatų vertinimo būdų ir formų.

Kaip teigia Gudynas (2007), Amonašvilis (2009), Jankauskienė ir kt. (2009), pradinukų negalima vertinti pažymiais ar jų atitikmenimis dėl įvairių priežasčių: pažeidžia mokinių saugumą ir orumą; suteikia per mažai galimybių patirti sėkmę; neatspindi vaiko asmenybės raidos; nepakankamai skatina siekti mokymosi kokybės; didinamas mokinių nerimas dėl įvertinimo ir taip trukdoma jiems mokytis; sureikšminamas moksleivių lyginimas tarpusavyje; pradinukai lygina save su kitais; formuojasi daug

neigimų veiksmių mokinio požiūryje ir siekiuose; skatinama konkurencija, o ne individuali pažanga. Kai mokiniai vertinami pažymiu ar raide, jų dėmesys nukreipiamas į varžymąsi, o ne į asmeninį tobulėjimą. Prasčiau besimokantieji dar labiau praranda motyvaciją, nes mano, kad nesugeba mokytis (Weeden ir kt., 2005). Svarbu, kad vertinimas atliktų savo paskirtį, ar tai būtų mokymosi, pasiekimų vertinimas, ar vertinimas naudojamas mokymui skatinti, tuomet vertinimas pažymių atitikmenimis tėra užfiksavimas informacijos, kuri perteikiama mokiniui ir jo tėvams. Pradinių klasių mokiniai turi būti mokomi formuoti požiūrį, kad mokytis reikia visą gyvenimą. Tik nuolat mokydami, savarankiškai tobulėdami, jie galės būti aktyvūs žinių visuomenės nariai. Bet savarankiškas mokymasis neįmanomas be gebėjimo įsivertinti, todėl kiekvienas moksleivis turi išmokyti įsivertinti savo mokymosi rezultatus. Vertinimas pažymių atitikmenimis nesudaro tam sąlygų. Mokykloje praktikuojamas vertinimas turi padėti jam tai padaryti (Gudynas, 2010).

Nors pradinėse klasėse įvertinimas pažymiu nėra taikomas, pedagogai teigia, jog mokinių tėvai reikalauja vienokio ar kitokio oficialaus įvertinimo (saulučių, šypsenėlių, debesėlių ir kt.) pateikimo, siekiant aiškiau suprasti savo vaiko pažangos lygį. Pradinių klasių mokytojams taip pat lengviau būtų tradiciškai įvertinti ugdytinio pasiekimus. Dėl šių priežasčių visiškai atsisakyti pažangos vertinimo tam tikromis oficialiomis įvertinimo formomis ne labai įmanoma ir tikslinga. Pradinių klasių mokytojas turi aiškiai sudėlioti vertinimo kriterijus, aptarti juos su mokiniais, supažindinti tėvus ir ugdyti brandžią, kritiškai mąstančią, gebančią analizuoti ir pažangos siekiančią asmenybę. Kaip nurodoma Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programose (2010 - 2011), mokinių pasiekimai pradinėse mokyklose turi būti aprašomi trumpais komentarais, aprašais; pažymiai (balai) arba jų pakaitalai - ženklai, simboliai - nevartojami. Mokytojas turėtų stengtis tobulinti taikomus vertinimo metodus taip, kad jie padėtų mokiniams mokytis, keltų jų motyvaciją, skatintų tobulėti. Mokymosi ciklai (pusmečio, metų, skyriaus) vertinami naudojant apibendrinamąjį vertinimą, kuomet pasiekimai įvertinami lygmenimis: A - aukštesnysis, P - pagrindinis, Pat. - patenkinamas. Kaip teigia Čiužas, Adamkevičienė (2007), pradinėse klasėse formuojamojo vertinimo būdai gali būti: pagyrimas; pastaba; žodinė recenzija; pliusas; minusas; papildomi taškai ir pan. Gudynas (2007) teigia, kad pradinukus galima įvertinti remiantis tokiais įverčiais: pasiekta; iš dalies pasiekta; nepasiekta; trūksta informacijos pasiekimui įvertinti.

Marcelionienė (2012) pateikia šias, bendras, pradinių klasių moksleivių įvertinimo gaires: ugdymo procese mokinys vertinamas nuolat - taikomas formuojamasis vertinimas: mokiniui žodžiu pasakoma arba raštu parašoma (pavyzdžiui, pastaba sąsiuvinyje) ką jis išmoko, o ko dar reikia pasimokyti. Vertinant remiamasi pamokai, pamokų grupei išsikeltais uždaviniais, pavyzdžiui, ar mokinys gebėjo apibūdinti eilėraščio garsinius įspūdžius, ar suprato ir paaiškino, kodėl pasakojime vartojami būtojo dažninio laiko veiksmažodžiai ir pan.). Formuojamojo vertinimo rezultatų mokytojas nefiksuoja nei dienyne, nei mokinio pasiekimų knygelėje; prieš pradedant naują plačią temą ir ją baigus, atliekamas diagnostinis mokinio pasiekimų vertinimas. Atliekdamas diagnostinį vertinimą temos pradžioje,

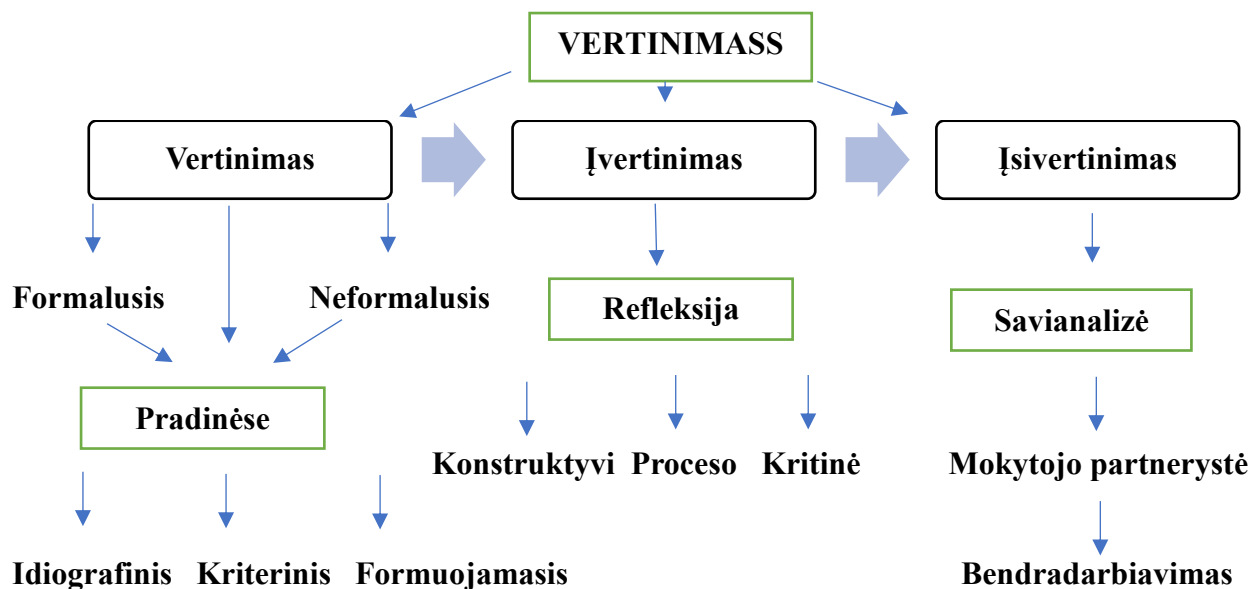
mokytojas išsiaiškina, ką mokiniai jau žino, geba atitinkamoje srityje, kad galėtų tikslingiau planuoti ugdomąją veiklą. Atlikdamas diagnostinį vertinimą užbaigus temą, mokytojas išsiaiškina ugdytinių pasiekimus ir spragas. Atliekant diagnostinį vertinimą remiamasi Bendrojoje programoje nurodytais mokinių pasiekimais. Diagnostinio vertinimo rezultatus mokytojas fiksuoja jam patogiausiu būdu; pusmečio, metų pabaigoje atliekamas apibendrinamasis vertinimas. Mokytojas nustato kiekvieno mokinio pasiekimų lygį remdamasis Bendrųjų programų „Vertinimo skyriuje“ nurodytais mokinių pasiekimų lygių požymiais. Atliekant apibendrinamąjį vertinimą išvedamas vidurkis ir rašomas įvertinimas – pagrindinis, patenkinamas ar aukštesnysis lygis. Jis fiksuojamas klasės dienyne ir kitoje mokyklos arba mokytojo pasirinktoje vertinimo formoje, pavyzdžiui, mokinio pasiekimų knygelėje. Baigus IV klasę rašomas mokinio vertinimo aprašas, kuris perduodamas aukštesnės ugdymo pakopos pedagogams. Apibendrinant galima pasakyti, jog *pradinukų įvertinimas - individualizuotas (idiografinis); kriterinis, orientuotas į Bendrųjų programų reikalavimus.*

Pradinių klasių moksleivių įsivertinimas. Vienas iš moksleivių vertinimo tikslų - išmokyti vaiką įsivertinti, nes tai padeda mokiniui tapti savarankiška, kūrybinga, drąsia asmenybe, ugdo mokinio pasitikėjimą savimi. Gebėdami įsivertinti savo rezultatus mokiniai tikslingai siekia pažangos. Kapočienė (2002) teigia, kad pradinio ugdymo moksleivių pasiekimų vertinimas apibrėžiamas, kaip „nenutrūkstamas integralus ir planuojamas procesas, skirtas moksleivių individualiai pažangai pamatuoti, skatinti savianalizę ir tobulėjimą. Galima pastebėti, kad šioje sąvokoje išskirta **savianalizė**, t.y., savęs vertinimas, kuris skatina moksleivius siekti geresnių rezultatų. Šiuo atveju sprendžia ne tik mokytojas apie mokinį, bet ir mokinys pats apie save. Petty (2006), kalbėdamas apie šiuolaikinį mokymą, taip pat pabrėžia mokinių savęs vertinimo svarbą. Gudynas (2007) pabrėžia, kad tinkamai organizuotas įsivertinimas padeda individualizuoti ugdymą. Kadangi pradinių klasių moksleiviai ne visuomet būna pajėgūs giliai ir išsamiai savianalizei, į pagalbą rekomenduojama pasitelkti moksleivio bei mokytojo **partnerystę** ir **bendradarbiavimą** (Bennett ir kt., 2002; Petty, 2006 ir kt.). Abipusiu bendravimu paremtas vertinimas padeda skatinti moksleivio mokymosi motyvaciją, ugdyti nuostatą mokytis visą gyvenimą. Vertinimas bendradarbiaujant skatina ir plėtoja toleranciją kito nuomonei, dialogą, pasitikėjimą savimi, atsakomybę.

Kaip teigia Arends (1998), mokymasis bendradarbiaujant: suteikia naudos tiek gabesniems, tiek silpnesniems mokiniams; sudaro sąlygas mokytis vieni kitus geriau suprasti ir pažinti; padeda kaupti socialinius įgūdžius. Bennett ir kt. (2002) teigia, kad vertinimui bendradarbiaujant yra svarbios tam tikros prielaidos: teigiami tarpusavio santykiai, bendravimo įgūdžiai, atsakomybė vertinant bei abipusis (mokytojo ↔ mokinio) tobulėjimas. Vertinimo bendradarbiaujant esmė ta, kad aktyvaus vaidmens vertinant imasi ir mokytojas, ir mokiniai, todėl svarbu nutarti, koku mastu į vertinimą įsitrauks mokytojas ir mokiniai, kaip sudaryti sąlygas mokiniams vertinti save ir savo draugus. Prieš kiekvieną užduotį svarbu mokinius informuoti, koku būdu ir už ką bus vertinamas jų darbas. Norint objektyviai

įvertinti mokymosi rezultatus, būtina derinti individualų ir grupinį darbą. Mokytojas atlieka aktyvų vaidmenį sprendžiamas, kaip bus vertinami mokiniai, tačiau ugdytiniai gali padėti nuspręsti kas, kada ir kaip bus vertinama. Kai mokiniai įtraukiami į planavimo procesą, stiprėja jų motyvacija, jie geriau supranta ugdymo(si) tikslą, todėl svarbu išskirti vertinimo tikslus, uždavinius, kriterijus, įtraukiant į šį darbą mokinius, bei įsitikinti, kad jie tuos vertinimo kriterijus supranta. Atidžiai stebint, vyksta informacijos kaupimas tiek apie ugdymo(si) procesą, tiek apie gaunamus rezultatus. Būtina suteikti mokiniams grįžtamąją informaciją bei sudaryti sąlygas įsitraukti į vertinimą. Tokiu būdu mokinsys pats matys, kiek jis pasiekė ir ko dar reikia pasiekti (tikslas ateičiai). Vertinimo bendradarbiaujant procese aktyvūs yra ir mokytojas, ir mokinsys. Jie abu sprendžia kiekvienas apie savo darbą ir pasiekimus, vienas apie kitą bei apie kitus klasės narius. Tokiu būdu vertinimas tampa veiksmingu įrankiu gerinant bei individualizuojant ugdymo(si) procesą (Bennett ir kt., 2002). Taigi, galima teigti, jog pradinukų įsivertinimas turi būti paremtas mokytojo ↔ mokinio ↔ mokinių partneryste bei bendradarbiavimu. Tai motyvuoja mokinius, padeda individualizuoti ugdymą, ugdo mokinių savęs vertinimo įgūdžius, formuoja partneriškus tarpusavio santykius.

Kadangi pradinukai įsivertinimo procese dar nėra tiek pažengę kiek vyresnių klasių moksleiviai, jiems labai svarbi mokytojų pagalba - reikalinga informacija apie savo žinojimo trūkumus (*grįžtamosis ryšys*). Tai pabrėžiama ir Pradinio bei pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2010 - 2011), kuriose nurodoma, jog mokytojas privalo suteikti nuolatinę grįžtamąją informaciją apie mokinių pasiekimus ir sėkmę. Kaip teigia Girdzijauskienė ir kt. (2010), mokinių pasiekimai būna geresni, kai mokytojai pernelyg neuždelsia informuoti mokinių apie atliktų darbų ir neformalaus vertinimo rezultatus. Tai ypač svarbu pradinių klasių mokiniams, nes jie gana greitai užmiršta užduotį, kuri buvo vertinama, ir su jos atlikimu susijusias detales. Tokiu atveju net ir geriausia grįžtamojo ryšio informacija nepasiekia tikslo. Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad jei grįžtamojo ryšio informacijos bus per mažai, mokinsys dirbs ne visu pajėgumu, jo mokymasis nebus kryptingas, pažanga sulėtės, tuo tarpu jei grįžtamojo ryšio informacijos bus per daug, mokiniui gali būti nuobodu, jis nebus verčiamas mąstyti, nesimokys pats savęs įvertinti, jo pažanga taip pat sulėtės.

2 pav. Vertinimo schema

Apibendrinant pradinųjų klasių moksleivių vertinimo ypatumus, galima pasakyti, jog vertinimas yra integrali ugdomojo proceso dalis, daugiavertinis, nenutrūkstamas procesas, vertinimo proceso schema (žr. 2 pav.), kurio metu skleidžiama mokinio asmenybė: kaupiama, interpretuojama, apibendrinama informacija apie vaiko ugdymą(si); daromi sprendimai apie mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą anksčiau ir dabar. Vertinimo sistema pradinėse klasėse turi būti kuo lankstesnė ir įvairiapusiškesnė, turi skatinti mokinių norą mokytis, pažinti ir tobulėti, padėti formuotis, bręsti, augti asmenybei. Vertinimas turi ugdyti teigiamą mokinių požiūrį į mokymąsi, formuoti vertybių sistemą. Pradinųjų klasių mokytojas, atsižvelgdamas į dokumentuose apibrėžtus vertinimo tikslus ir uždavinius, turi išsikelti savus vertinimo tikslus atsižvelgdamas į tai, kokia yra vertinimo paskirtis, koks yra klasės mokinių lygis, pamokos tipas ir pan. Esminė vertinimo paskirtis pradinėse klasėse - pagalba vaikui.

Pradinėse klasėse derinamas formalusis (kriterinis nepažyminis) kuris yra struktūruoto, formalizuoto pobūdžio ir neformalusis vertinimas, kurio metu gaunama bendra informacija apie ugdymo(si) sėkmę. Pradinukų vertinimas - individualizuotas (idiografinis) - vadovaujamas ir Bendrųjų programų reikalavimais, ir savo klasei išsikeltais mokymosi uždaviniais); kriterinis, orientuotas į Bendrųjų programų reikalavimus; formuojamasis (orientuojamas į Bendrosiose programose pažymėtus pasiekimus, kaip vertinimo kriterijus); labiau orientuotas ne į procesą, o į rezultatą; grindžiamas: amžiaus tarpsnio psichologinėmis ypatybėmis (emocijų, intelekto, asmenybės raidos ypatumais); pradinio ugdymo organizavimo ypatumais (į vaiką orientuotais ugdymo metodais, turiniu, priemonėmis). Mokytojas pats renka vertinimo metodus, atsižvelgdamas į savo klasės mokinių lygį, pamokos tipą ir pan.

Kaip matyti iš literatūros analizės, pradinųjų klasių moksleivių vertinimas nėra naujas reiškinys, tačiau jų vertinimo ypatumai fizinio lavinimo pamokose dar mažai analizuota sritis. Todėl sekančiame

skyriuje bus analizuojama su pradinį klasių moksleivių vertinimu kūno kultūros pamokose specifika susiję teoriniai aspektai.

1.2 Pradinių klasių moksleivių fizinis pajėgumas ir jo komponentai

Šiame poskyryje bus kalbama apie fizinį pajėgumą ir jo sampratą, apie fizinio pajėgumo komponentus. Fizinis pajėgumas ir jo samprata nėra visiškai naujas reiškinys, tačiau šiuolaikiniai mokslininkai bei šiuolaikinis mokslas fizinį pajėgumą pripažįsta vienu svarbiausiu sveikatos rodikliu.

1.2.1. Fizinis pajėgumas ir jo samprata. Sparčiai plečiantis informacinėms technologijoms sparčiai keičiasi ir moksleivių praleidimo būdai. Geriausiai tai parodo mažėjantis, ypač moksleivių fizinis pajėgumas. Mokslininkai (L. Kardelienė, V. Rakauskienė, K. Kardelis, 2011) pabrėžia, kad dėl kasdien naudojamos ir vartojamos išmaniųjų komunikacinių ir informacinių technologijų visuomenės, ypatingai jaunų žmonių gyvenimo būdą galima vis dažniau ir drąsiau apibūdinti kaip pasyvų ar sėdimą, o ne kaip fiziškai aktyvų ar tuo labiau fiziškai pajėgų. Remiantis šių autorių nuomone, galima teigti, kad moksleiviai ne tik, kad nebe tokie fiziškai pajėgūs, kokie buvo jų bendraamžiai prieš daugiau tam tikrą laiką, bet ir kodėl, ypatingai jaunesnius žmones puola įvairios ligos, patiriamos traumos, didėja nutukimo skaičius ir t.t.

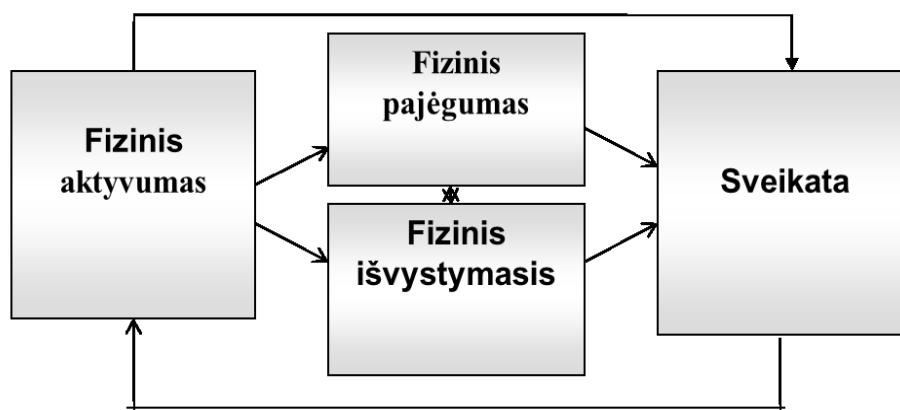
Mokslinėje literatūroje fizinio pajėgumo sampratų ir įvairių apibrėžimų yra labai daug ir įvairių: (Volbekienė, 2005) teigia, jog **fizinis pajėgumas** tai visų žmogaus fizinio aktyvumo ir tam tikrų sąlygų bei požymių visuma, o fizinį pajėgumą dažniausiai nusako tokie požymiai: koordinacija, vikrumas, pusiausvyra, staigioji jėga, greitumas ar reakcijos laikas. (Stonkus, 2002) fizinį pajėgumą apibrėžia, kaip žmogaus galėjimą kuo efektyviau atlikti ir dirbti tam tikrą fizinį darbą: pavyzdžiui: krepšininko pagrindinis tikslas būti kuo ištvėringesniau, kuo aukščiau pašokti, būti kuo vikresniau ir t.t., kad įveikti kuo didesnius fizinius krūvius.

Fizinis pajėgumas visuomenės sveikatos žodyne (A Dictionary of Public Health, 2007) išryškintas ir per aerobinį matmenį: **fizinis pajėgumas** - tokia savybė, kuri leidžia bei sudaro galimybę užsiimti intensyvia fizine veikla ir sunkiu fiziniu darbu, kad galėtume atlikti fizinius darbus neįsivaikant dažno širdies plakimo ar sunkaus vargo.

Galima teigti, jog fizinis pajėgumas yra tam tikras sportinis procesas, sutelkiantis žmones ir jiems padedantis ryžtingai siekti užsibrėžtų tikslų. Kodėl reikia siekti fizinio pajėgumo ir būti kuo aktyvesniais?, klausimas į kurį atsakymų galima išgirsti labai daug ir pačių įvairiausių, tačiau pagrindinis ir dažniausias atsakymas būna toks: siekti fizinio pajėgumo reikia dėl dviejų žmogui svarbiausių priežasčių: pirmiausia, fizinis pajėgumas gali pagerinti gyvenimo kokybę bei antra, fizinis pajėgumas gali sustiprinti sveikatą. Svarbu suprasti, kad **fizinis pajėgumas** stiprina ne tik kaulus ar gerina širdies ir kraujagyslių sistemos pajėgumą, bet taip pat stiprina plaučių funkciją, padeda esant stresinei situacijai, pagerina išvaizdą, padidina pasitikėjimą savimi, gali padidinti mokymosi pažangumą, stiprina miegą ir t.t.

Graži išvaizda dar ne rodiklis, kuris parodytų ir garantuotų aukštesnę fizinių pajėgumą, didesnę fizinių aktyvumą ar geresnę sveikatą, tačiau pasak (Bouchard, 1993) fiziškai aktyvūs vaikai yra fiziškai pajėgesni nei mažiau aktyvūs. Nors vaikų ir paauglių fizinis pajėgumas daugiausiai priklauso nuo genetinio paveldimumo tačiau pradėjus lankyti mokyklą pastebima, kad keičiasi ne tik vaikų dienos režimas, bet ir jų fizinis pajėgumas. (Rutkauskaitė, Bukauskė 2016) nustatė, kad aktyviųjų pradinėjų klasių mokinių yra tik 33,6 %, tačiau fiziškai pasyviųjų – 66,4 %. Pasak (Church ir kiti., 2007), kuo mažiau dėmesio skiriama savo fiziniam pajėgumui dėl kitų tam tikrų svarbių dalykų besimokant mokykloje, tuo ankščiau pradeda iškilti su sveikata susijusios problemos.

Pastebima, ypač paauglystėje, jog daugumai jaunų žmonių būdingas fizinių galių augimas. Norėdami išsaugoti bei stiprinti sveikatą, reikia plėtoti: fizinio pajėgumo, fizinio aktyvumo bei fizinio vystymosi galias, nes visos jos yra tarpusavyje susijusios ir viena kitą papildo. (Žr. 3 pav.).

3 pav. Sveikata - pagrindinis laimės ir gerovės šaltinis. (Dr. H. Mahler)

Gera sveikata, savo ruožtu, sudaro galimybę būti fiziškai aktyviu, kelti savo fizinių aktyvumą bei jį panaudoti praktiškuose dalykuose. (Bėgiojimas, krepšinio žaidimas, tenisas, plaukimas ir kt.)

Tačiau fizinio pajėgumo nereikia susieti vien tik su dideliais raumenimis, gražia išvaizda ar didele jėga. Kadangi fiziškai pajėgus gali būti ištvermingas krepšininkas, ištvermingas maratono bėgikas, lankstus gimnastas, stiprus boksininkas ir t.t. Taigi, kaip matyti iš pateiktų apibrėžimų, fizinis pajėgumas apibūdinamas gana skirtingai, tačiau jo esmė, iš esmės, visur lieka ta pati: todėl priimamas bendras apibrėžimas, kad **fizinis pajėgumas** - tokia būklė, kai žmogus normaliai dirbdamas nepavargsta, kitaip tariant išlieka energingas ir gerai jaučiasi. (Volbekienė, Kavaliauskas, 2007).

Apibendrinant, išanalizavę mokslinę literatūrą „fizinio pajėgumo“ apibrėžimai, galima teigti, kad viena sąvokų grupė apibūdina fizinį pajėgumą, kuris susijęs su tam tikrais sportiniais rezultatais, siekiant tam tikrų užsibrėžtų tikslų, kita - su sveikata susijusį fizinį pajėgumą. Norint išsaugoti bei stiprinti žmonių sveikatą reikia pradėti nuo mažų dienų bei nuo kūno kultūros pamokų jau pradinėse klasėse. Pastoviai atliekant fizinius pratimus kūno kultūros pamokose, savo pajėgumą gali padidinti kiekvienas vaikas.

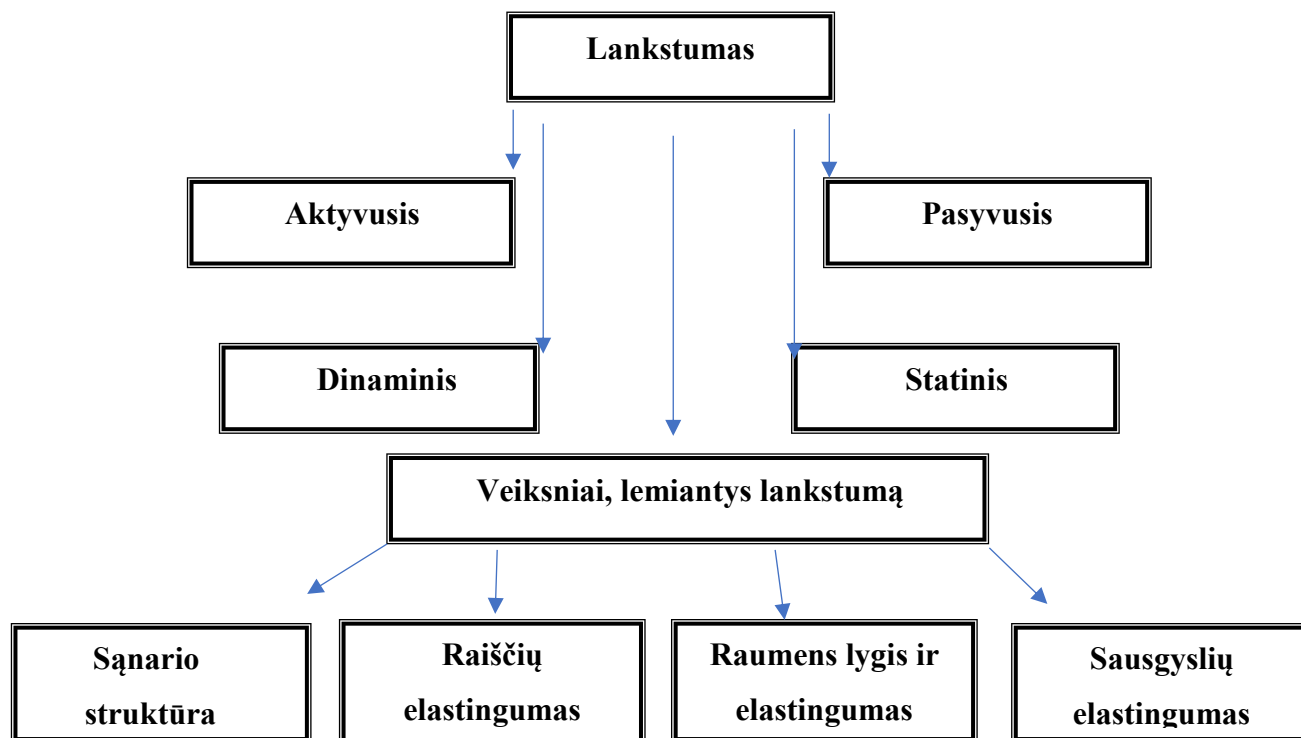
1.2.2. Fizinio pajėgumo komponentai. Fizinis pajėgumas ir žmogaus fizinė veikla dažniausiai pasireiškia per tam tikrą veiklą, kuri paremta įvairiausiais požymiais, bruožais ar individualiais gebėjimais. Prieš pradėdant plačiau nagrinėti pagrindinius fizinio pajėgumo komponentus, svarbu paminėti, kad analizuodami ir nagrinėdami fizinę veiklą dažniausiai išskiriamos šios pagrindinės ir bendros visiems žmonėms fizinės ypatybės kaip: greitumas, jėga, lankstumas, ištvėrmė, vikrumas, koordinacija bei pusiausvyra.

Šiandien, fizinį pajėgumą lemia ne vienas ir ne du su sveikata susiję komponentai. Mokslininkai (Malina, Bouchard, Baror, 2004; Gallahue, Ozmun, 2006) nurodė, kad svarbiausi sportinio fizinio pajėgumo komponentai yra šie: raumenų jėga ir ištvėrmė, aerobinis pajėgumas, kūno kompozicija (antropometriniai matavimai) bei lankstumas. Mažiau svarbūs, tačiau taip pat gana reikšmingi, fizinį žmogaus pajėgumą lemiantys ir parodantys komponentai: pusiausvyra, vikrumas, greitumas, koordinacija ir reakcijos trukmė. Pirmųjų komponentų grupė labiau lemia fizinę žmogaus sveikatą, o antroji grupė - labiau orientuota į sportinius rezultatus.

Vienas pagrindinių fizinių komponentų - **jėga**. Pasak (Allen, Jakckson *ir kiti*, 2004) jėga yra tam tikra fizinė ypatybė, kuri leidžia organizmui įveikti tam tikrą išorės pasipriešinimą. Tačiau pabrėžia, kad vaikų ir paauglių jėgą dažniausiai lemia jų raumenų masė ir koks jos treniruotumas. Gyvename 21 amžiuje kur kiekvienas žmogus, ypatingai jaunas žmogus nori būti labai gražus ir stiprus. Tačiau reikia suprasti, kad grožis dažniausiai priklauso nuo genų, bet stipriu gali būti kiekvienas žmogus nepriklausomai nuo jo amžiaus, lyties ir t.t. Taip pat nors ir žinoma, tačiau reikia suprasti, jog raumenis geriausiai lavina specifiniai jėgos pratimai, kuriuos dažnai atlieka tokių rūšių sportininkai kaip: imtynininkai, kultūristai, krepšininkai ir kiti. Jėga taip gali būti skirstoma: paprastoji jėga, absoliučioji jėga, statinė jėga, ištvėrmės jėga ir kt.

Vikrumas - tam tikra galimybė kiekvienam žmogui greitai atlikti tam tikrus sudėtingus judesius ar veiksmus bei tuo pačiu greitai prisitaikyti prie tam tikrų besikeičiančių sąlygų. Pasak, (Bernstein, 1984) vikrumas - tam tikrų judesių valdymo ypatybė užtikrinanti taisyklingą, racionalų, greitą bei išradingą atlikimo sprendimą. Vikrumą įtakoja dažniausiai tokie veiksniai kaip: koordinacija, motorinė atmintis. Vikrumo sampratos apibrėžiamų yra ganėtinai nemažai ir labai įvairių, bet priimant bendrą vikrumo sampratos apibrėžimą, galime teigti, kad **vikrumas** - tam tikras gebėjimas tiksliai bei greitai keisti viso kūno padėtį. Vikrumas labai svarbus veiksmas ne tik profesionaliems sportininkams, bet ir dirbant tam tikrus fizinius darbus. Dažniausiai vikrumas pasireiškia sportuojant, ypatingai žaidžiant krepšinį. Kadangi krepšinis tokia sporto šaka, kuriai reikia visų fizinių pajėgumo komponentų, o vikrumas - vienas svarbiausių jų, kadangi kuo sudėtingesnis judesys (bėgimas, šokimas į viršų, bėgimas pristatomu žingsniu ir t.t.) tuo labiau reikia į procesą pajungti fizinio pajėgumo komponentą - vikrumą. Todėl jau nuo pat mažų dienų vaikai pratinami prie vikrumo, o vikrumą geriausiai padeda lavinti judrieji žaidimai, įvairūs kliūčių ruožai ir t.t.

Lankstumas - fizinė ypatybė leidžianti daryti kuo didesnės amplitudės judesius valdomo judesio amplitudė sąnaryje (Stonkus, 2002). Lankstumas dažnai skirstomas: aktyvus lankstumas, pasyvus lankstumas. (Žr. 4 pav.)

4 pav. Lankstumo pasireiškimo formos ir jas lemiantys veiksniai. (Kineziologija, 2008).

Kaip matyti iš ketvirto paveikslo, lankstumas dar gali būti skaidomas į dinaminį ir statinį lankstumą. Lankstumą lemiantys veiksniai yra sąnario struktūra, raiščių elastingumas, raumenų lygis ir elastingumas bei sausgyslių elastingumas. Tiek aktyviojo tiek pasyviojo lankstumo pagrindinė funkcija yra padėti raumeniui aktyviai dirbti bei padėti kūno raumenis atpalaiduoti ar pasiduoti tam tikram raumenų tempimui. Dauguma autorių pataria, kad lankstumo pratimus reikėtų pradėti atlikinėti jau nuo pat mažų dienų, kadangi tuo metu mūsų kūnas yra natūraliai lanksčiausias. O lankstumo pratimus patariama atlikinėti kai jau esame apšilę, kadangi tada mūsų kūnas yra elastingiausias.

Greitumas - tai žmogaus fizinė ypatybė leidžianti atlikti veiksmus ar įvairius judesius per trumpiausią laiką bet kuriomis sąlygomis. Šio fizinio pajėgumo komponento esminis bruožas - kuo greičiau pernešti visą kūno masę iš vienos vietos į kitą. Su sąlyga, kad bus išvystytas kuo didesnis kūno masės judėjimo greitis per kuo trumpesnę laiko tarpą. Greitumas skirstomas į tokias rūšis kaip: didžiausias greitumas, greitumo jėga, greitumo ištvėmė. Kalbant apie greitumą, pastebima, kad dauguma autorių kurie tyrinėja greitumo komponentą ir juo domisi, teigia, kad greitumas ir jo ugdymas yra susijęs su lenktyniavimu, varžymusi bei sportine dvasia. Padeda palaikyti fizinę formą, pagerinti savivertę bei įrodyti pranašumą prieš savo tiesioginius konkurentus tam tikrose rungtyse. Greitumas kaip ir kiti komponentai ugdomi per tam tikras treniruotes, pradedama nuo lėtesnių judesių, palaipsniui didinant greitį ir veiksmų sunkumą.

Koordinacija ir pusiausvyra. Vieni autoriai šį fizinio pajėgumo komponentą labai dažnai apibūdina kaip darnią raumenų funkcijos veiklą, kuri padeda ir prisideda prie kitų fizinių pajėgumo komponentų, padeda atlikti kitus judesius ir veiksmus sėkmingiau bei plastiškiau. Pavyzdžiui (Stonkus, 2002) teigia, tai gebėjimas išlaikyti stabilią kūno padėtį esant mažam atramos plotui bei išlaikyti reikiamą kūno padėtį atliekant įvairius judesius nepriklausomai nuo jų sudėtingumo. Mano nuomone, tai vienas iš svarbiausių fizinio pajėgumo komponentų kurio svarbą sunku aprašyti, iširti ar išanalizuoti. Tai komponentas, kuris labai svarbus jaunesniems žmonėms, kurie greičiau auga, o ypatingai aukštiesiems žmonėms, kurie yra nuo gimimo aukšti bei nori siekti krepšininko karjeros. Labai daug internetiniuose šaltiniuose rašoma, ypač individualių trenerių, kurie dirba su aukštaūgiais krepšininkais, kad visų jų didžiausia problema - koordinacijos ir pusiausvyros neturėjimas. Dauguma trenerių apie savo treniruojamus auklėtinius atsiliepia beveik identiška. Turi puikų kūną, turi puikius duomenis, turi puikų metimą į krepšį, turi puikų mąstymą, tačiau neturi koordinacijos ir todėl dažnai susiduria su tam tikromis problemomis - traumomis. Neturint koordinacijos ir pusiausvyros, labai sunku tobulinti ir kitus fizinio pajėgumo komponentus, tai greitį, vikrumą ar lankstumą. Pusiausvyra skirstoma į dvi rūšis:

- **dinaminė** - gebėjimas išlaikyti pusiausvyrą darant įvairiausių judesius su tam tikromis dirbtinėmis kliūtėmis.
- **statinė** - gebėjimas niekam netrukdam ir nejudant išlaikyti pastovią kūno padėtį įvairiomis pozomis.

Kad kuo sėkmingiau lavėtų bei tobulėtų tam tikri koordinacijos bei pusiausvyros elementai, reikia naudoti kuo įvairesnius pratimus bei metodus. Nebijoti pasitelkti ir vaikams skirtų žaidimo elementų. (Žr. 3 lent.) pateikiami fizinio pajėgumo komponentai, jų požymiai bei pratimai padedantys testuoti pradinių klasių mokinius, kurie orientuoti į 3 skyriuje esančią tyrimo metodologiją.

3 lentelė. *Fizinio pajėgumo komponentai, požymiai bei pratimai*

Fizinio pajėgumo komponentai	Fizinio pajėgumo požymis	Pratimai
Jėga	Kojų raumenų staigioji jėga	Šuolis į tolį iš vietos
Greitumas	Vikrumas	10x3 m. bėgimas šaudykle
Lankstumas	Lankstumas	Kojos pirštų siekimas pasilipus ant pakylės, suolo
Jėga	Rankų staigioji jėga	Medicininio (kimštinio) 1 kg kamuolio stūmimu nuo krūtinės

Apibendrinant, galime pasakyti, kad šiame skyriuje buvo aptariami penki vieni iš svarbiausių fiziniai komponentai tokie kaip: jėga, vikrumas, lankstumas, greitumas, koordinacija ir pusiausvyra. Galima drąsiai teigti, kad visi fizinio pajėgumo komponentai yra savotiškai svarbūs. Kiekvienas komponentas atlieka tam tikras specifines funkcijas, kurios padeda žmogui atlikti tam tikrus judesius, veiksmus. Visi komponentai svarbūs ir aktualūs ne tik sportinėje veikloje siekiant kuo geresnių sportinių

rezultatų, užsibrėžtų tikslų, bet ir kasdieniniame gyvenime, kasdieninėje veikloje atliekant įvairius darbus.

1.3. Fizinio pajėgumo vertinimas, įvertinimas, įsivertinimas pradinėse kūno kultūros klasėse

Šiandien, tai ką mokiniai patiria vertinami, tais įvertinimais bus lydimi visą likusį savo gyvenimą, kadangi iš esmės tai nulemia jų tolimesnį gyvenimišką pasirinkimą, pasitikėjimą savo jėgomis bei jų gebėjimą mokytis. Vertinimas toks procesas, kuris gali ne tik pakylėti, bet ir sugniuždyti. Procesas, kuris dažnai kelia baimę tam tikrą jaudulį ir tik labai retai būna neutralus.

Fizinio pajėgumo vertinimas pradinėse kūno kultūros klasėse dažniausiai atliekamas vadovaujantis ugdymo turinį reglamentuojančiais dokumentais: bendrosiomis programomis, išsilavinimo standartais ar bendraisiais ugdymo planais. (Kūno kultūra, bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2008). Visų šių dokumentų pagrindinis **vertinimo tikslas** - padėti mokiniui mokytis ir bręsti kaip asmenybei. Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo **vertinimas** kūno kultūros pamokose padeda mokiniui ne tik brandinti asmenybę, bet ir padeda plėtoti kompetencijas, tokias kaip: asmeninę, socialinę, komunikacinę, pažinimo ir kt. Tik nuolatinis mokinių vertinimas padarys mokytojo darbą ne tik kryptingą ar sąmoningą, bet ir rezultatyvų.

Kokia pamoka moksleiviams, ypatingai pradinėse klasėse suteikia gausybę smagių akimirkų, galimybė būti laisviems, galimybė pabėgti nuo mokyklos suolų, galimybė pailsėti nuo kitų pamokų, kuriose vaikai išsenka protiškai, galimybė save iškrauti fiziškai jei ne kūno kultūros pamokos. Kūno kultūra pradinėse klasėse mokiniams geriausiai padeda ir atveria galimybę pažinti save, patirti pačio judėjimo, veiksmų atlikimo džiaugsmą.

Pradinėse klasėse mokiniai itin imlūs, smalsūs, norintys pažinti patys save, norintys būti aktyvūs bei turintys galimybę savo energiją kryptingai nukreipti į kūno kultūros pamokas. **Fizinis aktyvumas** - vienas svarbiausių veiksnių, kuris skatina organizmą augti bei tobulėti. Tačiau vertinimas pradinių klasių kūno kultūros pamokose yra specifinis ir kitoks negu kitų pamokų. Kadangi augimo ir brandos tempai yra gana skirtingi ir nevienodi. Todėl dėl skirtingos motorikos struktūros privaloma kūno kultūros pamokose taikyti skirtingas užduotis bei vertinimą. Tačiau mokiniai vis tiek turi žinoti kaip, kodėl ir už ką jie vertinami. Dažnas klausimas mokyklose, kaip įvertinti pradinių klasių mokinį bei jo rezultatus ar pažangą kūno kultūros pamokose, kadangi mokytojai dažnai pastebi, kad to paties amžiaus pradinių klasių mokiniai skiriasi ne tik sveikata, fiziniu pajėgumu, bet ir fiziniu išsivystymu. Pradinio ir pagrindinio ugdymo programose (2008) parašyta, kad „**prigimtiniai fiziniai gebėjimai negali tapti vertinimo kriterijumi**“, todėl rezultatai pradinėse klasėse pažymiais ir nevertinami.

Todėl pradinių klasių mokiniams taikomas ypatingas vertinimas kūno kultūros pamokose. Taigi, norėdami, kad pradinių klasių mokiniai būtų tinkamai įvertinti nuo 2010 mokslo metų priimta ir

atnaujinta Pradinio ugdymo bendroji programa (2008). Pradinių klasių mokiniai pamokose vertinami laikantis tam tikrų pagrindinių principų ir susitarimų: (Ugdymo plėtotės centras).

Pradinukų vertinimas - individualizuotas (idiografinis): pradinėse kūno kultūros pamokose dažniausiai priimta taikyti kriterinį žinių ir gebėjimų vertinimą, kuris grindžiamas individualia pažanga, kitaip **idiografiniu principu**. Tai toks vertinimo principas pagal kurį lyginami dabartiniai mokslo pasiekimai su ankstesniais, vertinama daroma pažanga stebėsenos metu. Stengiamasi, kad jų sportinę veiklą sudarytų pagrindinių judesių lavinimas, jų amžių atitinkantys įvairūs sporto žaidimai, atletinė veikla bei svarbiausia fizinis aktyvumas.

- **Pradinukų vertinimas grindžiamas:** tam tikromis to amžiaus psichologinėmis ypatybėmis kaip: emocijų, intelekto, asmenybės raidos ypatumais, pradinio ugdymo organizavimo ypatumais, ugdymo metodais, turiniu, priemonėmis.
- **Pradinukų vertinimas yra kriterinis orientuotas į Bendrųjų programų reikalavimus.** Vadovaujamosi Bendrųjų programų reikalavimais.

Pagal Ugdymo plėtotės centro išskirtus pagrindinius vertinimo principus, galima pastebėti, kad pradinių klasių mokinių kūno kultūros pamokose mokiniai gali pasiekti asmeninį fizinio tobulėjimo pažangą, kuri vertinama ne rezultatas, bet pasiekta pažanga. Todėl pasirenkama vertinti mokinių pažangą atsižvelgiant į asmeninių rezultatų gerėjimą, o mokinių rezultatai tiesiog aptariami bei padaryta pažanga fiksuojama tiesiog mokytojo asmeniniuose užrašuose.

Pasak (Ivaškienė, 2005) populiariausi vertinimo kriterijai kūno kultūros pamokose nepaisant amžiaus yra:

- aktyvumas per pamokas;
- aktyvumas užklasinėje veikloje;
- žinios;
- fizinių pratimų mokėjimai ir įgūdžiai;
- savarankiškas mankštinimasis;
- mokytojo užduočių vykdymas;
- pedagoginis stebėjimas;
- apklausa;
- testavimas;

(Lietuvos kūno kultūros mokytojų asociacija, 2014) išskiria tris svarbiausius vertinimo būdus:

- **Formalusis vertinimas** - vertinimas, kai skiriamos tam tikros užduotys bei numatomas joms atlikti reikalingas laikas.
- **Neformalusis vertinimas** - vertinimas, kuris vyksta nuolat: stebint, kalbant, diskutuojant, įvertinimas gali būti fiksuojamas mokytojo pasirinkta forma.

- **Kaupiamasis vertinimas** - informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimas, tai reiškia, kad mokinys už per pamoką atliktą darbą, padarytą pažangą, namų darbus ar kitą ugdomąją veiklą gauna sutartą balų skaičių.

Mokytojai dažnai remiasi kūno kultūros programoje nurodytais pasiekimų lygių požymiais, kur mokinys gali pasiekti tam tikrą lygį. (Žr. 4 lent).

4 lentelė. *Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1-2 klasės. (Ugdymo plėtotės centras)*

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	3.5.2. Nebijoti atlikti saugių plaukimo pratimų vandenyje.	3.5.2.1. Parodyti pagrindinius pasirinkto plaukimo būdo judesius.	Mokiniai stebi mokytojo arba plaukimo instruktoriaus rodomus plaukimo pratimus: iš pradžių juos atlieka ant kilimėlių (sausumoje), paskui – su saugos priemonėmis vandenyje.
Netradicinis fizinis aktyvumas			
Patirti judėjimo džiaugsmą netradicinėje fizinėje veikloje.	4.1. Pagal savo gebėjimus prisitaikyti prie kintančios aplinkos netradicinėje fiziškai aktyvioje veikloje.	4.1.1. Apibūdinti, kokia fiziškai aktyvi veikla patinka ir teikia džiaugsmą.	Mokiniai stebi vaizdinę medžiagą, pratybos sporto klube, renginį ir pan, susipažįstą su savo amžių atitinkančiais netradiciniais fizinio aktyvumo būdais, pvz, gatvės šokiais, riedlenčių, riedučių sportu, smiginiu, kėgliais. Kartu su mokytoju tariasi, diskutuoja, siūlo, renkasi ir išmėgina savo amžių ar pajėgumą atitinkančią netradicinę fizinio aktyvumo formą.
	4.2. Pagal savo gebėjimus pasirinktoje fizinėje veikloje atlikti judesius erdvėje.	4.1.2. Paašškinti, kaip suvokti savo fizinės veiklos pasirinkimą, pvz., Šokti man patinka, sekasi geriau ir yra maloniau negu žaisti kokį nors tradicinį sportinį žaidimą, šioje veikloje aš galiu išreikšti save.	

Taigi, 4 lentelėje pateikta 1-2 klasių lygių požymiai, mokinių pasiekimai, jų gebėjimai, jų žinios bei supratimas bei ugdymo gairės. Pagal pasiekimų lygių požymius, mokytojui lengviau orientuotis, kiek mokinys yra pažengęs tam tikroje srityje, kaip jis progresuoja. Pastebima, kad programoje pateikti pradinių klasių mokinių pasiekimų lygių požymiai kūno kultūros pamokose yra orientaciniai, kurie skirti savęs pažinimui bei neformaliai įvertinimui. Kaip svarbiausiu kokybės rodikliu mokytojo darbe - individuali mokinio pažanga bei poreikis, kad mokiniai būtų fiziškai aktyvesni ir fiziškai pajėgesni.

Mokinių fizinis pajėgumas pradinėse klasėse gali būti **įvertinamas** Eurofito testais, kuriuos parenka pats mokytojas. (Lietuvos kūno kultūros mokytojų asociacija, 2014). Testų esminis principas - fizinio pajėgumo lyginimas mokslo metų pradžioje bei mokslų metų pabaigoje. Nors testų rezultatai ir nevertinami pažymiais, tačiau jie parodo ar mokinys padarė asmeninę pažangą per mokslo metus. Tada stebint fizinio pajėgumo rezultatus, vertinama pažanga atsižvelgiant į asmeninių rezultatų gerėjimą, o mokinių rezultatai aptariami, numatomi tolimesni lūkesčiai. Taip pat atsižvelgiant į mokytojo pasirinktus testus, mokinių fizinio pajėgumo pažangą, kiekvienais mokslo metais galima imtis tam tikrų ugdymo tobulinimo darbų vertinant mokinių pažangą pradinėse kūno kultūros pamokose. Yra ir tam tikrų

išimčių: pavyzdžiui jei kai kurių pradinių klasių mokinių fizinis pajėgumas yra per silpnas ar sutrikusi fizinė raida.

Analizuojant mokslinę literatūrą pastebima, kad seniau fizinis pajėgumas buvo vertinamas tik iš tam tikrų sportinių žaidimų ar iš varžybų rezultatų, pavyzdžiui laimėtos arba pralaimėtos. Remiantis Volbekiene ir Kavaliausku (2002) kurie teigia, kad Eurofito testai yra labai tiksli ir patikima įvairių fizinio pajėgumo komponentų, tokių kaip: lankstumo, greitumo, vikrumo, pusiausvyros ir kitų įsivertinimo priemonė. Tokie testai leidžia ne tik mokinius rimtai žiūrėti į fizinį aktyvumą, bet ir mokytojus rimtai žiūrėti į sportą, kūno kultūrą, domėtis naujausiomis Eurofito tendencijomis, padėti vaikams atrasti save kūno kultūros pamokose.

Poteliūnienė (2003) teigia, fizinio pajėgumo testai reikalingi dėl dviejų svarių priežasčių: pirmiausia vaikai gali **įvertinti** savo esamą fizinę būklę ir pajėgumą. Antra, būtina nustatyti individualų kiekvieno pradinių klasių vaiko pajėgumo lygį ir realiai jį įvertinti. Nes tik nustatčius esamą fizinio pajėgumo lygį, galima įvertinti ir pasirinkti tinkamą programą ir jos veiksmingumą. Po to atlikus pasirinktus fizinio pajėgumo testus, galima lyginti duomenis ir fiksuoti pokyčius. Visa tai gali padėti mėgautis sportine veikla, sustiprinti sportuojančiojo motyvaciją, siekti užsibrėžtų tikslų.

Labai retas mūsų šalies mokslininkas ar pedagogas mokslinėse publikacijose analizuoja ir diskutuoja aptariant mokymosi tikrinimo rezultatų įvertinimo aspektus pradinių klasių kūno kultūros pamokose. Viena pagrindinių mokymo bei mokymosi funkcijų - **įvertinimas**: ar mokiniai yra pasiekę tai, ko norėjo.

Pasak (Blauzdys, 2001) kūno kultūros mokytojas, turi siekti bei stengtis dažniau remtis **neformaliuoju vertinimu**. Tai toks įvertinimo tipas, kuris neužrašomas, bet jo nuomonė ilgam išlieka atmintyje ir turi reikšmės tolimesniems mokytojų veiksams. Humaniškumo (žmogiškumo) požiūriu, neformalusis švietimas yra labai svarbus ir naudingas pradinių klasių mokiniui: pirma, toks įvertinimas gali mokinį motyvuoti sportuoti bei paskatinti pasirinkti tam tikrą po pamokinę sportinę veiklą, antra, reikia prisiminti, kad pradinių klasių mokiniai dar pradinėse klasėse akivaizdžiai skiriasi savo fiziniu išsivystymu, todėl nevertėtų vertinti jų pažymiais bei lyginti pradinių klasių moksleivių rezultatus tarpusavyje.

Dar viena priemonė padedanti įvertinti pradinių klasių mokinių pasiekimus ir jų pažangą kūno kultūros pamokoje - **vertinimo aprašas**. (Žr. 5 pav.). Šis pateiktas paveikslas yra skirtas pirmos klasės mokinių vertinimui kūno kultūros pamokose. Vertinimo aprašas yra pildomas kiekvienam pradinių klasių mokiniui individualiai. Pildoma „**Pasiekimų lygių**“ grafoje sutartiniu ženklu bei pažymimas tam tikras pasiekimų lygis (patenkinamas, pagrindinis, aukščiausias) vertinimo apraše pagal atitinkancius nusakytus požymius, kokį lygį pasiekia mokinių pasiekimai metų gale.

	Pasiekimų sritys	Pasiekimai (nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas)	Pasiekimų lygis Patenkinamas, pagrindinis, aukščiausias	Komentari Rekomendacijos
Kūno kultūra	Sveika gyvensena	<i>Vertybinės nuostatos.</i> Norėti pažinti save, nusiteikti būti fiziškai aktyviam, sveikai maitintis. Pastebti, kurios fizinio aktyvumo formos yra mieliausios, stengiasi jas puoselėti, atpažįsta nesveikus maisto produktus, stengiasi jų nevertoti, suvokia neigiamą žalingų įpročių poveikį žmogaus sveikatai.		
	Judėjimo įgūdžiai	<i>Vertybinės nuostatos.</i> Ugdytis taisyklingą laikyseną, stengtis taisyklingai kvėpuoti einant, bėgant, atliekant pratimus. Suvokia judėjimo svarbą ir galimybes, kontroliuoja kūno laikyseną stovint, sėdint, einant, bėgant, stengiasi kontroliuoti kvėpavimą einant, bėgant, atliekant pratimus.		
	Sporto šakos	<i>Vertybinės nuostatos.</i> Siekti susipažinti ir išmėginti įvairių sporto šakų pratimus, patirti džiaugsmą, žaidžiant judriuosius ir sportinius žaidimus.		

5 pav. Vertinimo aprašas. (Ugdymo plėtotės centras).

Taip pat galima „Komentarų/rekomendacijų“ grafoje pateikti tam tikrus patarimus ar pasiūlymus, ką reiktų daryti, kad pasiekimai toliau augtų, ką reiktų patobulinti ar pakeisti. Kas be ko, su pasiekimų vertinimo aprašu mokytojai privalo supažindinti mokinių tėvus. O metų gale apibendrint padarytus darbus kūno kultūros pamokose, kiekvieno mokinio pasiektas pasiekimų lygis įrašomas į Pradinio ugdymo dienyną.

Apibendrinant, kaip geriausia ir tinkamiausia pasiekimų vertinimo sistema būtų galima įvardinti Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąsias programas (2008), kuriose aiškiai įvardijamas ugdymo turinys, ugdymo tikslas bei svarbiausi ugdymo proceso ypatumai. O Idiografinio vertinimo principas

yra pats tinkamiausias pradinių klasių kūno kultūros pamokose, kuris padeda puoselėti ir išsaugoti kiekvieno vaiko visus geriausius prigimtinius bruožus, jo individualias potencines galias. O Informacija apie mokinių asmeninę pažangą, dažniausiai gaunama rudenį ir pavasarį atliekant fizinio pajėgumo testus, vieni jų - Eurofito testai. Testų pagalba gaunami rezultatai, kurie parodo, ar mokinys pasiekė asmeninę pažangą ar ne. Gauta informacija padeda mokiniui geriau pažinti savo silpnybes ir stiprybes, padeda nukreipti mokinius tikslinga kryptimi.

2. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO VERTINIMUI KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE REIKALINGOS SĄLYGOS.

Pradinių klasių mokinius galima išskirti į atskirą grupę mokinių dėl jų amžiaus. Tokio amžiaus vaikai tik pradėję lankyti mokyklą pakeičia savo gyvenamąją aplinką ir turi prisitaikyti prie kitokių sąlygų, kurios juos supa, todėl svarbu, kad būtų sudarytos palankios sąlygos jų vystymuisi ir stebėjimui.

Lietuvos švietimo ministerijos įsakyme (2014) „Dėl sporto ir sveikatos ugdymo sampratos tvirtinimo“ rašoma: norint įgyvendinti sporto ir sveikatos turinį, reikia jog mokiniai tenkintų poreikius judėti, ugdytų gebėjimus atlikti įvairius judesius, lavintų motorinius įgūdžius ir kūno laikyseną, įgytų supratimo apie įvairias sporto šakas, gerintų asmeninį fizinį pasirengimą.

Dar kitaip teigiama Lietuvos pažangos strategijoje Lietuva 2030, asmens kūrybingumui ir visapusiškumui ugdyti svarbi ne tik mokymo programų kokybė, bet ir jį supanti fizinė aplinka. Tuo pačiu galima paminėti, kad ir pradinių klasių mokinių fiziniam pajėgumui vystytis, bei vertinti yra svarbios kuo geresnės fizinės aplinkos sąlygos, tokios kaip mokyklų sporto salės ar aikštynai.

Mokymo metodai ir priemonės yra racionalūs mokymo būdai nukreipti į mokymo tikslus ir privalo būti suderinti su mokinių prigimtimi ir mokomojo dalyko ypatybėmis (Šalkauskis, 1992). Priemonių gausa užtikrina mokinių įvairiapusiškumą, įvairius sportinius inventorių gali padėti nustatyti skirtingo fizinio pajėgumo galimybes.

Lietuvos kūno kultūros ir sporto įstatyme (1995) 12 straipsnio 11 punkte, tvirtinama, kad Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija kartu Lietuvos sporto departamentu, rūpinasi švietimo įstaigų kūno kultūros ir sporto materialinės bazės plėtimu. Aprūpina būtinosiomis mokymo priemonėmis bei sporto inventorių. Todėl galima teigti, kad visos mokyklos turėtų būti aprūpintos pakankamu kiekiu kokybiško inventoriaus padedančio vertinti fizinį pajėgumą.

A. Karminas (1997) teigia, jog pasaulėžiūra iš mokytojų ir mokinių reikalauja intelektualinės kultūros, išsimokslinimo ir kritiško mąstymo. Pradinių mokyklų bendruomenei ypatingai svarbus mokytojų asmeninių savybių klausimas, nes jo svarba daro didelę įtaką pradinių klasių mokinių vystymuisi.

Lietuvos kūno kultūros ir sporto įstatyme (1995) 12 straipsnio 6 punkte aprašyta, kad švietimo įstaigų kūno kultūros ir sporto specialistų rengimu, jų kvalifikacija ir atestavimu rūpinasi Švietimo ir mokslo ministerija.

Todėl galima išskirti tris esmines sąlygas kurios reikalingos pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui:

- Infrastuktūra
- Priemonės
- Mokytojo asmeninės savybės

Mokyklos infrastuktūra pritaikyta pradinių klasių mokiniams sukuria saugią vertinimo aplinką, taikomos vertinimo ir mokymo priemonės atitinkančios pradinių klasių mokinių amžiaus ypatumus padeda vertinti esamą fizinį pajėgumą, o tinkamas mokytojų pasirengimas, asmeninių savybių visuma pradinių klasių mokinius padeda ugdyti visapusiškai, skatinant jų fizinį aktyvumą ir lavinant fizinį pajėgumą.

2.1. Infrastuktūra.

Pradinių klasių mokinių poreikiai skiriasi nuo vyresniojo amžiaus mokinių, bet yra labai panašūs. Tačiau norą būti fiziškai aktyviu reikia pradėti ugdyti jau kuo anksčiau vaikystėje. Mažamečiams, kai jie dar yra judrūs, imlūs, norintys pažinti pasaulį, reikia sudaryti sąlygas pajusti judėjimo džiaugsmą, kad jie norėtų būti fiziškai aktyvūs visą gyvenimą (Emeljanovas, Trinkūnienė, 2011). Pradinių klasių mokiniams reikia aplinkos artimesnės jų amžiui, kuri leistų jiems jaustis laisvai ir nevaržytų jų.

Infrastruktūra - viena iš sąlygų leidžianti pradinių klasių mokinių fizinį pajėgumą vertinti ir padaryti jį kuo geresnėmis sąlygomis. Kitaip, infrastruktūra - tarpusavyje susijusių tam tikrų struktūrinių elementų visuma, kuri leidžia palaikyti visos struktūros funkcionavimą.

Fizinio pajėgumo vertinimui reikalingų sąlygų apraše (žr. 14 pav.) kalbant apie infrastruktūrą minima **sporto salė**. Kokybiška ir universali **sporto salė** užtikrina saugias ir kokybiškas pamokas, kuriose gali būti atliekamas vertinimas ir vykdomas mokomasis procesas. Atliekant vikrumo ir staigumo vertinimo testus mokiniai greitai įsibėgėja, keičia kryptį, atsispiria ir šoka į viršų po to nusileidžia žemyn, todėl **sporto salių** danga turi būti neslidi, užtikrinanti saugumą salėje ir traumų prevenciją, pritaikyta įvairiems sporto žaidimams, užduotims atlikti.

Remiantis Šiaurės Vokietijos Reino-Vestfalijos žemių tarnybų leidinio informacija ir rekomendacijomis (2014), kuriose apibūdinama mokyklos aplinkos koncepcija ir mokyklos fizinės mokymosi aplinkos bruožai, galima apibūdinti sporto salę, kuri yra tinkama fizinio pajėgumo vertinimui:

- *Akustika* - netriukšminga aplinka, joje galima lengvai išgirsti netrukdomai klausyti, nėra aido.
- *Baldai* - pritaikyti mokinių poreikiams. Patogūs, tinkami individualiam ir grupiniam darbui.
- *Spalvos* - daug dėmesio skiriama harmonijai, spalvos šviesios neblaškančios dėmesio.
- *Apšvietimas* - suderintas natūralus ir dirbtinis apšvietimas mokymosi aplinkose,
- *Patalpų oro kokybė* - patalpos aprūpinamos pakankamu kiekiu šviežio oro.
- *Patalpų dydis ir jų naudojimas* - patalpose privalo būti pakankamai vietos, saugiam ir produktyviam darbui, galimybė performuoti patalpą mokymosi proceso organizavimui.

Lietuvos koncepcija ir fizinės aplinkos bruožus apibūdina Lietuvos švietimo ministerijos pradinio ugdymo programa (2008). Šioje programoje nurodoma, kad aplinka turėtų būti:

- *Saugi ir higieniška* - patalpos apšviestos, švarios nekenksmingos sveikatai.
- *Funkcionaliai* - pritaikytos mokinių poreikiams ir jų taikymui.

- *Kūrybiška* - skatintų mokinius būti kūrybiškais, lanksčiai mąstyti ir būti novatoriškais.
- *Estetiška* - daiktai ir erdvės derėtų tarpusavyje.

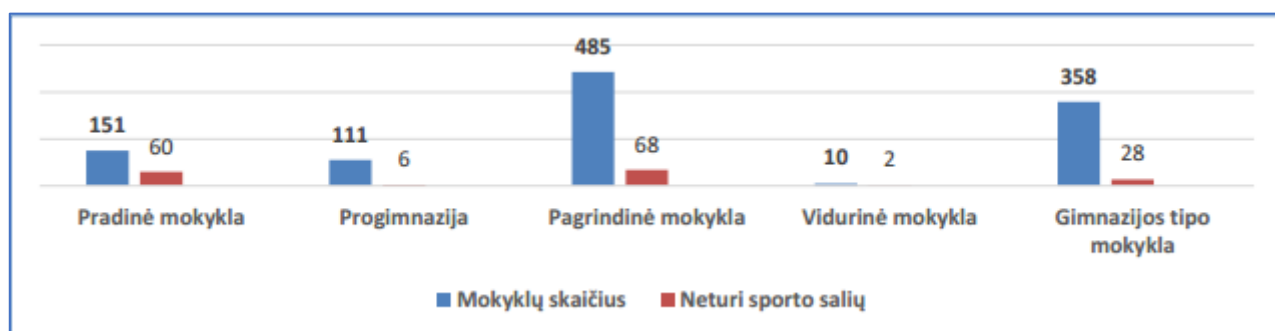
Lietuvos ir Vokietijos rekomendacijos papildo viena kitą, bet iš esmės yra labai panašios ir skiria panašų dėmesį mokomųjų patalpų kokybiškam funkcionalumui.

Taip pat mokiniams svarbu, kad būtų įrengti persirengimo kambariai, kuriuose galėtų prieš pamoką ir po jos **persirengti**, bei **dušai** nusiprausti, tinkamoms higienos sąlygoms palaikyti. **Persirengimo kambariai** skatina mokinius persirengti ir moko laikytis higienos principų, skirtingi berniukų ir mergaičių persirengimo kambariai gali užkirsti patyčioms tarp skirtingų lyčių.

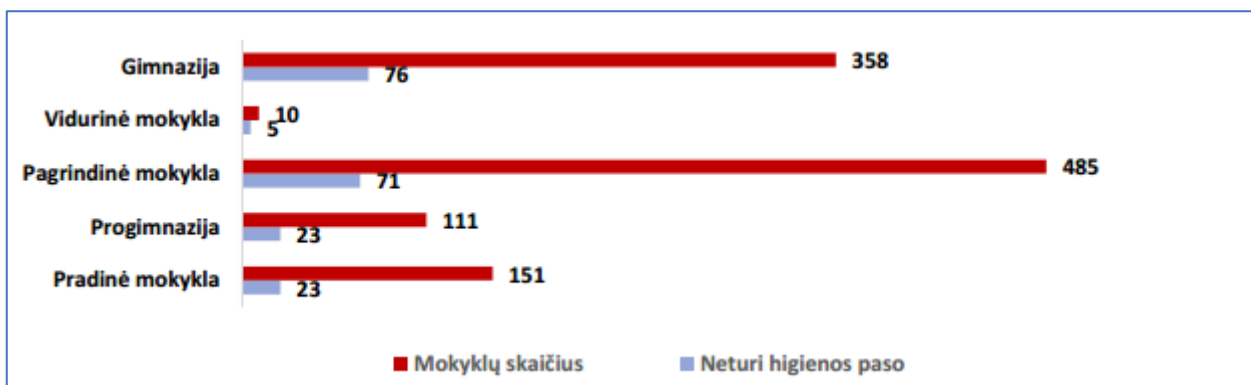
Lietuvos sveikatos ugdymo programoje (2012) rašoma, kad ugdymosi aplinka turėtų būti suprantama, kaip dinamiška erdvė. Aplinka turi skatinti mokinius laikytis sveikos gyvensenos principų, fizinio aktyvumo ir pozityviai mąstyti. Todėl labai svarbios mokyklos sudaromos fizinės aplinkos sąlygos: poilsiu, fizinei veiklai.

2010 metais Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos atlikto mokyklų patikrą, kurios duomenimis, 964 arba 79,9 proc. iš patikrintų Lietuvos mokyklų įrengti **sporto aikštynai** kūno kultūrai, 878 (72,8 proc.) mokyklos turi **sporto sales**, tačiau ne visose iš jų yra tinkamos sąlygos organizuoti kūno kultūros pamokas. Tad apie **20** proc. Lietuvos mokyklų neturėjo sporto aikštynų, o apie **18** proc. Lietuvos mokyklų neturėjo sporto salių. (Bendrojo lavinimo 98 mokyklų visuomenės sveikatos saugos kontrolės pažyma, 2010)

Nagrinėjat švietimo valdymo informacinėje sistemoje (ŠVIS) esančius duomenis apie pradinių mokyklų infrastruktūrą, nurodoma, kad **60** pradinių mokyklų neturi sporto salių (žr. 6 pav.), o **23** pradinės mokyklos neturi higienos pasų (žr. 7 pav.)

6 pav. Savivaldybių bendrųjų mokyklų neturinčių sporto salių skaičius 2015-2016 m. m. Duomenų šaltinis ŠVIS.

7 pav. Savivaldybių bendrųjų mokyklų, neturinčių higienos pasų, skaičius 2015–2016 m. m. Duomenų šaltinis: ŠVIS

Nagrinėjant lentelėse pateiktus duomenis galima pastebėti, kad esanti infrastruktūros situacija nėra palanki, nesuteikia pakankamai gerų sąlygų fizinio pajėgumo vertinimui visose Lietuvos mokyklose.

Apibendrinant galima teigti, kad norint tinkamai vertinti mokinių fizinį pajėgumą mokyklos pirmiausiai privalo sudaryti tinkamas infrastuktūros sąlygas. Įrengiant mokyklose **sporto aikštynus** arba **sporto sales**. Fizinio pajėgumo vertinimą atliekant sporto salėse arba sporto aikštynuose, šios aplinkos privalo **atitikti visus ergonominius reikalavimus**, kad fizinio pajėgumo vertinimas vyktų sklandžiai ir saugiai.

2.2. Priemonės vertinimui

Taigi, šioje dalyje bus trumpai aptariamos pagrindinės priemonės vertinimui, kurios yra būtinos tai padaryti. Fizinio pajėgumo vertinimui reikalingas priemonės yra aprašomos fizinio pajėgumo testų ir metodikos knygoje **Eurofite** (Volbekienė, Kavaliauskas, 2002). Rengėjų teigimu ši metodinė knyga, pedagogams gali suteikti informaciją reikalingą rengiant kūno kultūros kaip mokomojo dalyko programą ir ugdati mokinių fizinio aktyvumo įgūdžius.

Knygos testai skirti mokyklinio amžiaus vaikų fizinio pajėgumo nustatymui. Testai nėra skirstomi pagal amžių ar lytį, todėl fizinio pajėgumo testus galima atlikti ir rezultatus stebėti keliolika metų.

Eurofite testų privalumai:

- Testų pagrįstumas ir patikimumas įrodytas moksliskai.
- Kūno kultūros mokytojams suteikiama informacija apie moksleivių fizinius įgūdžius ir trūkumus.
- Remiantis šalies mokinių testų rezultatais, netiesiogiai įvertinti požiūrį į vaikų fizinį aktyvumą ir šalies politiką.
- Testų rezultatai gali išryškinti vaikų sveikatos būklę ir su ja susijusią gyvenseną.
- Testus galima modifikuoti ir pritaikyti neįgaliems vaikams.
- Testai neslopina vaikų asmenybės.
- Testai yra paprasti ir lengvai atliekami.

Bendrosios fizinio pajėgumo testavimo metodikos poreikis išryškėjo dar 1977 metais Europos sporto tyrimų instituto direktorių pasitarimuose, po jų įvyko penki moksliniai seminarai kuriuose buvo aptartos bendros testavimo gairės, šiais testais ištirta daugiau kaip **50000** mokinių, **15-oje** Europos šalių. Po šių mokslinių seminarų ir tyrimo buvo patvirtinti galutiniai testai. Todėl galima drąsiai teigti, jog Eurofito testai įrodyti ir pagrįsti moksliskai ir jai galima naudotis.

Rutkauskaitė (2014), atliktame pradinėse klasių mokinių fizinio aktyvumo ir fizinio pajėgumo vertinime, tyrimo metu pateikė mokiniams atlikti keturis Eurofito testus:

- Šuolis į tolį iš vietos
- Bėgimas šaudykle 10x5 metrai.
- Daikto metimas į tolį.
- Sėsti ir siekti.

Šie testai padeda išanalizuoti mokinių kojų raumenų staigiąją jėgą, vikrumą, lankstumą, rankų raumenų staigiąją jėgą.

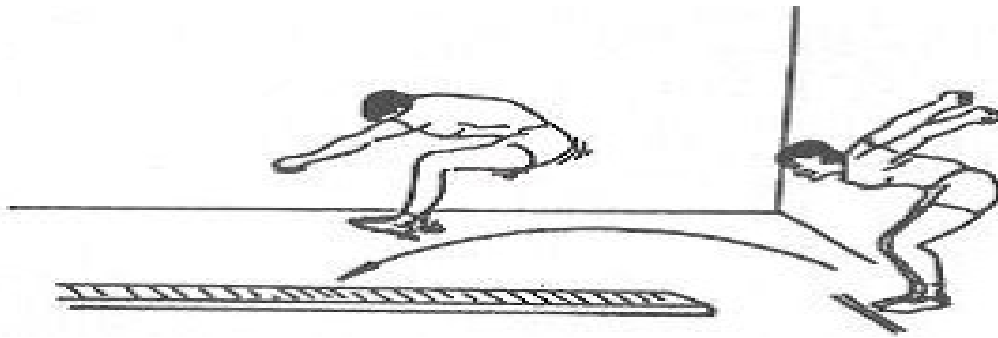
Norint įvertinti pradinėse klasių mokinių fizinį pajėgumą prie jau aprašytos ir turimos infrastruktūros reikia paminėti reikalingas priemones vertinimui atlikti.

Vertinant vikrumą (žr. 8 pav.) galima naudoti mokyklos salėje arba stadione sužymėtas atkarpas arba nesant sužymėtų atkarpų tai galima padaryti naudojant matavimo metrą ir žymeklius, kreida ar kitas dėmesio atkreipimo priemonėmis, kurios nustatytų vertinimui reikalingą atkarpą. Kadangi užduotis turi būti atliekama kuo greičiau, naudojama matavimo laiko priemonė **chronometras**, kuris turi būti kuo tiksliausias norint užfiksuoti tikslų moksleivio pasiektą rezultatą, taip pat patogus mokytojui.

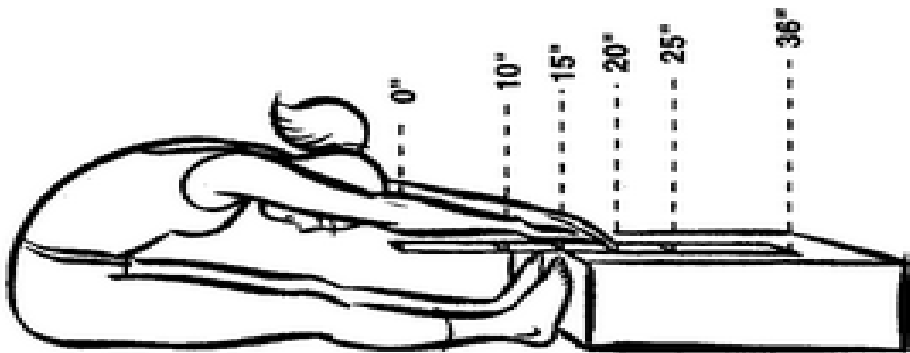
8 pav. Eurofito vikrumo testas. Šaudyklinis bėgimas.

Šuoliui iš vietos (žr. 9 pav.), kuris padeda nustatyti kojų raumenų staigiąją jėgą taip pat naudojamos **panašios priemonės**, tačiau pažymima tik pradinė linija ir ištiesiama matavimo priemonė **metras ant žemės**, kad šuolį vertinančiam mokytojui būtų aiškiai matyti vieta į kurią nušoko mokinys. Atliekant kelis bandymus gali būti naudojamas **žymeklis** norint pažymėti vietą iki kurios buvo nušokta ir taip motyvuoti nušokti toliau.

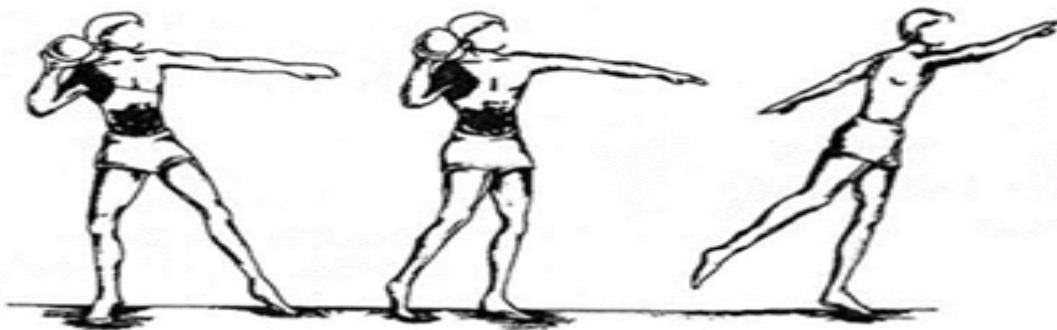
9 pav. Eurofito šuolio testas. Kojų staigiosios jėgos nustatymui.

Lankstumo testą (žr. 10 pav.) skirtą nustatyti juosmens lankstumą, galima atlikti naudojantis keliomis priemonėmis. Atsisėdus ant žemės kojas įremiant į **dėžę** kuri yra stabili ir nejudanti arba atsistojus ant **suoliuko** kai kojų pirštai stovi šalia jo krašto ir lenkiantis kuo toliau arba žemiau, atstumą galima pamatuoti **liniuotės ar metro** pagalba. Šiam testu atlikti reikalingos priemonės yra: suolelis, matavimo priemonės (metras, liniuotė), dėžė į kurią būtų galima remtis.

10 pav. Eurofito lankstumo testas. Juosmens lankstumui nustatyti.

Rankų staigiosios jėgos nustatymui (žr. 11 pav.) naudojamas kamuolys kuris remiamas į pečius arba krūtinę, matavimo priemonės numestam atstumui patikrinti ir žymekliai vietos iš kurios metamas kamuolys. Naudojamas kimštinis kamuolys, kuris gali būti įvairaus svorio, tačiau atitinkantis pradinių klasių mokinių fizinius gebėjimus. Labai svarbu kad mokykla turėtų kelių svorių ir tipų kamuolius ir būtų galima keisti užduotį ją sunkinat arba lengvinant.

11 pav. Eurofito testas rankų staigiajai jėgai. Kamuolio metimas

Apibendrinant, šioje dalyje trumpai buvo aptariamos svarbiausios priemonės vertinimui, kurių pagalba galime įvertinti, išmatuoti tam tikrus rezultatus. Viena svarbiausių priemonių galima įvardinti Eurofito testus, kurių pagalba išmatuojama daugybės skirtingų fizinių pratimų rodikliai. Taip pat svarbios priemonės, be kurių neapsieitų nei viena mokykla kūno kultūros pamokose: kreida, chronometras, metras ant žemės, liniuotė ant meto, suoliukai, žymekliai, dėžės pasilipimui, įvairių sporto šakų kamuoliai ir t.t.

2.3. Asmeninės savybės

Šioje dalyje bus kalbama apie mokytojo asmenines savybes (kompetenciją), jos sampratą, teorinį pasirengimą pedagoginei veiklai, praktinį pasirengimą pedagoginei veiklai, apie teorinio ir praktinio pasirengimo pedagoginei veiklai sąsajas bei skirtingų poreikių mokinių grupes.

Kompetencija - tam tikras asmeninių savybių rinkinys, dar kitaip suprantama, kaip funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos. Kuo reikšmingesnis žmogaus socialinis vaidmuo tuo žmogaus kompetencijos svarba didesnė (Tarptautinis žodžių žodynas, 1999).

P. Jucevičienė (2000) kompetencijos sąvoką apibūdina kaip mokytojo ar asmens žinių, veiklos, asmenybės gebėjimų ir teisės atlikti veiklai visumą. Sukauptos žinios, įgūdžiai, asmeninės savybės ir vertybės sąlygoja kvalifikacijos suteikimą.

Lietuvos kūno kultūros ir sporto įstatyme (2005), 26 straipsnyje kūno kultūros mokytojo kompetencija (asmeninės savybės) aprašomos taip „Kūno kultūros ir sporto specialistai yra asmenys, atliekantys teorinį arba praktinį mokymą, treniravimo ir organizacinį darbą kūno kultūros ir sporto srityje. Kūno kultūros ir sporto teorinio ir praktinio mokymo, treniravimo darbą valstybės institucijose, visų rūšių sporto organizacijose gali dirbti tik asmenys, turintys specialųjį kūno kultūros ir sporto išsilavinimą arba atitinkamą licenciją (leidimą).“

Mokytojo profesinės savybės atspindi darbui reikalingą išsilavinimą, patyrimą, kvalifikacijos lygį, gebėjimus sėkmingai dirbti vienoje ar keliose srityse, išreiškia teorinio ir praktinio pasirengimo vienovę, mokytojo gebėjimus produktyviai ir efektyviai taikyti savo įgytas žinias (Zaukienė, 2005). Jos teigimu pedagogų profesines savybes galima vertinti teoriniu ir praktiniu pasirengimu. Teorinis pasirengimas apibūdinamas kaip psichologinių, pedagoginių ir specialiųjų žinių visuma (Kossowska, Necka, 1994). Pedagogas turėdamas analitinius, projektinius ir prognostinius gebėjimus gali taikyti savo teorines žinias pedagogo praktikoje (žr. 5 lent.).

5 lentelė. *Teorinis pasirengimas pedagoginei veiklai. (Goldstein, 2002)*

Teorinis pasirengimas pedagoginei veiklai	
Analitiniai gebėjimai – žinių atgaminimas praktikoje	– gebėjimas suskirstyti reiškinius į sudedamąsias dalis (sąlygos, priežastys, motyvai, stimulai, priemonės, pasireiškimo formos ir kt.); – gebėjimas apgalvoti kiekvieno pedagoginio reiškinio tarpusavio sąveiką su visais pedagoginio proceso komponentais; – gebėjimas psichologinėje ir pedagoginėje teorijoje rasti idėjas, išvadas, dėsningumas, adekvatumą analizuojamojo reiškinio logikai; – gebėjimas teisingai diagnozuoti pedagoginį reiškinį, – gebėjimas išskirti pagrindinę pedagoginę problemą ir rasti optimalų sprendimą.
Prognostiniai gebėjimai – orientavimasis į rezultato numatymą	– gebėjimas prognozuoti grupės mokinių ugdymą, jos struktūros dinamiką tarpusavio santykių sklaidos sistemą, – gebėjimas prognozuoti asmenybės ugdymą(si), jos savybes: jausmus, valią, elgesį, galimus žalingus įpročius; – gebėjimas prognozuoti pedagoginio proceso eigą: mokymo medžiagos poveikį vaiko ugdymui, mokinių mokymo(si) sunkumus, naudojamų metodų
Projektiniai gebėjimai – ugdymo tikslų ir būdų numatymas	– gebėjimas pasirinkti ir optimaliai suderinti pedagoginio proceso turinį, formas, metodus ir priemones; – gebėjimas ugdymo turinį ir tikslus nukreipti konkrečioms uždaviniais įgyvendinti; – gebėjimas atliepti mokinių poreikius ir interesus numatant pedagoginius uždavinius, atrenkant veiklos turinį, materialinės bazės galimybes, savo patyrimą ir asmenines, dalykines ypatybes; – gebėjimas kiekvienam pedagoginio proceso etapui numatyti dominuojančius uždavinius; – gebėjimas atrinkti veiklos būdus, adekvačius uždaviniais ir planuoti bendrą kūrybinių darbų sistemą; – gebėjimas planuoti individualų darbą su mokiniais ugdant jų gebėjimus, kūrybiškumą; – gebėjimas planuoti mokinių aktyvumo skatinimo ir negatyvaus elgesio šalinimo sistemą;

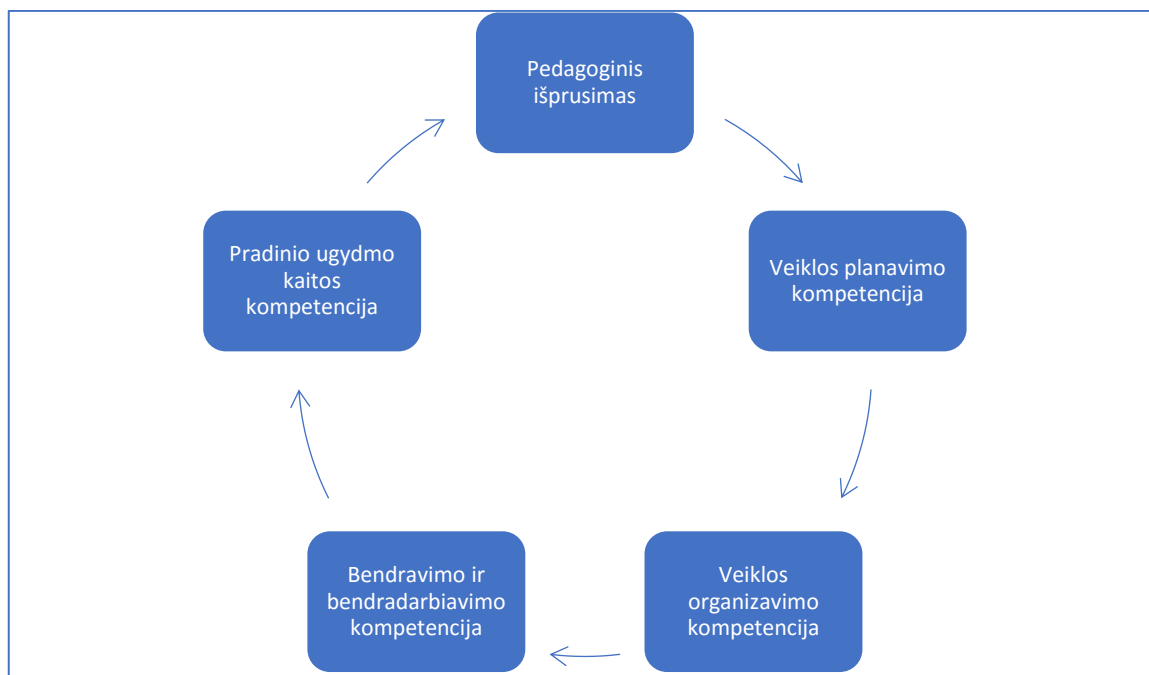
Praktinis pasirengimas apibūdinamas dalykiniais arba išoriniais gebėjimais, gebėjimu veikti (žr. 6 lent.). Tam daugiausiai priskiriami organizaciniai ir komunikaciniai gebėjimai (Ščerbakova, 1994).

6 lentelė. *Praktinis pasirengimas pedagoginei veiklai. (Goldstein, 2002)*

Praktinis pasirengimas pedagoginei veiklai	
Organizaciniai gebėjimai	<p><i>Mobilizuojantys:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – gebėjimas sutelkti mokinių dėmesį; – gebėjimas sudominti; – gebėjimas skatinti mokymosi motyvaciją; – gebėjimas stimuliuoti emocijas. <p><i>Informacijos perteikimas ir gavimas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – gebėjimas dirbti naudojant literatūrą, informacinės technologijas – gebėjimas informaciją interpretuoti, adaptuoti ugdymo uždaviniams <p><i>Orientaciniai</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – nukreipti (formuoti) dorovines ir vertybines nuostatas
Komunikaciniai gebėjimai	<p><i>Percepciniai gebėjimai</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – gebėjimas suprasti kitus; – gebėjimas priimti ir adekvačiai interpretuoti informaciją bendrai veikiant; – gebėjimas išvelgti kitą žmogų, nustatyti jo individualumą; – gebėjimas išvelgti kito išgyvenimus pobūdį, žmogaus būseną; – gebėjimas rasti veiksmų požymius, kurie jį išskiria iš kitų – gebėjimas matyti kas svarbiausią kitame žmoguje, teisingai išvelgti jo požiūrį į socialines vertybes; <p><i>Bendravimas, bendradarbiavimas ir pedagoginės technologijos:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – gebėjimas modeliuoti bendravimo etapus; – gebėjimas pasirinkti teisingą bendravimo stilių; – gebėjimas valdyti dėmesį, veiklos tempą; – gebėjimas numatyti bendravimo ypatumus su mokiniais, tapatinti su jais; – gebėjimas mokinių akimis išvelgti juos supantį pasaulį;

Zaukienė (2005) teigia, kad pradinių klasių mokytojų asmeninių savybių, teorinis ir praktinis pasirengimas, meistriškumas, kūrybingumas, problemų sprendimas, specializacija persipina tarpusavyje ir sudaro sąlygas spręsti, bet kokias iškilusias problemas, keisti tikslus ir uždavinius, naudojant turimas

priemonės, stebint mokinį, klasę ar grupę kruopščiai apgalvoti ir vykdyti veiksmų planą. Jurašaitė-Harbison (2006) remdamasi įvairiais sukurtais asmeninių savybių modeliais ir sąvokomis pateikė savo asmeninių savybių modelį, kuris susideda ir penkių komponentų. (Žr. 12 pav.)

12 pav. *Susijusių kompetencijų-asmeninių savybių modelis. (E. Jurašaitė-Harbison, 2006)*

Modelyje matomų savybių visuma sukuria bendrą sugebėjimų kompetenciją, nuo kurios priklauso ugdomojo proceso lavinimas ir vertinimas.

Modelis aiškinamas taip, kad pedagogas turi :

- Planuoti pagal vaikų amžių ir jų raidą atitinkančius lūkesčius.
- Specialių poreikių vaikus ugdyti naudojant specialią programą.
- Sudaryti sąlygas visiems ugdytiniams vystytis jiems būdinga sparta.
- Individualizuoti įvairius ugdymo metodus.
- Atlikti vaidmenis grupėje ar klasėje tokius kaip: vyresniojo draugo, patarėjo, ir pan.
- Sudaryti sąlygas savarankiškai mokiniams pažinti save ir aplinką.
- Taikyti šiuolaikinius ugdymo planavimo principus.
- Planuoti remdamasis savo mokinių pažanga.
- Ugdytinių pasiekimus vertinti remdamasis įvairiais būdais.

Mokytojo asmeninių savybių rinkinys susideda iš labai daug tam tikrų reikalavimų, tačiau reikėtų išskirti paskutinį teiginį, kuriame teigiama, kad mokinių pasiekimus reikia vertinti įvairiais būdais. Skirtingi vertinimo būdai (įvairūs testai minėti 2.2 dalyje) padeda vertinti mokinio fizinio pajėgumo kaitą, tačiau reikėtų pabrėžti, jog ne tik testų rezultatai atspindi mokinių tobulėjimą ir kaitą. Todėl mokytojas privalo pastebėti mokinio pastangas, progresą ir norą atlikti užduotis ir tai įtraukti į savo vertinimo sistemą, pagal kuria būti įvertinamas mokomojo progreso turinys.

Andriulienė (2006) savo modelyje nurodo, kad kiekvienas mokinys yra skirtingas (žr. 13 pav.) ir pedagogas privalo prie kiekvieno mokinio prieiti asmeniškai ir žinoti jo poreikius, bei kaip pateikti jam mokymo proceso medžiagą ir po to jį įvertinti už atliktas užduotis.

13 pav. *Skirtingų poreikių mokinių grupės (Zita Andriulienė, 2006)*

Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui kūno kultūros mokytojas privalo turėti ir ugdyti savo asmenines savybes kurios padėtų tinkamai įvertinti mokinio pažangą ir esamą fizinį pajėgumą nepaisant pašalinių veiksnių. (Žr. 14 pav.)

Tarpkultūrinė mokytojo asmeninių savybių visuma šiandienos mokyklose yra labai aktuali, esant ir plečiantis pasaulio globalizacijai, valstybėms sprendžiant pabėgėlių klausimą, integruojant juos Europos sąjungoje mokyklose daugėja skirtingų rasių ir kultūrų mokinių, todėl svarbu, kad mokytojas vertindamas mokinių fizinį pajėgumą nekreiptų dėmesio į jo rasę ar kultūrinius skirtumus esančius tarp mokytojo ir mokinio. Mokytojas dirbantis šiuolaikinėje mokymosi įstaigoje turi suprasti rasinę ir religinę toleranciją, žinoti žmogaus teises, pareigas ir mokėti jas užtikrinti profesinėje veikloje (Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, 2007).

Norint aiškiai išdėstyti užduotį ir vertinimo sąlygas mokytojas turi pasitelkti savo komunikacines savybes, jos svarbios mokytojui, nes pradinių klasių mokiniams pristatyti užduotį yra sunkiau nei vyresnio amžiaus mokiniams, mokytojas turi mokėti aiškiai, bet glaustai paaiškinti užduotį tol kol mokiniai neprarado noro klausytis. Taip pat dėstymas turi būti aiškus ir adekvatus mokinių amžiui, pasitelkiant vaizdines priemones ir pavyzdžius. Mokytojas gali pats parodyti užduotį ir taip naudodamas neverbalinius gebėjimus pristatyti užduotį. Janiūnaitė, Lepaitė (2000) teigia, kad mokytojui svarbu gebėti vaizdžiai ir aiškiai pateikti savo idėjas, pritaikant mintis, jausmus, naudojant komunikacinę kompetenciją įvairiomis formomis. Ši savybė būdinga gyvenimo situacijose ir profesinėje veikloje.

Norint pasinaudoti savo komunikacinėmis žiniomis, o ypačingai neverbalinėmis priemonėmis, kuomet pedagogas nori pademonstruoti užduotį arba motyvuoti mokinius aktyviai dalyvauti pamokoje svarbi mokytojo apranga, mokytojas vilkėdamas sportinę aprangą rodo pavyzdį mokiniams ir sukurią sportinę atmosferą pamokoje, taip pat mokytojui yra paprasčiau parodyti užduotis mokiniams.

Mokiniai, kurie mokosi pagal specialiąją mokymosi programą arba mažiau aktyvūs mokiniai dažnai nenori - nepasitiki savo jėgomis arba mano, jog negali atlikti vienos ar kitos pateiktos užduoties, todėl mokytojas gali naudotis savo bendradarbiavimo savybėmis bendraudamas su mokiniu, jo tėvais ir bendraklasiais turi skatinti mokinius atlikti užduotis. Kalbėdamasis su mokiniu ir aplinkiniais mokytojas taip padeda mokiniui tapti visaverčių klasės ir visuomenės nariu, bei drąsina jog jis gali atlikti užduotis. (Motiejūnienė, Žadeikaitė, 2009)

Mokytojui vertinant mokinių fizinį pajėgumą svarbu užduotis suplanuoti ir pateikti mokiniams taip, kad užduotys nepakenktų viena kitos rezultatams, būtų apibrėžtas aiškus uždavinys ir išskelti vienoki ar kitokie pamokos tikslai, tam mokytojas turi planuoti pamoką ir pasiruošti pamokos planą, veikti pagal savo susikurtą strategiją ir naudotis savo turimomis vadybinėmis žiniomis.

14 pav. Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui reikalingų sąlygų modelis.

Apibendrinant, šiame skyriuje buvo aptartos svarbiausios ir reikalingiausios sąlygos pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui. Svarbiausiomis sąlygomis, kurios užtikrina sklandų vertinimą galima įvardinti: infrastruktūrą, vertinimo priemones bei mokytojo asmeninės savybes. Išpildant visas reikalingas modelio sąlygas (žr. 14 pav.) fizinio pajėgumo vertinimas vyktų sklandžiau ir nesukeltų sunkumų, kurie galėtų pakenkti vertinimo rezultatams.

3. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE VERTINIMO IR JAM REIKALINGŲ SĄLYGŲ METODOLOGIJA.

Norint atskleisti pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimą ir jam reikalingas sąlygas, reikia išsamiai pagrįsti atliekamo tyrimo metodologiją. Todėl šiame skyriuje bus pagrindžiama turimo metodika: tyrimo atlikimo seka, apibrėžti tyrimo metodai, tiriamų organizacijų pristatymas, tyrimo dalyviai, pagrįstas tyrimo instrumentas, tyrimo eiga bei duomenų analizė.

Empirinio tyrimo tikslas - atskleisti pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimą ir jam reikalingas sąlygas.

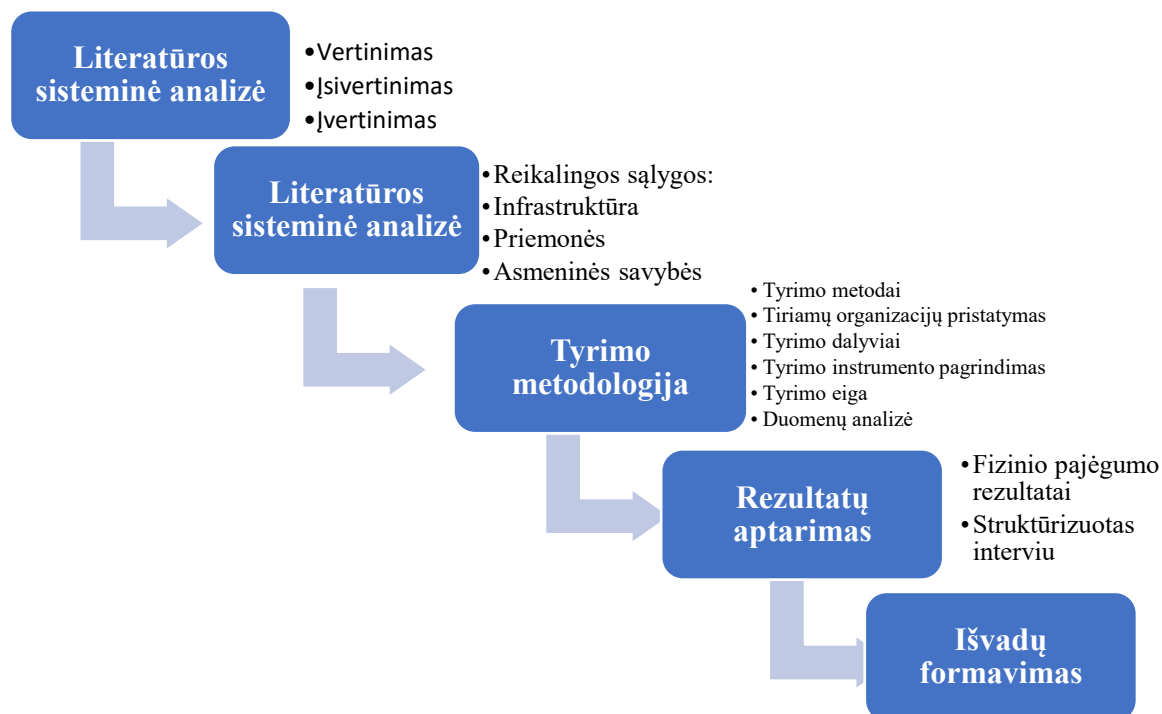
Empirinio tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti pradinių klasių mokinių fizinį pajėgumą kūno kultūros pamokose.
2. Įvertinti pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumą kūno kultūros pamokose turimas sąlygas.

Tyrimo atlikimo seka. Visą magistrinio darbo seką galima suskirsti į penkis etapus: (žr. 15 pav.).

1. Tyrimo pradžioje buvo atliekama mokslinių straipsnių paieška įvairiose duomenų bazėse: Ebook Central, Education Source, Emerald Management eJournals Collection, KTU leidyklos "Technologija" el. knygos, Kauno technologijos universiteto virtuali biblioteka, Lietuvos sporto universiteto virtuali biblioteka ir t.t. Mokslinių tyrimų buvo ieškota panaudojant įvairius raktažodžius „pradinių klasių mokiniai“, „fizinis pajėgumas“, „physical education“, „physical capability“. Vėliau buvo atlikta mokslinės literatūros analizė siekiant pagrįsti pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimo kūno kultūros pamokose teorinius aspektus. Buvo apžvelgiama vertinimo samprata bei charakteristikos, moksleivių vertinimo tipai. Remiantis atlikta analize, buvo aptariama geriausia ir tinkamiausia pasiekimų vertinimo sistema pradinių klasių mokiniams kūno kultūros pamokose. Taip pat nagrinėjama fizinio pajėgumo samprata, fizinio pajėgumo komponentai. Išskirti svarbiausi fizinio pajėgumo komponentai darantys didžiausią įtaką žmonių fiziniam pajėgumui.
2. Antrojoje darbo dalyje buvo aptariama pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui kūno kultūros pamokose reikalingos sąlygos. Išskirtos trys esminės sąlygos, kurios labiausiai reikalingos pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui. Aptarta infrastruktūra, priemonės vertinimui bei mokytojų asmeninių savybių svarba.
3. Prieš atliekant tyrimą buvo pagrindžiama tyrimo metodika: apibrėžti tyrimo metodai, numatyta tyrimo eiga, pagrįstas tyrimo instrumentas.
4. Tolimesnėje tyrimo eigoje buvo atliktas mišrus (kiekybinis ir kokybinis) tyrimas. Po to buvo susisteminti, analizuojami ir interpretuojami tyrimo duomenys.
5. Galutinėje tyrimo stadijoje buvo atliktas išvadų formavimas pagal gautus tyrimų rezultatus. Atliktą tyrimą ir gautus rezultatus geriausiai iliustruoja apibendrintos išvados. Be to remiantis

tyrimo išvados pateiktos rekomendacijos bei pasiūlymai mokykloms dėl pradinėse klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimo ir jam reikalingų sąlygų tobulinimo galimybių.

15 pav. Tyrimo atlikimo seka

Tyrimo metodai. Siekiant išsiaiškinti sąsajas tarp mokinių fizinio pajėgumo ir mokyklų turimų sąlygų vertinti fizinį pajėgumą buvo pasirinktas pamokos atvejo studijos metodas. Atliekant pamokos atvejo studiją, naudojami keli metodai norint iširti susijusį reiškinį. Tuo tikslu buvo atliktas antrų klasių mokinių fizinio pajėgumo testavimas pamokos metu ir pusiau struktūruotas interviu su pradinėse mokyklų vadovais, kuriose buvo atliekamas fizinio pajėgumo testavimas. Atliekant tyrimą buvo naudojami šie duomenų rinkimo būdai: fizinio pajėgumo testavimas, stebėseną ir pusiau struktūrizuotas interviu metodas. Fizinio pajėgumo vertinimo testai buvo pasirinkti todėl, kad jų rezultatai tiksliai pamatuoja mokinių fizinį pajėgumą ir juos galima palyginti su kitos mokyklos rezultatais. Struktūruotas interviu metodas padeda susipažinti su mokyklų turimomis sąlygomis ir išsiaiškinti mokyklos, bei jos vadovo požiūrį.

Atvejo studija - tyrimo strategija numatanti gilų vieno ar kelių atvejų ištyrimą remiantis kuo daugiau socialinės informacijos šaltinių ir pritaikant kuo įvairesnius socialinių tyrimų metodus. (Telešienė). Kalbant apie atvejo studiją, galima pasakyti tik tiek, kad čia svarbiausia yra koncentruotas dėmesys konkrečiam atvejui. Pasak, (Robert E. Stake, 2005.) atvejo studijoje nėra itin svarbu, kokie

metodai parenkami - svarbiausia, kad jie padėtų atsakyti į tyrimo klausimus. Vienas klausimų magistrinio darbo atveju - kokių sąlygų reikia mokyklose pradinėse klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui?. Mūsų magistro darbo atveju, atvejo studija - **pamoka**, kurioje buvo atliekamas fizinio pajėgumo testavimas, renkami duomenys, duomenų analizė bei rezultatų interpretavimas. Pagrindinis tikslas buvo išsiaiškinti šiuo atveju kūno kultūros pamokose pradinėse klasių mokinių fizinį pajėgumą, reikalingas sąlygas.

Interviu. Šio metodo didžiulis privalumas - pagalba rinkti įvairią informaciją eksperimentiniams tyrimams. Socialiniuose tyrimuose interviu metodas, kuris vyksta tarp tyrėjo bei tiriamojo pagrindinis tikslas - surinkti tyrimui reikalingos informacijos. Socialiniuose moksluose interviu pagal procedūrų lankstumą galima skirstyti į: griežtai struktūruotus, pusiau struktūruotus bei nestruktūruotus. Mūsų tyrimo atveju pasirinktas pusiau struktūruotas interviu atvejis. Šio tipo interviu paremtas planu bei numatyti iš anksto konkretūs klausimai. Tačiau numatyta, jog tyrimo metu galima papildomai užduoti tam tikrus ir nesuplanuotus klausimus. Pavyzdžiui, (Kardelis, 2002) teigia, kad interviu metodo išskirtinis bruožas yra gaunama visa informacija žodžiu, kuri leidžia ir suteikia platesnes galimybes dar geriau pažinti tiriamąjį asmenį ar tiriamą procesą.

Tiriamų organizacijų pristatymas. Tyrimui atlikti buvo pasirinktos dvi pradinės mokyklos: Mokykla esanti didmiestyje ir mokykla esanti mažesniame mieste. Mokyklos pasirinktos dėl turimų skirtingų fizinio aktyvumo ir fiziniam pajėgumui vertinti tinkamų sąlygų.

X Mokykloje mokosi 321 mokinių: 173 mergaitės ir 148 berniukai. Yra 12 pradinėse klasių komplektų. Dirba 44 darbuotojai: 3 vadovai, 5 pagalbos vaikui specialistai, 23 pedagogai, 11 ūkio ir kitų darbuotojų. Mokyklos priestate yra sporto salė pritaikyta įvairiems sportiniams žaidimais: krepšiniui, rankiniui, tinkliniui ir kvadratiui. Salėje įrengti vėdinimo ir kondicionavimo sistema, garso aido sumažinimo priemonės, tribūnos su sėdimomis vietomis pamokų ir varžybų stebėjimui. Lauke įrengti sporto aikštynai tinkliniui krepšiniui, futbolui ir bėgimo takai. Mokykla turi daug įvairaus sportinio inventoriaus. Mokykloje šalia salių įrengti persirengimo kambariai ir dušai.

Y Mokykloje mokosi 318 mokiniai: 154 berniukai ir 164 mergaitės, yra 13 pradinėse klasių komplektų ir viena priešmokyklinė klasė. Dirba 39 darbuotojai: 3 vadovai, 5 pagalbos vaikui specialistai, 20 pedagogų, 10 ūkio ir kitų darbuotojų. Mokyklos sporto salės įrengtos pastato rūsyje esančiose dvejose erdvėse, salės nėra erdvios, lubos žemos. Salėse įrengtas dirbtinis apšvietimas, nes į salėse nėra langų. Mokykloje yra daug įvairaus sportinio inventoriaus. Persirengimo kambariai įrengti šalia klasių, kuriose mokosi mokiniai.

Tyrimo dalyviai. Tyrimo metu fizinio pajėgumo testus atliko 58 antrų klasių mokiniai iš dviejų mokyklų ir buvo apklausti šių mokyklų vadovai. X mokykloje fizinio pajėgumo testus atliko dvi klasės, kuriose buvo 42 mokiniai, 25 mergaitės, 17 berniukų, Y mokykloje viena klasė, kurioje 16 mokinių, 8 mergaitės, 8 berniukai. Pradinėse mokyklų antrų klasių mokiniai tyrimo dalyviais buvo pasirinkti todėl,

kad mokykloje mokosi jau antrus metus, o mokyklose turimos sąlygos ir kūno kultūros pamokos jau turi įtakos jų fiziniam pajėgumui.

7 lentelė. *Mokinių skaičius atlikusių fizinio pajėgumo vertinimo testus.*

	X mokykla	Y mokykla	X ir Y mokykla
Beraiukai	17	8	25
Mergaitės	25	8	33
Viso	42	16	58

Tyrimo instrumento pagrindimas. Fizinio pajėgumo įvertinimui mokiniai per kūno kultūros pamokas atliko keturis fizinio pajėgumo (FPJ) testus, testai aprašyti *EUROFITE* (Vileikienė, Kavaliauskas, 2002), (Klizienė ir kt., 2016), (Fjørtoft ir kt., 2011) moksliniuose straipsniuose. Lankstumo testas buvo atliekamas palengvintomis priemonėmis stovint ant suoloelio ir kryptingai atliekamas įvertinti mokinių *lankstumą*. Šuolio į tolį iš vietos testu nustatyta mokinių *kojų raumenų staigioji jėga*; bėgimo šaudykle 3 × 10 m testu – *vikrumas*; medicininio (kimštinio) 1 kg kamuolio stūmimu nuo krūtinės testu – *rankų staigioji jėga*.

- 1. Šuolis į tolį iš vietos dviem kojoms (cm). Fizinio pajėgumo požymis – staigioji kojų raumenų jėga.** Atsistojama prie linijos, pėdos pastatomos lygiagrečiai, 8–10 cm atstumu viena nuo kitos; truputį pritūpiama, pasilenkiama į priekį, ritmingai keletą kartų pasiūbuojama – rankomis mojanč pirmyn išsitiesiama, o atgal – pritūpiama. Iš padėties pritūpus (rankos už nugaros) atsispirama ir, išmojanč rankas aukštyn, šokama į tolį. Skriejant oru liemuo laikomas tiesiai, kojos – šiek tiek pritrauktos prie savęs. Prieš nusileidžiant liemuo lenkiamas į priekį, kojos energingai mojamos į priekį, liemuo lenkiamas prie kojų. Testui atlikti skirti 3 bandymai, užrašomas geriausias bandymas, kai nušokama toliausiai.
- 2. Medicininio (kimštinio) 1 kg kamuolio stūmimas nuo krūtinės (m). Fizinio pajėgumo požymis – rankų raumenų jėga.** Medicininio (kimštinio) kamuolio stūmimas (1 kg) dviem rankomis, metant kuo toliau. Pradinė stūmimo padėtis – kojos lygiagrečiai viena kitai ir statomos pečių plotyje, kamuolys laikomas ir stumiamas rankomis nuo krūtinės. Rezultatas – nustumto kimštinio kamuolio atstumas (matuojamas metrais). Atliekami du bandymai, fiksuojamas geriausias rezultatas.
- 3. 3x10 m bėgimas (s). Fizinio pajėgumo požymis – vikrumas, greitis.** Salėje 10 m atstumu pastatomi du žymekliai. Bėgama nuo vieno iki kito žymeklio, šis apibėgamas (aplenkiamas), tada bėgama atgal iki pirmo žymeklio, šis irgi apibėgamas ir vėl bėgama iki antro žymeklio. Šį atstumą reikia įveikti kuo greičiau ir laikas stabdomas, kai mokinys atbėga iki antro žymeklio ir

kerta juo žymimą finišą, t. y. nubėgs 3×10 m. Žymeklius reikia stengtis aplenkti kuo mažesniu atstumu, į juos netgi galima remtis ranka. Testui atlikti skiriamas 1 bandymas.

- 4. Pasilenkimas žemyn (cm). Fizinio pajėgumo požymis – lankstumas.** Atsistojama ant gimnastikos suoliuko, stovima suglaustomis kojomis. Lenktis pirmyn (žemyn), kojos suglaustos. Atliekant pasilenkimą pirmyn (žemyn) svarbu, kad kojos būtų ištiesios per kelius.

Norint užtikrinti išsamesnį tiriamų sąsajų atskleidimą tarp fizinio pajėgumo ir turimų sąlygų, buvo paruoštas pusiau struktūrizuotas interviu pradinių klasių mokyklų vadovams. Interviu sudarė 15 klausimų (žr. 1 priede.), kurie buvo suformuoti remiantis mokslinės analizės metu sukurtu teoriniu pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui reikalingų sąlygų modeliu (žr. 14 pav.). Juose atsispindėjo mokyklose turima ir naudojama infrastruktūra, turimos priemonės ir mokytojų asmeninės savybės reikalingos fizinio pajėgumo vertinimui.

Tyrimo eiga. Pirmoji tyrimo dalis, mokinių fizinio pajėgumo vertinimas vyko 2016 m. rugsėjo-gruodžio mėnesiais dvejose Lietuvos pradinio ugdymo mokyklose. Tyrimo laikas ir vieta, gavus tėvų sutikimą, buvo iš anksto suderinti su mokyklų administracijomis. Tyrime dalyvavo antrų klasių mokiniai ($n = 58$), iš jų 25 berniukai ir 33 mergaitės (žr. 7 lent.). Atliekant fizinio pajėgumo vertinimą taip pat buvo stebima mokyklos aplinka, mokytojo pastangos dirbant su vaikais, elgsena ir darbo stilius.

Antroji dalis struktūrizuotas interviu su mokyklos vadovais vyko gegužės mėnesį. Prieš atliekant interviu su vadovais, tiriamieji buvo supažindinti su tyrimo tikslu bei aktualumu. Vadovams buvo užduodami klausimai susiję su mokyklų turimomis sąlygomis fiziniam pajėgumui vertinti. (Žr. 8 lent.).

8 lentelė. *Interviu klausimyno pagrindimas*

Klausimų pagrindimas pagal tyrimo uždavinius.	Interviu klausimai pradinės mokyklos vadovui
1. Bendrieji klausimai mokyklos vadovui.	1. Kiek laiko vadovaujate mokyklai? 2. Kada mokykloje atlikta arba planuojama sporto bazių renovacija-plėtra? 3. Ar mokykloje yra kūno kultūros mokytojo etatas?
2. Infrastruktūra (Kokia infrastruktūrą mokykla turi fizinio pajėgumo vertinimui)	4. Ar mokykloje yra sporto salė? 5. Ar mokykla turi stadioną? 6. Kiek klasių vienu metu sportuoja sporto salėje? 7. Ar mokykloje yra persirengimo kambariai? 8. Ar mokykloje yra dušai? 9. Ar mokiniai naudojami dušais? Ar mokyklai, tai nesukelia papildomų rūpesčių – papildomų išlaidų?
3. Priemonės (Kokios priemonės skirtos fizinio pajėgumo vertinimui)	10. Ar sporto bazėse mokytojai turi matavimo priemones? 11. Ar mokykloje turite sporto bazėse žymeklių ? 12. Ar sporto bazėje turite skirtingų kamuolių? Kokių? 13. Ar sporto bazė turi pakylas, suoliukus?

turimos ir naudojamos mokykloje)	
4. Asmeninės savybės (Kokios asmeninės savybės reikalingos mokytojui)	14. Kokias asmenines mokytojo savybes išskirtumėte reikalingas fizinio pajėgumo vertinimui? 15. Ar svarbu mokytojui kūno kultūros pamokose vilkėti sportinę aprangą?

Tyrimo etika. Mokinių fizinio pajėgumo vertinimas mokyklose, vyko iš anksto suderintu laiku su mokyklos administracija ir gavus mokinių tėvų sutikimus. Prieš pamoką mokiniams ir mokytojui buvo pristatytas tyrimo tikslas, jo eiga ir kaip bus atliekamas fizinio pajėgumo testavimas.

Su mokyklų vadovais dėl interviu buvo tariamasi telefonu. Tyrimo dalyviai buvo informuoti, jog gauta informacija bus naudojama tik moksliniais tikslais, o jų konfidencialumas yra garantuotas. Mokyklų vadovai iš karto buvo informuoti apie atliekamo empirinio tyrimo tikslą, interviu tematiką, jo eigą, trukmę. Interviu trukmė – apie 30 minučių.

Nustatytam empirinio tyrimo tikslui pasiekti taip pat naudotas kiekybinio tyrimo metodas – ekspertų apklausa. Pagal Bitiną (2006), kokybinio tyrimo išvados interpretuotinos kaip hipotetiniai teiginiai, kuriuos tikslinga toliau patikrinti kiekybiniais metodais. Remiantis šia prielaida empiriniame tyrime kokybinio tyrimo išvados tikrinamos atliekant ekspertų apklausą – kiekybinį tyrimą.

Duomenų analizė. Fizinio pajėgumo duomenys buvo apdoroti SPSS 22.0 programa, o duomenų analizės grafiniam atvaizdavimui naudota MS Excel programa. Duomenų lyginimui buvo nustatomas *aritmetinis vidurkis (x) ir vidutinis standartinis nuokrypis (SN)*. Skirtumai tarp mokyklų ir fizinio pajėgumo vertinimo nustatyti naudojant *Studento t kriterijų*. Naudoti tokie statistinių išvadų patikimumo lygiai: $p > 0,05$ – nepatikima; $p < 0,05$ – patikima.

4. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE X IR Y MOKYKLŲ KIEKYBINIO TYRIMO REZULTATAI

Šiame skyriuje pateikiami pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo testavimo tyrimo rezultatai. Kiekybinis tyrimas buvo vykdomas dvejose X ir Y mokyklose. Fizinio pajėgumo testais buvo matuojami fizinio pajėgumo rodikliai: lankstumas, vikrumas, staigioji kojų jėga, staigioji rankų jėga. Skirtumai tarp mokyklų ir fizinio pajėgumo vertinimo nustatyti naudojant vien vienfaktorinę dispersinę analizę (ANOVA) ir Stjudento t kriterijų.

4.1 Fizinio pajėgumo rodiklis: lankstumas

Analizuojant pradinių mokyklų, antrų klasių mokinių (berniukų ir mergaičių) fizinio pajėgumo testų gautus rezultatus X mokyklos (-1.88 ± 4.29), Y mokyklos (2.81 ± 6.67) paaiškėjo, kad lankstumo rezultatai svyravo nuo -10 cm iki 12cm. (Žr. 9 lent.), geriausi ir blogiausi lankstumo rezultatai buvo fiksuoti Y mokykloje. Lyginant lankstumo statistinio vidurkio rezultatus tarp X ir Y mokyklų, statistiškai reikšmingas skirtumas nenustatytas ($p > 0,05$).

9 lentelė. Fizinio pajėgumo testo lankstumui nustatyti rodiklių palyginimas

	Mokykla	Imtis	Mažiausias	Didžiausias	Reikšmė	Standartinis nuokrypis	Standartinė paklaida
Lankstumas	X	42	-8	7	-1.8810	4.28954	.66189
	Y	16	-10	8	-2.8125	6.66552	1.66638

4.2 Fizinio pajėgumo rodiklis: vikrumas

Fizinio pajėgumo teste: bėgimas 3x10metrų, vikrumui nustatyti X mokyklos (10.01 ± 0.96), Y mokyklos (11.51 ± 1.34) bėgimo rezultatai svyravo nuo 8,08 sek. iki 14,05 sek. (Žr. 10 lent.), geriausias rezultatas užfiksuotas X mokykloje, prasčiausias rezultatas fiksuotas Y mokykloje. Lyginant vikrumo statistinio vidurkio rodiklius, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$), todėl galima teigti, kad X mokyklos mokiniai yra vikresni nei Y mokyklos mokiniai.

10 lentelė. Fizinio pajėgumo testo vikrumui nustatyti rodiklių palyginimas

	Mokykla	Imtis	Mažiausias	Didžiausias	Reikšmė	Standartinis nuokrypis	Standartinė paklaida
Bėgimas	X	42	8.08	13.54	10.0100	.96329	.14864
	Y	16	9.56	14.08	11.5088	1.33550	.33388

4.3 Fizinio pajėgumo rodiklis: staigioji kojų jėga

Analizuojant šuolio iš vietos į tolį testo rezultatus staigijai kojų jėgai nustatyti X mokyklos (132.43 ± 20.65), Y mokyklos (120.81 ± 18.76), rezultatai svyravo nuo 82 cm. iki 179cm. (Žr. 11 lent.), geriausias ir blogiausias rezultatai užfiksuoti X mokykloje. Lyginant šuolio iš vietos statistinio vidurkio rodiklius, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$). Todėl galima teigti, kad X mokyklos mokiniai turi labiau išlavintą staigiąją kojų raumenų jėgą.

11 lentelė. Fizinio pajėgumo testo staigijai kojų jėgai nustatyti rodiklių palyginimas

	Mokykla	Imtis	Mažiausias	Didžiausias	Reikšmė	Standartinis nuokrypis	Standartinė paklaida
Šuolis	X	42	82	179	132.4286	20.65411	3.18700
	Y	16	89	150	120.8125	18.75889	4.68972

4.4 Fizinio pajėgumo rodiklis: staigioji rankų jėga

Analizuojant fizinio pajėgumo testą 1 kg kimštinio kamuolio stūmimas, staigijai rankų jėgai nustatyti X mokyklos (350.6 ± 82.02), Y mokyklos (334.06 ± 68.71) rezultatai svyravo nuo 200 cm, iki 505 cm. (Žr. 12 lent.) toliausiai ir arčiausiai kamuolį nustūmė X mokyklos mokiniai. Lyginant statistinio vidurkio rezultatus statistiškai reikšmingas skirtumas nenustatytas ($p > 0,05$). Todėl galima teigti, kad pradinių mokyklų mokinių staigioji rankų jėga yra panaši.

12 lentelė. Fizinio pajėgumo testo staigijai rankų jėgai nustatyti rodiklių palyginimas

	Mokykla	Imtis	Mažiausias	Didžiausias	Reikšmė	Standartinis nuokrypis	Standartinė paklaida
Metimas	X	42	200	505	350.5952	82.02619	12.65692
	Y	16	220	460	334.0625	68.70756	17.17689

4.5 Fizinio pajėgumo rodiklių rezultatų aptarimas

Aptariant X ir Y mokyklų fizinio pajėgumo testų rezultatus statistiškai reikšmingas skirtumas testuose nenustatytas, kurie skirti lankstumui ir staigijai rankų jėgai nustatyti, o testuose skirtuose vikrumui ir staigijai kojų jėgai nustatyti, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas. Gauti rezultatai vikrumo ir staigosios kojų jėgos testams atlikti, bei lavinti šiuos fizinio pajėgumo rodiklius reikalingos sąlygos aprašytos darbo 2.1 dalyje: neslidi grindų danga, erdvi salė, kurioje vaiko nevaržytų vietos stoka ir būtų saugu atlikti pratimus. Todėl galima teigti, kad mokykloje esančios sąlygos kūno kultūros pamokoje aprašytos antroje darbo dalyje, turi įtakos mokinių fizinio pajėgumo vertinimui ir jų rezultatams.

5. PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ FIZINIO PAJĖGUMO VERTINIMO KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE TURIMŲ SĄLYGŲ REZULTATAI

Šiame skyriuje pateikiami X ir Y mokyklų pradinį klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimo kūno kultūros pamokose turimų sąlygų empirinio tyrimo rezultatai. Empirinis tyrimas buvo atliktas dviem etapais. Pirmiausia, X ir Y mokyklose buvo stebimos pamokos, kurių metu fizinio pajėgumo testus atliko šių mokyklų antrų klasių moksleiviai. Mokiniai buvo testuojami ir stebimi kaip atlieka keturis fizinio pajėgumo pratimus. Po to gauti rezultatai apdoroti SPSS 22.0 programa, bei lyginami tarp mokyklų X ir Y. Antra, buvo atliktas kokybinis tyrimas - mokyklų vadovų pusiau struktūrizuotas interviu.

Interviu sudarė 15 klausimų (žr. 1 priede.), kurie buvo suformuoti remiantis mokslinės analizės metu sukurtu teoriniu pradinį klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui reikalingų sąlygų modeliu (žr. 14 pav.). Juose atsispindėjo mokyklose turima ir naudojama infrastruktūra, turimos priemonės ir mokytojų asmeninės savybės reikalingos fizinio pajėgumo vertinimui.

Pokalbiai su X ir Y mokyklų vadovais buvo pradėti nuo bendrųjų klausimų. Pirmiausiai buvo paklausta X mokyklos vadovo. Kiek laiko vadovaujate mokyklai?, atsakymas buvo „26 metai“, Y mokyklos vadovo atsakymas buvo „24 metai“. Kaip matome iš pateiktų atsakymų, galime teigti, kad respondentai labai patyrę ir sukaupę daugybę patirties savo darbo srityje, abu vadovai vadovauja savo mokykloms ilgą laiką ir yra gerai susipažinę su savo mokyklų vidine ir išorine situacija.

Kitas klausimas buvo kada mokykloje atlikta arba planuojama sporto bazių renovacija - plėtra?, X mokyklos vadovo atsakymas - „, mokykla yra renovuojama nuolatos, renovacija vyksta pastoviai norint gerinti mokyklos mokinių sąlygas ir gerinti mokymosi kokybę, mokyklos sporto salė renovuota 2007 metais, pristatant mokyklai sporto salės priestatą, mokyklos sporto aikštynai yra nuolatos atnaujinami ir plečiami, neseniai mokyklos sporto salėje įrengta triukšmą mažinanti įranga“. (Žr. 2 priedas). Y mokyklos vadovas atsakė, kad „mokyklą stengiamasi renovuoti savivaldybės ir projektų pagalba nuolatos, kadangi pastatas yra rekonstruotas iš darželio patalpų, mokyklos salė rūsyje įrengta 2014 metais“. Apibendrinant, galima teigti, kad X ir Y mokyklos nuolatos stengiasi gerinti mokinių fizinio aktyvumo sąlygas renovuodami ir gerindami mokyklos sporto bazių infrastruktūrą. (Žr. 3 priede).

Ar mokykloje yra kūno kultūros mokytojo etatas?, X mokyklos vadovas atsakė „Ne nėra, nes pradinį klasių mokyklose kūno kultūros mokytojo etatas nėra privalomas, tačiau yra mokinių laisvalaikio klubas, kuriame vaikai gali pasirinkti skirtingas fizinio aktyvumo formas o jas veda sporto specialistai“. Y vadovo atsakymas „ne, tačiau mokykloje yra du neformalaus ugdymo specialistai, kurie veda užsiėmimus vaikams: šokių mokytoja ir specialistas pagal projektą, „Sportas visiems“ kuris vienija visą mokyklos bendruomenę: tėvus, vaikus, mokyklos personalą. Taip pat vaikai kartą per savaitę lanko baseiną kur juos kartu su klasės mokytoju prižiūri plaukimo instruktoriai“.

Kita tyrimo klausimų grupė buvo susijusi su turima ir naudojama infrastruktūra. (Žr. 14 pav.). Pirmasis klausimas, ar mokykloje yra sporto salė?, abiejų mokyklų vadovai pasakė, kad „yra“. Ir tai

buvo visiškai suprantamas ir tikėtinas atsakymas, kadangi neturint sporto salės, neįmanoma būtų vykdyti kūno kultūros užsiėmimų, taip pat pamokų stebėjimo metu testavimus vedėme mokyklos sporto salėse, todėl šis klausimas buvo užduodamas kaip bendro pobūdžio.

Kitas klausimas, ar mokykla turi stadioną?, X mokyklos vadovo atsakymas „*mokykla neturi sporto stadiono, tačiau turi sporto aikšteles: krepšinio, tinklinio*“, o Y vadovo „*mokykla neturi savo stadiono, tačiau naudojami šalia esančiu gimnazijos stadionu ir savo mokyklos teritorijoje įrengtomis sporto aikštelėmis: krepšinio, šuolio į smėlį.*“ (Žr. 4 priede). Abi mokyklos turi sporto infrastruktūrą - sporto sales ir sporto aikštynus kur galima testuoti mokinių fizinį pajėgumą. Sporto salės yra atnaujintos ir tinkamai naudojamos mokinių fiziniam aktyvumui, taip pat mokiniai turi galimybę sportuoti lauke.

Trečias klausimas, kiek klasių vienu metu sportuoja sporto salėje?, abiejų mokyklų X ir Y atsakymas sutapo „*vienu metu sporto salėje sportuoja viena klasė*“. Tai atsakymas, kuris labai nudžiugino, kadangi daugumoje Lietuvoje mokyklų kūno kultūros pamokose vienu metu sporto sale dalijasi kelios klasės.

Ketvirtas klausimas, ar mokykloje yra persirengimo kambariai?, X mokyklos vadovas atsakė, kad „*yra, jais mokiniai naudojami persirengdami prieš ir po pamokos*“, (žr. 5 priede), o Y mokyklos vadovo atsakymas „*persirengimo kambarių šalia sporto salės nėra, tačiau mokiniai kiekvienoje klasėje turi tik tai klasei skirtą persirengimo kambarį, kuris liko po rekonstrukcijos iš darželio į mokyklą*“. Apibendrinant galima teigti, kad abi mokyklos turi persirengimo kambarius, todėl abiejų mokyklų moksleiviai turi sąlygas persirengti sportinę aprangą ir tinkamai pasiruošti kūno kultūros pamokoms.

Penktas klausimas, ar yra dušai?, X mokyklos atsakymas „*Mokykloje yra dušai, įrengti persirengimo kambariuose*“ (žr. 6 priede). Y mokyklos vadovo atsakymas „*Mokykloje nėra dušų, nes mokyklos patalpos tam nepritaikytos*“. Galima daryti prielaidą, kad geresnes sąlygas turi X mokyklos mokiniai nei Y mokyklos mokiniai.

Šeštas klausimas, ar mokiniai naudojami dušais?. Ar mokyklai tai nesukelia papildomų rūpesčių – papildomų išlaidų?. X mokyklos vadovas atsakė, kad „*mokiniai jais gali naudotis ir mokyklai tai nesukeltų jokių papildomų rūpesčių, nes tai yra mokyklos bendro naudojimo patalpos skirtos mokiniams, tačiau mokiniai jais ne visada naudojami*“, o Y mokyklos vadovo nebuvo klausama šito klausimo, kadangi prieš tai buvo pasakyta, kad Y mokykloje nėra dušų.

Toliau klausimai buvo klausiami, kurie susiję su matavimo priemonėmis. Pirmas klausimas, ar sporto bazėse mokytojai turi matavimo priemones?, X mokyklos vadovo atsakymas „*mokytojai yra aprūpinami visomis matavimo priemonėmis: chronometrais, metrais, liniuotėmis bei kitomis darbu reikalingomis priemonėmis*“. Y mokyklos vadovas atsakė „*turi, mokykla suteikia matavimo priemones, tačiau jei mokytojas nori gali naudoti ar nusipirkti savo matavimo ir kitas priemones*“.

Antras klausimas, ar mokyklose sporto bazėse turite žymeklių?, abiejų mokyklų vadovai atsakė, kad „*yra*“.

Trečias klausimas, ar sporto bazėse turite skirtingų kamuolių? Kokių?, X mokyklos vadovas atsakė, kad „yra, skirtingų sporto šakų kamuolių, kimštinių įvairaus svorio kamuolių“, o Y mokyklos vadovas taip pat atsakė, kad „yra, bei įvardijo, kad yra regbio įranga, smiginis, tačiau mokykla neturi kimštinių kamuolių“. (Žr. 7 priede).

Paskutinis klausimas buvo, ar sporto bazėse turite pakylas, suoliukus?. Abiejų mokyklų vadovai atsakė, kad „turi“. Apibendrinant galima teigti, kad mokyklų turimos sporto priemonės skiriasi, tačiau visos yra orientuotos į mokinių fizinį aktyvumą. X mokykla turi visas priemones mokinių fizinio pajėgumo vertinimui pagal Eurofito testus, o Y mokyklai trūksta kimštinių 1 kilogramo kamuolių skirtų rankų staigiai jėgai vertinti.

Paskutinė klausimų grupė buvo orientuota į mokytojų asmenines savybes. Pirmas klausimas, kokias asmenines mokytojo savybes išskirtumėte reikalingas fizinio pajėgumo vertinimui?. X mokyklos vadovo atsakymas buvo labai trumpas „visos, tačiau labai svarbu sporto vertinimas ir jo supratimas“, o Y mokyklos vadovo teigimu „reikia nuolat gilinti žinias, netingėti, rodyti pavyzdį moksleiviams, turėti fizinius duomenis.“

Paskutinis klausimas susijęs su mokytojų asmeninėmis savybėmis, ar svarbu mokytojui kūno kultūros pamokose vilkėti sportinę aprangą?, X mokyklos vadovas atsakė „vienareikšmiškai taip, mokytojais privalo dėvėti sportinę aprangą pamokos metu, nes mokyklos salės taisyklės draudžia į sporto salę eiti be sportinės aprangos ir avalynės“, o Y mokyklos vadovas atsakė „privalo, mokytojais, yra skatinami pamokas vesti vilkėdami sportinę aprangą ir rodyti pavyzdį mokiniams“.

Apibendrinant galima teigti, kad abiejų mokyklų vadovų nuomonė sutampa su 2.3 darbo dalyje pateiktu pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui reikalingų sąlygų modeliu. (Žr. 14 pav.). Tiriamų mokyklų ir jų vadovų pagalba, išsiaiškinome kokia padėtis kiekvienoje mokykloje, kokios sąlygos, kokių priemonių turi ir kokių trūksta. Abiejų mokyklų vadovai pritaria, kad kūno kultūros mokytojais pamokų metu privalo dėvėti sportinę avalynę ir dėvėti sportinę aprangą, ne tik dėl bendrųjų mokyklos taisyklių, tačiau ir dėl to, kad rodyti pavyzdį mokiniams. Abi mokyklos labai stengiasi dėl mokinių, kad jie turėtų kuo geresnes sąlygas sportuoti, tačiau pastebima, kad šios mokyklos akivaizdžiai skiriasi viena nuo kitos savo sporto infrastruktūros dydžiu, X mokyklos patalpos yra žymiai didesnės, erdvesnės, pritaikytos organizuoti ir rengti tam tikras sporto varžybas, turi galimybę pakviesti daugiau žiūrovų, kadangi mokykla turi balkoną su įrengtomis sėdimomis vietomis, ko neturi ir negali pasiūlyti Y mokykla, be to mokykla neturi ir savo mokyklos stadiono (Žr. 3 priede). Stebint 4 skyriaus fizinio pajėgumo testavimo rezultatus galima pastebėti, kad geresnės X mokyklos sąlygos (sporto salės dydis, sporto salės danga, salės grindų sukibimas ir t.t.) yra faktorius kuris lemia, kad X mokyklos mokiniai yra vikresni nei Y mokyklos mokiniai, pamokų metu mokiniai turi daugiau vietos vikriesiems žaidimams, todėl gali jaustis saugiau, taip nevaržydami savo judesius, taip pat X mokyklos mokiniai turi labiau išlavintą staigiąją kojų raumenų jėgą nei Y mokyklos mokiniai. Nors X mokykla turi geresnes sąlygas,

daugiau matavimo priemonių negu Y mokykla, kiti rezultatai, kuriems salės dydis įtakos neturi yra panašūs: geriausi ir blogiausi lankstumo rezultatai buvo fiksuoti Y mokykloje, tačiau lyginant mokyklų vidurkio rezultatus statistiškai reikšmingo skirtumo tarp X ir Y mokyklų nėra, todėl galima teigti, kad mokytojų asmeninės savybės ir žinios padeda mokinius lavinti turint skirtingas priemones ir jų fizinis pajėgumas yra panašus turint net skirtingas sąlygas. Tyrimo metu atskleista, kad Y mokykla neturi kimštinių kamuolių, tačiau stebint ketvirto skyriaus fizinio pajėgumo testavimo rezultatus galima pastebėti, 1 kg kimštinio kamuolio stūmimo testavime, staigiajai rankų jėgai nustatyti, abiejų mokyklų yra rezultatai panašūs, todėl galima teigti, kad mokytojai naudodami kitas skirtingas pamokose turimas sportines priemones padeda mokiniams treniruoti rankų raumenis ir taip pagerinti jų fizinį pajėgumą. Apibendrinant, pastebima, kad fizinio pajėgumo rezultatus labiausiai įtakoja ne turimos priemonės, mokytojų asmeninės savybės, o **sporto infrastruktūra**, salės turėjimas, salės dydis, salės grindų sukibimas, galimybė vaikams būti laisviems, nesuspaustiems mažoje sporto salėje.

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros ir dokumentų „Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir jam reikalingos sąlygos kūno kultūros pamokose“ tema analizę:
 - ✓ Atskleista, kad mokyklose turi būti vertinimo, įvertinimo bei įsivertinimo sistema.
 - ✓ Atskleista, kad mokyklose turi būti vertinimo tikslas orientuotas į patį mokymosi procesą, o ne į rezultatus.
 - ✓ Atskleista, kad vertinimas turi ugdyti teigiamą mokinių požiūrį į mokymąsi, o pradinių klasių mokytojas, atsižvelgdamas į dokumentuose apibrėžtus vertinimo tikslus ir uždavinius, turi išsikelti savus vertinimo tikslus atsižvelgdamas į tai, kokia yra vertinimo paskirtis, koks yra klasės mokinių lygis, pamokos tipas ir pan.
 - ✓ Remiantis įvairia moksline literatūra, bendrųjų programų reikalavimais, paaiškėjo, kad pradinėse klasėse dažniausiai derinamas formalusis (kriterinis nepažyminis) kuris yra struktūruoto, formalizuoto pobūdžio ir neformalusis vertinimas. **Pradinukų vertinimas** - individualizuotas (idiografinis) - vadovaujamas ir (Bendrųjų programų reikalavimais, ir savo klasei išsikeltais mokymosi uždaviniais); kriterinis, orientuotas į Bendrųjų programų reikalavimus; formuojamasis (orientuojamasis į Bendrosiose programose pažymėtus pasiekimus, kaip vertinimo kriterijus); Mokytojas pats renkasi vertinimo metodus, atsižvelgdamas į savo klasės mokinių lygį, pamokos tipą ir pan. Esminė vertinimo paskirtis pradinėse klasėse - pagalba vaikui.
 - ✓ Nustatyta, kad idiografinio vertinimo principas yra pats tinkamiausias ir pradinių klasių kūno kultūros pamokose, kuris padeda puoselėti ir išsaugoti kiekvieno vaiko visus geriausius prigimtinius bruožus, jo individualias potencines galias.
 - ✓ Išskirti pagrindiniai vertinimo tipai: diagnostinis vertinimas, formuojamasis (ugdomasis) vertinimas, apibendrinamasis (sumuojamasis) vertinimas, ipsatyvinis vertinimas, norminis vertinimas, kriterinis vertinimas, idiografinis vertinimas.
 - ✓ Nustatyti svarbiausi moksleivių vertinimo principai: patikimumas, validumas, humaniškumas, efektyvumas, pagrystumas/reikalingumas, aiškumas/išsamumas, įvykdomumas, lygybės/teisingumo, savalaikiškumo bei sąžiningumo.
 - ✓ Išskirti pradinių klasių vertinimo metodai, tokie kaip: stebėjimas; pokalbiai; eksperimentas; veiklos rezultatų, asmenybės elgesio faktų analizė, vertinamieji sprendimai, emociniai vertinimai, užrašymas, apibūdinimas, aplankai su darbų pavyzdžiais, bendri mokytojo ir mokinio pokalbiai, testai, įvertinimo aplankas, skatinimai ir pagyrimai, elektroninis dienynas.
2. Atlikus mokslinės literatūros ir dokumentų „Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimas ir jam reikalingos sąlygos kūno kultūros pamokose“ tema analizę buvo sudarytas pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui reikalingų sąlygų modelis, kuriame

išskiriamos trys pagrindinės sąlygos reikalingos pradinų klasių mokinių tinkamam fizinio pajėgumo vertinimui:

- ✓ Infrastruktūra - mokyklos sporto salės.
 - ✓ Priemonės - mokyklos inventorius reikalingas mokinių fizinio pajėgumo vertinimui ir lavinimui.
 - ✓ Mokytojo asmeninės savybės - mokytojo savybės reikalingos mokinių vertinimui ir jų mokymui.
3. Norint atskleisti pradinų klasių mokinių fizinio pajėgumo kūno kultūros pamokose vertinimą ir jam reikalingas sąlygas:

- ✓ Atliktas kiekybinis tyrimas, kurio metodas - fizinio pajėgumo vertinimo testai. Šis metodas buvo pasirinktas todėl, kad jų rezultatai tiksliai pamatuoja mokinių fizinį pajėgumą ir juos galima palyginti su kitos mokyklos rezultatais. Tyrimo metu fizinio pajėgumo testus atliko 58 antrų klasių mokiniai iš dviejų mokyklų.
- ✓ Atliktas kokybinis tyrimas - mokyklų vadovų pusiau struktūrizuotas interviu. Struktūruotas interviu metodas pasirinktas dėl galimybės susipažinti su mokyklų turimomis sąlygomis ir išsiaiškinti mokyklos, bei jos vadovo požiūrį.
- ✓ Interviu sudarė 15 klausimų, kurie buvo suformuoti remiantis mokslinės analizės metu sukurtu teoriniu pradinų klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui reikalingų sąlygų modeliu.
- ✓ Apdorojant gautus rezultatus buvo pasitelkta SPSS 22.0 programa. Duomenų lyginimui buvo nustatomas aritmetinis vidurkis (\bar{x}) ir vidutinis standartinis nuokrypis (SN). Skirtumai tarp mokyklų ir fizinio pajėgumo vertinimo nustatyti naudojant vienfaktorinę dispersinę analizę (ANOVA). Naudoti tokie statistinių išvadų patikimumo lygiai: $p > 0,05$ – nepatikima; $p < 0,05$ – patikima.

4. Atlikus pradinų klasių mokinių fizinį pajėgumą kūno kultūros pamokose X ir Y mokyklose, nustatyta, kad:

- ✓ Fizinio pajėgumo testuose šaudyklinis bėgimas 3x10 metrų vikrumui nustatyti ir šuolio iš vietos į tolį teste staigiajai kojų jėgai nustatyti, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$), kadangi palyginus X ir Y mokyklų vikrumo bei šuolio iš vietos į tolį statistinio vidurkio rodiklius, pastebima gana didelis skirtumas.
- ✓ Fizinio pajėgumo testuose kimštinio 1 kg kimštinio kamuolio stūmimas rankų staigiajai jėgai nustatyti ir pasilenkimas žemyn lankstumui nustatyti statistiškai reikšmingo skirtumo nenustatyta ($p > 0,05$), kadangi palyginus X ir Y mokyklų lankstumo ir 1 kg kimštinio kamuolio stūmimo statistinio vidurkio rezultatus tarp X ir Y mokyklų, pastebima, kad tarp rezultatų nėra didelio skirtumo.
- ✓ Geriausi ir blogiausi lankstumo rezultatai buvo fiksuoti Y mokykloje.
- ✓ X mokyklos mokiniai yra vikresni nei Y mokyklos mokiniai.

- ✓ X mokyklos mokiniai turi labiau išlavintą staigiąją kojų raumenų jėgą nei Y mokyklos mokiniai.
 - ✓ 1 kg kimštinio kamuolio stūmimas, staigiajai rankų jėgai nustatyti yra panašus abejose mokyklose.
5. Atlikus kokybinį tyrimą, atskleista, kokios pradinųjų klasių mokinių kūno kultūros pamokose turimas sąlygas X ir Y mokyklose.
- ✓ Nustatyta, kad respondentai labai patyrę ir sukaupe daugybę patirties savo darbo srityje, abu vadovai vadovauja savo mokykloms ilgą laiką (26 ir 24 metai).
 - ✓ Atskleista, kad šios mokyklos akivaizdžiai skiriasi viena nuo kitos savo sporto infrastruktūros dydžiu, X mokyklos patalpos yra žymiai didesnės, erdvesnės nei Y mokyklos.
 - ✓ Taip pat atskleista, kad Y mokykla neturi kimštinių kamuolių bei savo stadiono.
 - ✓ X mokykloje ne tik geresnės sąlygos, bet ir didesnis skaičius matavimo priemonių.
 - ✓ Nustatyta, kad geresnė sporto infrastruktūra (sporto salė) X mokykloje lėmė geresnius rezultatus nei Y mokykloje vikrumo ir šuolio iš vietos į tolį rungtyse, kuriose labai svarbu yra erdvi salė, salės danga, kad būtų kuo geresnis salės grindų sukibimas su sportine avalyne.

REKOMENDACIJOS

- Y mokyklai plėsti savo sporto infrastruktūrą, kad mokiniai turėtų kuo daugiau sporto erdvių, turėtų savo nuosavą mokyklos stadioną.
- X ir Y mokyklų mokytojams ir toliau rodyti pavyzdį mokiniams vilkint sportinę avalynę.
- X ir Y mokykloms atnaujinti turimas sporto priemonės, kad mokiniai turėtų įvairių sportinių užsiėmimų alternatyvų ir treniruotų skirtingas raumenų grupes taip gerindami savo fizinį pajėgumą.
- Y mokyklai įsigyti kimštinių kamuolių, kadangi jų neturi.
- X ir Y mokykloms nors tris kartus į metus atlikti fizinio pajėgumo testavimus, kad būtų stebima mokinių fizinio pajėgumo rodiklių kaita.

LITERATŪRA

1. 2011 – 2013 metų pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 7d. įsakymas Nr. V-1017.
2. Allen W. Jackson, James R. Morrow, Jr. David W. Hill, Rod K. Dishman. Physical activity for health and fitness, 2004, p. 45–50.
3. Amonašvilis, Š. (2009). Gyvenimo mokykla. Mokyklos tiesa. Vilnius: Adrena.
4. Arends, R.I. (1998). Mokomės mokytį. Vilnius: Margi raštai.
5. Bendrojo lavinimo 98 mokyklų visuomenės sveikatos saugos kontrolės pažyma, 2010 [Žiūrėta 2017 03 05]. Prieiga per internetą: [http://vsc.sam.lt/pub/imagelib/file/Mokyklu_Pazyma_2011_12_28.pdf].
6. Bennett B., Rolheiser – Bennett C., Stevahn L., Mokymasis bendradarbiaujant: kur jausmai ir protas susitinka. V., 2002, p. 133 – 205.
7. Berwick, D. (1994) Eleven worthy aims of clinical leadership of health system reform. Journal of American Medical Association 272, 797-802.
8. Bilevičienė Z., Bikauskienė J., Sajienė A., 2002 Vertinimas - ideo - ar idiografinis? Prieiga per internetą: [www.zebra.lt/svietimas/dialogas/archyvas.php?st=3&msgid=813].
9. Bouchard, C. (1993). Heredity and health-related fitness. Research Digest. President's Council on Physical Fitness and Sports, November, 1-4.
10. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius: Margi raštai.
11. Butler R., 1998 Enhancing and undermining intrinsic motivation; the effects of task – involving and ego-involving evaluation on interest and performance., British Journal of Educational Psychology, 58, 1-14.
12. Church, T. S., Earnest, C. P., Skinner, J. S., Blair, S. N. (2007). Effects of different doses of physical activity on Cardiorespiratory Fitness among sedentary, overweight or obese postmenopausal women with elevated blood pressure: A randomized controlled trial. The Journal of the American Medical Association, 297 (19), 2081—2091.
13. Čiužas, R., Adamkevičienė, V. (2007). Pedagogų kompetencijos būklės analizė: kaitos poreikis. Mokytojų kompetencijos centras. Besimokančios visuomenės iššūkiai pedagogų rengimui (p. 25-41).
14. Daiva Bartkienė; Daiva Joana Ševčukienė MOKYTIS PADEDANČIO VERTINIMO IR ĮSIVERTINIMO BŪDŲ BEI METODŲ TAIKYMO INDIVIDUALI PATIRTIS Kauno pedagogų kvalifikacijos centras Kauno miesto mokytojų metodinės veiklos sklaida VERTINIMAS UGDANT Straipsnių ir pranešimų rinkinys 2012 Kaunas. [<file:///C:/Documents%20and%20Settings/number%201/My%20Documents/Downloads/2012.pdf>]
15. Dalia Sutkaitienė UGDOMASIS VERTINIMAS PRADINĖSE KLASĖSE IR ANKSTYVAJAME ANGLŲ KALBOS MOKYME Kauno miesto mokytojų metodinės veiklos sklaida VERTINIMAS UGDANT Straipsnių ir pranešimų rinkinys 2012 Kaunas [<file:///C:/Documents%20and%20Settings/number%201/My%20Documents/Downloads/2012.pdf>]
16. Danguolė Dobravolskaitė Viktorija Šičiūnienė KOKIE GALĖTŲ BŪTI MATEMATINĖS UŽDUOTIES BEI JOS ATLIKIMO VERTINIMO KRITERIJAI UGDYMO PROCESĖ ŠVIETIMO PLĖTOTĖS CENTRAS MOKYMAS, MOKYMASIS IR VERTINIMAS (3) Projekto medžiaga Švietimo aprūpinimo centras Vilnius, 2003. [[file:///C:/Documents%20and%20Settings/number%201/My%20Documents/Downloads/vertinimas%20\(2\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/number%201/My%20Documents/Downloads/vertinimas%20(2).pdf)]
17. Deimantė Karaliūtė Nomedas Špilkovas MOKYTIS PADEDANTIS VERTINIMAS PAGRINDINIAME IR VIDURINIAME UGDYME MOKINIŲ PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS MATAVIMAS, TAIKANT „OPTIVOTE“ BALSAVIMO SISTEMĄ Kauno miesto mokytojų metodinės veiklos sklaida VERTINIMAS UGDANT Straipsnių ir pranešimų rinkinys 2012 Kaunas
18. Elena Marcelionienė 2012 [http://www.saltinis.lt/siulome_perskaityti].

19. Emeljanovas, A., Trinkūnienė, L. (2011). Mokinių požiūris į pažangos ir pasiekimų vertinimą kūno kultūros pamokose. *Filosofija. Sociologija*, 22(4), 466–475.
20. Fjørtoft I., Pedersen A. V., Sigmundsson H., Vereijken B. Measuring physical fitness in children who are 5 to 12 years old with a test battery that is functional and easy to administer. *Physical Therapy*, 2011; 91(7): 1087-1095.
21. Gage N.L., Berliner D.C., *Pedagoginė psichologija*. V., 1994
22. Gudynas P., Mokinių pasiekimų vertinimas ir švietimo kokybės užtikrinimas. Pranešimas konferencijoje „Vertinimas ugdymo procese ieškojimai, atradimai ir perspektyvos“. V., 2007
23. Gudynas P., Vertinimo kaitos kryptys.//Moksleivių pažangos ir pasiekimų vertinimas ugdymo procese (2). V., 2002, p. 9 – 10
24. Gudynas, P. (2010) Moksleivių pasiekimų vertinimo dabartis ir perspektyvos Prieiga internetu: [www.pedagogika.lt/puslapis/bps/pgvert1.doc].
25. Gumuliauskienė A., Mokymosi rezultatų vertinimo problemos//Pradinė mokykla demokratėjančioje visuomenėje. Šiauliai, 1998.
26. Irish National Teachers' Organisation. (2008). Assessment in the Primary School. Prieiga internetu: [<http://www.into.ie/ROI/Publications/AssessmentInThePrimarySchool2010.pdf>].
27. Ivanovas P., Paškevičienė L. Kūno kultūros pamokų turinys (pirmoji klasė). Šiaurės Lietuva: 2003
28. J. Bernstein P-invariant distributions on GL(n) and the classification of unitary representations of GL(n) (non Archimedean case). Springer Lecture Notes in Math. 943, 50-102 (1984).PDF
29. Jankauskienė, Griškevičienė, Bujaunauskienė, Rutkauskienė. (2005, vasaris). Mokinių pažangos ir pasiekimų apibendrinamasis vertinimas. *Tvirblių takas*, 2005, 2, 26 - 27).
30. Jensen E., *Tobulas mokymas*. V., 1999, p. 269 – 279.
31. John, M. (2007). A Dictionary of Public Health. Oxford University Press.
32. Jolanta Vengalienė MOKYTIS PADEDANTIS VERTINIMAS PRADINIAME UGDYME MOKYDAMIESI SUSTOKIME Kauno miesto mokytojų metodinės veiklos sklaida VERTINIMAS UGDANT Straipsnių ir pranešimų rinkinys 2012 Kaunas [<file:///C:/Documents%20and%20Settings/number%201/My%20Documents/Downloads/2012.pdf>]
33. Jonynienė V., Pradinis ugdymas.//Mokymas, mokymasis ir vertinimas (3). V., 2003, p. 14 – 17.
34. Jonynienė, V. (2008). Mokinių vertinimas: tarp nuosprendžio ir pagalbos. Prieiga internetu: [<http://www.studijos.lt/moksleiviams/straipsnis/253/0/Mokiniu-vertinimas-tarp-nuosprendzio-irpagalbos>].
35. Jovaiša L., *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. V., 2007, p. 326
36. Jucevičienė, P., Lepaitė, D. (2000). Kompetencijos sampratos erdvė. *Socialiniai mokslai*, 5, 11-18.
37. Kapočienė V., Vertinimo sampratą turime keisti savyje.//Moksleivių pažangos ir pasiekimų vertinimas ugdymo procese (2). V., 2002, p. 5 – 9.
38. Kapočienė V., Vertinimo sampratą turime keisti savyje.//Moksleivių pažangos ir pasiekimų vertinimas ugdymo procese (2). V., 2002, p. 5 – 9.
39. Karminas, A. (1997). Sporto mokslas „Moksleivių kūno kultūra holistinių pažiūrų kontekste“ Kaunas.
40. Klizienė ir kt. Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų fizinio pajėgumo analizė Lietuvoje: 2016 metų studija. KTU. Leidykla Šviesa 2016
41. Laužackas R., *Svarbiausios profesinės edukologijos sąvokos (Žodynas)*. V., 1996, p. 55
42. Lietuvos kūno kultūros ir sporto įstatymas (1995), Vilnius. Prieiga per internetą: [<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.791BF9249C9C>].
43. Lietuvos pažangos strategija “Lietuva 2030“. Prieiga per internetą:

- [<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.4255177>].
44. Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymas, Nr. IX - 1630, 2003-06-17
[http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279441&p_query=&p_tr2]
 45. Lietuvos švietimo ministerijos įsakymas „Dėl sporto ir sveikatos ugdymo sampratos tvirtinimo“ 2014.
[Žiūrėta 2017 03 05] Prieiga per internetą:
[[http://www.smm.lt/uploads/documents/papildomas_meniu1/ugdymas/netradicinis_ugdymas/%C4%AEsakymas%20d%C4%971%20Sporto%20ir%20sveikatos%20ugdymo%20sampratos%20tvirtinimo\(g\).pdf](http://www.smm.lt/uploads/documents/papildomas_meniu1/ugdymas/netradicinis_ugdymas/%C4%AEsakymas%20d%C4%971%20Sporto%20ir%20sveikatos%20ugdymo%20sampratos%20tvirtinimo(g).pdf)].
 46. Lohman, T. G., Ring, K., Pfeiffer, K. et al. (2008). Relationships among fitness, body composition, and physical activity. *Medicine and Science in Sport and Exercise*, 40 (5),1163—117.
[<file:///C:/Documents%20and%20Settings/number%201/My%20Documents/Downloads/2012.pdf>].
 47. Loreta Prochorskienė 2012 VERTINIMO INFORMACIJOS RINKIMAS, FIKSAVIMAS IR ANALIZAVIMAS PRADINĖSE KLASĖSE Kauno miesto mokytojų metodinės veiklos sklaida.
VERTINIMAS UGDANT Straipsnių ir pranešimų rinkinys 2012 Kaunas
[<file:///C:/Documents%20and%20Settings/number%201/My%20Documents/Downloads/2012.pdf>]
 48. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pradinio ugdymo sampratos, Nr. 113, 2003-02-03
[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2003-02-03-113.htm].
 49. Malina, R. M., Bouchard, C., Bar-Or, O. (2004). *Growth, Maturation and Physical Activity*. Champaign, IL: Human Kinetics.
 50. Maslow A. (2006). Motyvacija ir asmenybė. Vilnius.
 51. Mokinių pažangos ir pasiekimų samprata, Nr. ISAK-256, 2004-02-25 [<http://www.pedagogika.lt/samprata.pdf>].
 52. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. ISAK-256 [<http://www.smm.lt/teisine-informacija/04-02-25-ISAK-256.htm>].
 53. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas (2007). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas.
 54. Motiejūnienė E., Bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų pagrindiniai akcentai.//Mokymas, mokymasis ir 21. vertinimas (3). V., 2003, p. 12 – 14
 55. Motiejūnienė E., Bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų pagrindiniai akcentai.//Mokymas, mokymasis ir vertinimas (3). V., 2003, p. 12 – 14.
 56. Motiejūnienė, E., Žadeikaitė, L. (2009). Kompetencijų ugdymas: iššūkiai ir galimybės. *Pedagogika: mokslo darbai*, 95, 6-9.
 57. Pažyma dėl moksleivių pasiekimų vertinimo pradinėse klasėse, Nr. 24-01-06-21, 2003- 04-01 Prieiga per internetą:
[http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/bsp_24-01-06-21_p.doc].
 58. Petty G., Šiuolaikinis mokymasis. V., 2006, p. 543 – 574.
 59. Pradinio ugdymo bendroji programa. 2008 [Žiūrėta 2017 03 05]. Prieiga per internetą:
[http://www.smm.lt/uploads/documents/Svietimas_pradinis_ugdymas/1_pradinio%20ugdymo%20bendroji%20programa.pdf].
 60. Pradinio ugdymo samprata. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2003 m. vasario 3d. įsakymas Nr 113. [<https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Apra%C5%A1as.pdf>].
 61. Pradinių klasių mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo metodinės Rekomendacijos 2008
[www.upc.smm.lt/suzinokime/rekomendacijos/vertinimas]
 62. Rajeckas V., Mokinių mokymosi rezultatų tikrinimas ir vertinimas. V., 1998
 63. Rogers C. (1969). *Freedom to Learn*. Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Publishing Company.

64. Rutkauskaitė R., Bukauskė J. (2016) Pradinių klasių mokinių fizinis aktyvumas, fizinis pajėgumas, mitybos įpročiai, pasiekimų ir pažangos vertinimas bei jų sąsajos su tėvų fiziniu aktyvumu. *Sporto mokslas*, 1(83), 34-42
65. Savickienė, I. (2005). Universitetinių studijų kokybės vertinimo sistemos projektavimas. Kaunas: VDU.
66. Senge, P., Cambron – McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dunton, J., Kleiner, A. (2008). *Besimokanti mokykla*. Vilnius: Versa/The book.
67. Stasaitienė R., Mokymosi motyvacija, jos skatinimas, neformalus vertinimas. // Mokymosi motyvacija ugdymo procese (Tarptautinė pradinio ugdymo pedagogų konferencija). – Marijampolė, 2001. Psl. 22.
68. Stonkus S. *Sporto terminų žodynas*. Kaunas: LKKA, 2002.
69. Stulpinas T., *Ugdymo rezultatai*. Šiauliai, 1996
70. Stunžėnienė, G. (2008). Užsienio kalbų didaktika. Kaunas: UAB „Kitos spalvos“
71. Sveikatos ugdymo bendroji programa (2012). [Žiūrėta 2017 03 05] Prieiga per internetą: [<http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/ugdymo-programos/etnine-kultura/SVEIKATOS%20UGDYMO%20BENDROJI%20PROGRAMA.pdf>].
72. Šelmienė R., Kaip vertinti pasirenkame patys// Mokymosi motyvacija ugdymo procese (Tarptautinė pradinio ugdymo pedagogų konferencija). Marijampolė, 2001, p. 32
73. Šelmienė R., Kaip vertinti pasirenkame patys// Mokymosi motyvacija ugdymo procese (Tarptautinė pradinio ugdymo pedagogų konferencija). Marijampolė, 2001, p. 32.
74. Šiaučiukėnienė L., Stankevičienė N., Bendrosios didaktikos pagrindai. K., 2002, p.132
75. ŠMM 2004 [<http://www.smm.lt/teisine-informacija/04-02-25-ISAK-256.htm>] Lietuvos Respublikos Švietimo iš mokslo ministerija, Švietimo plėtotės centras. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. (2010 - 2011). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
76. Šutinienė L., Pradinės mokyklos pastangų ir rezultatų vertinimas atsisakius pažymių. // A. Zaukienė Mokytojo veikla - ieškojimų ir sprendimų kelyje. Straipsnių rinkinys. V., 1998, p. 61 – 85.
77. Šventickas A., *Ugdymo problemos bendrojo lavinimo mokykloje*. V., 1995
78. *Tarptautinių žodžių žodynas* (Sud. Vaitkevičiūtė V.). Vilnius, 1999
79. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (1999). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.
80. Ugdymo plėtotės centras, 2004. [<http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/samprata.pdf>]
81. Ugdymo plėtotės centras. Prieiga internetu: [<http://www.upc.smm.lt/suzinokime/rekomendacijos/vertinimas/>]. Peržiūrėta [2017 – 03 – 15].
82. Vaškelienė, L. (2009). Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo pradinėse klasėse kaitos tendencijos. Vilnius: VPU.
83. Visagurksienė K., Grigonienė J. Ikimokyklinio ir pradinio mokyklinio amžiaus vaikų fizinių ypatybių tetstavimas ir ugdymas. Metodinė priemonė pedagogams. LSU: 2016.
84. Volbekienė, V., Kavaliauskas, S. (Sud.) (2002). EUROFITAS. Fizinio pajėgumo testai, metodika, Lietuvos moksleivių fizinio pajėgumo rezultatai. Vilnius: LSIC.
85. Weeden P., Winter J., Broadfoot P., 2005, *Vertinimas. Ką tai reiškia mokykloms?* Vilnius: Garnelis.
86. Zaukienė, A. (2005). Pradinių klasių mokytojo profesinės kompetencijos įšivertinimas. Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras.
87. Žaltauskė V., Petrauskienė A. (2016) Lietuvos pirmų klasių mokinių fizinio aktyvumo pokyčiai penkerių metų laikotarpiu. tarptautinio COSI tyrimo duomenys (2008, 2010 ir 2013 m.). *Visuomenės sveikata*, 1(72), 69-75.
88. Želvys R., Švietimo vadyba ir kaita. V., 19

PRIEDAI

1 PRIEDAS. **Interviu klausimynas pradininės mokyklos vadovui. Pradinių klasių mokinių fizinio pajėgumo vertinimui reikalingos sąlygos**

<ol style="list-style-type: none">1. Kiek laiko vadovaujate mokyklai?2. Kada mokykloje atlikta arba planuoja sporto bazių renovacija - plėtra?3. Ar mokykloje yra kūno kultūros mokytojo etatas?
<ol style="list-style-type: none">4. Ar mokykloje yra sporto salė?5. Ar mokykla turi stadioną?6. Kiek klasių vienu metu sportuoja sporto salėje?7. Ar mokykloje yra persirengimo kambariai?8. Ar persirengimo kambariuose yra dušai?9. Ar mokiniai naudojami dušais? Ar mokyklai, tai nesukelia papildomų rūpesčių – papildomų išlaidų?
<ol style="list-style-type: none">10. Ar sporto bazėse mokytojai turi matavimo priemonės?11. Ar mokykloje turite sporto bazėse žymeklių ?12. Ar sporto bazėje turite skirtingų kamuolių? Kokius?13. Ar sporto bazėse turi pakylas, suoliukus?
<ol style="list-style-type: none">14. Kokias asmenines mokytojo savybes išskirtumėte reikalingas fizinio pajėgumo vertinimui?15. Ar svarbu mokytojui kūno kultūros pamokose vilkėti sportinę aprangą?

2 PRIEDAS. Triukšmą mažinanti įranga sporto salėje

